

Ballai László

A kitagadott

Budapest, 2000

© Copyright 2000, Ballai László, minden jog fenntartva.

A címlapot Ballai László ötlete alapján Vasáros András készítette Vittore CARPACCIO: Portrait of a Knight (1510), Tempera on canvas, 218 x 152 cm (Thyssen-Bornemisza Collection, Madrid) festményének felhasználásával.

Ez a mű az író honlapjáról, a <http://www.vasaros.com/art/ballai/> oldalról származik. A szöveg bármilyen megváltoztatása, valamint kereskedelmi célú sokszorosítása csak a szerző külön, írásbeli engedélyével lehetséges.

ballai@vasaros.com

(p) 2003, by <http://www.vasaros.com/>

Ivanhoe, a kitagadott lovag, az szeretnék lenni. Sokszor álmodom, hogy késő éjjel, amikor nekem már aludni kell, az erdőben lovagolok, hogy mielőbb a várba érhessek, és kiszabadítsam a szép Rebekát, a turbános zsidólányt, akibe még János herceg is szerelmes. Mert a gaz templomos fogva tartja, és mindenre elszánt szaracén rabszolgáival őrizteti. De ha engem meglátna templomos, megijedne, azt hiszem. Meg az emberei is, hiába vannak túlerőben. Mindenki megijedne, amikor meglátna és elszaladna. Rambo, Terminátor, Godzilla, még Apu is. Ha én lennék Ivanhoe, a kitagadott lovag, akkor a rendőrök is elszaladtak volna, amikor meglátják. És akkor ezt sem kellene megírnom. De szeretném, ha megtudná a nyomozó bácsi, hogy mi történt. Amikor a rendőrségen megkérdezett, ijedtemben semmit nem tudtam mondani. Nem a nyomozó bácsi miatt, hanem Apu miatt. Mert ő is ott volt. Apu sokszor megver, ha mondok valamit. Ha kitagadott lovag lennék, akkor nem kellene foglalkoznom azzal, amit Apu mond, vagy tesz. Sőt, Apu lenne rám büszke, ha győznék a lovagi tornán, és visszafogadhatna. De nem vagyok Ivanhoe, sem kitagadott, és a múltkor arról kellett fogalmazást írni az iskolában, hogy mi akarok lenni, ha nagy leszek. Azt írtam, hogy cipész, mert tényleg. Erre Apu megvert. Mert a szülői értekezleten Panni néni azt mondta, hogy én azt írtam, és a többi szülő Apun röhögött. Hogy cipész. Mert Apu azt mondta, hogy minden más fiú azt írta, hogy katona akar lenni, rendőr, meg úrhajós és a Pirigyi feltaláló akar lenni. Hogy lehetek pont én ilyen kis seggfej? Mert Apu mindig ezt mondja nekem, ha dühös. És hogy ő nem bírja elviselni, ha röhögnek rajta. És lecsatolja a nadrágszíját, ha megver. De nem mindig bírja lecsatolni. És az a rosszabb, mert akkor az arcomat üti. És akkor mindjárt sírni kell, úgy fáj. Ha a nadrágszíjjal ver, akkor a fenekemet üti, az csak csíp. Szóval, ezért nem mondtam semmit a rendőrségen. De a felügyelő bácsinak megírom az igazat, csak tessék nyugodt lenni. Meg Apunak ne tessék elmondani. Most már le kell feküdnöm. De holnap folytatom.

*

A lovag az olyan ember, aki lovon jár és páncélt hord. A Nemzeti Múzeumban lehet igazi páncélt látni. Egyszer elmentünk történelem órán. Kopják is vannak, meg zászlók. Meg ott van II. Lajos gyermekkori páncélja. Hát az olyan klassz. Pont jó lenne nekem. Persze nem lehet kipróbálni, mert üveg alatt van. A jó dolgokat nem lehet kipróbálni, csak nézni szabad. II. Lajos a Mohácsi csatában halt meg. A Mohácsi csata 1526-ban volt. És a török ágyúval szétlőtte a magyar lovagokat. És közben Szapolyai János Temesvárnál állt a pihent seregével. Nem akarta, hogy az ő lovagjait is szétlőjék. Ma már kézigránáttal is fel lehetne robbantani őket. Vagy egyszerűen legéppisztolyozni. Most tankokkal harcolnak, repülőkkal, meg radarral. Olyan bombák vannak, hogy csak megnyomják a gombot, és már nincs is vár, meg semmi, amire céloztak. De régen lovagok vívták a háborúkat. Azért az klassz lehetett. Templomos lovagok, meg kóbor lovagok. És lovagi tornákat tartottak. Ahogy az Ivanhoe-ban írják:

„A lovagi tornára is tódult fiatal és öreg, ezeket nem tartotta vissza a munka, amazokat a betegség. Különösen nagy várakozás előzte meg a Fegyveres Mérkőzést (ez volt a hivatalos neve), amelyet Ashbyben tartottak meg, Leicester grófságban. Ezen ugyanis a leghíresebb bajnokok mérték össze lándzsáikat János herceg jelenlétében; a kitűzött napon a legkülönbözőbb rendű és rangú emberek végtelen áradata hömpölygött a küzdelem színtere felé.

Ez a színtér igazán regényes volt. Egy erdő szélén, alig egy mérföldnyire Ashby városától óriási rét terült el, amelyet a legüdébb, a leggyönyörűbb zöld pázsit borított. Egyik oldalát erdő szegélyezte, a másikon ősi tölgyfák terpeszkedtek - köztük nem egy csodálatos faóriás volt. A talaj, mintha éppen ilyen harcijátékok céljára teremtet-

ték volna, lankásan ereszkedett le egy sík térség felé, amelyet a mérkőzés tartalmára erős palánkkal vettek körül fél mér föld szélességben és egy negyed mér föld hosszúságban. Az elkerített rész téglalap alakú volt, sarkain jól elkerekítve, hogy a nézők jobban el tudjanak helyezkedni. A küzdőfelek bebocsátására egy-egy nyílás volt a kerítés északi és déli oldalán. A bejáratokat fából ácsolt erős kapuk zárták el - elég szélesek ahhoz, hogy két-két lovas egymás mellett átjusson rajtuk. Mindegyik kapunál két herold állt, hat trombitással és ugyanannyi csatlóssal. Külön fegyveres csapat gondoskodott a rend fenntartásáról és a mérkőzésre jelentkező lovagok osztályozásáról. A déli bejárat mögött a talaj természetes emelkedése simahátú magaslatot alkotott. Itt öt pompás sátor állt, amelyeket fekete és rozsdavörös zászlók díszítettek. Ezek voltak a mérkőzésre kihívó lovagok választott színei. A sátrak kötelei ugyanilyen színűek voltak. Mindegyik sátor előtt annak a lovagnak a pajzsa függött, aki a sátor volt. Mellette állt a csatlósa vadembernek vagy erdőlakónak öltözve, esetleg más fantasztikus jelmezben, aszerint, hogy gazdájának mi volt az ízlése vagy milyen alakban kívánt szerepelni a tornajátékban.”

*

Egy este Aput valami rendszerhiba miatt behívták a kórházba. Hát tükre kiborult, káromkodott meg minden, még egy sörösuveget is összetört, mert éppen a Terminátor ment a HBO-n. Na, végre tévézhettem egyet este, mert Anyu meg ügyeletes volt. Hát azt a filmet! Kérdeztem is Felkai bácsit, hogy látta-e.

- Ne viccelj - mondta Felkai bácsi. - Az volt ám a sorozat, az Ivanhoe. Nem úgy, mint ezek a maiak, Rambo, meg a hogy is hívják, a Terminátor. Hogy az ember egy géppisztollyal, meg egy páncélökölrel kiirtsa az egész afgán hadsereget. Marhaság. És közben atlétában van, szőrös, csimbókokban lóg a haja, tiszta hulligán. Meg kiveszi a szemét és egy undormány az arca. Na nem. Roger Moore, az igen. Ő volt az Angyal is. De jó sorozat volt az is. Hanem az Ivanhoe, ő még jobban tetszett. Ahogy felült a lovára, szépen mutatott. Meg, ugye, a lovagiasság, az sem utolsó dolog. Manapság már az sincs. Vagy legalábbis ritka. Szóval a Roger Moore. Ő volt valaki! Hogy bomlottak utána a nők, hű, a mindenit! Ahogy nézni tudott! Ő még férfi volt a javából, nekem elhiheted.

Elhittem Felkai bácsinak. Ő beleverte a vasat a cipőbe.

Gyakran bementem Felkai bácsihoz a cipésműhelybe. Ott ült a kis sámli és kalapált, meg ragasztott. És közben mesélt. Nagyon jó fej volt Felkai bácsi.

- Ivanhoe-nak zárt sisak volt a fején, az arca nem is látszott, csak a szeme - mesélte Felkai bácsi. Tőle hallottam az Ivanhoe-ról. Aput is megkérdeztem, de ő nem hallott róla.

- Biztos valami hülye filmsorozat volt - mondta Apu. - De ki beszélt neked erről?

- Senkise - mondtam.

Apu megcsóválta a fejét.

- Jobb lenne, ha a leckével foglalkoznál - mondta végül, és leült a tévé elé a sörével.

- Ivanhoe szeme olyan kék volt, mint a Balaton vize hajnalban - mondta Felkai bácsi. - Persze azt csak a horgászok látják, hogy napfelkelte előtt milyen a tó. Mert mire a nyaraló urak felkelnek, már nem kék a tó, hanem inkább zöld. Meg akkor már halat sem látni. Pedig hogy ficáknak hajnalban tele van velük a víz, amikor beeteti őket az ember. Mert én szoktam horgászni a nyáron. Hát te, kis barátom?

- Én még csak a Dunán láttam horgászokat - mondtam.

- Eh, ezek a pesti horgászok - mondta Felkai bácsi - csak a botot fogják, és a nőket nézik. Ha mégis akad valami a horgokra, az tiszta olaj, de nem étolaj, mint amiben a rovijni szardínia úszik, hanem kátrány, fáradt gépolaj. A dunai halat jobb is mindjárt visszadobni, csak beteg lesz tőle az ember. Majd egyszer elviszlek a Balatonra horgászni. De vigyázz, kiskomám, ahhoz korán kell ám kelni. És nem szabad zajt ütni, beszélgetni, mert a halak elmennek. És még van, aki azt hiszi, hogy a hal süket. Az a süket, aki mondja. A horgász nem beszél, csak elmélkedik. Mondjuk arról, mit látott előző este a tévében. Hű, de jó sorozat volt az Ivanhoe!

Én nem láttam az Ivanhoe-t. Amikor vetítették, akkor én még nem éltem. Azután megismélték. Akkor meg még kicsi voltam. De ha nagyobb lettem volna, lehet, hogy Apu nem engedi megnézni. Apu, ha otthon van, mindig a tévét bővíti. De nekem nem hagyja. Engem mindig elküld tanulni vagy aludni. Meg az Ivanhoe egy könyv. Walter Scott írta. Felkai bácsi tavaly nyáron megvette nekem. Elég hosszú, de az idén elolvastam. Apu nem szólt bele, mert már elfelejtette, hogy egy éve az Ivanhoe-ról kérdeztem. Meg azt hitte, hogy házi feladat.

Nagyon tetszett az Ivanhoe. Tök jó könyv. Sokkal jobban tetszett, mint amit az iskolában kell olvasni. Mint az Egri csillagok. Abban nincsenek páncélos lovagok. Jó, a Török Bálint is páncélos volt, meg a Dobó István, de ők már nem voltak olyan igazi lovagok, mint az Ivanhoe, a kitagadott vagy a Fekete Léhűtő, aki maga volt Oroszlánszívű Richárd király vagy Bois-Guilbert, a templomos. És az Egri csillagok nem is a vidám Angliában játszódik.

*

Izgatott az a balatoni horgász kaland. Én még nem jártam a Balatonon, de tanultunk róla földrajzból:

„A Balaton a Dunántúl közepén fekszik. A Dunántúli-középhegység és a Dunántúli-dombság találkozásánál alakult ki.

A Balaton medencéje süllyedéssel keletkezett. Két törésvonal között süllyedt meg a terület. A törésvonal jobban érzékelhető az északi oldalon, mert a tó medencéje itt gyorsabban mélyül. A déli part sekélyebb.

A tó vizét a Zala folyó, több kis patak és a csapadékvíz táplálja. Hóolvadás és csapadékos időjárás esetén vízszintje megemelkedik. Ilyenkor a felesleges vizet a Sió-csatorna vezeti le a Dunába. A távozó víz mennyiségét Siófoknál a zsilipek segítségével szabályozzák.

Száraz, meleg nyarakon sok víz párolog el a tóból, ezért a vízszintje süllyed.

A sekély Balaton legnagyobb mélysége 11 m. Átlagos mélysége 3-4 m. A déli parton messze be lehet gyalogolni a vizébe. A sekély víz nyáron jól felmelegszik, ezért keresik fel szívesen a fürdőzni vágyók a Balaton partján sorakozó fürdőhelyeket.

A Balaton csaknem minden télen befagy. A jégtakaró a hideg teleken a 40-50 cm vastagságot is eléri. Ilyenkor is sokan látogatják a tavat. A sima jégen korcsolyázók, fakutyázók és jégvitorlások siklanak.

A Balaton egyre sekélyebbé válik. Területe régen a mainál jóval nagyobb volt. A Balatonhoz tartozott egykor a Kis-Balaton mocsárvidéke is. A Zala töltötte fel a hordalékával. Ma nagy kiterjedésű nádasok, vizenyős rétek terjeszkednek a nyílt víz helyén. A nádasokban ritka, védett madarak serege tanyázik. Leghíresebb madara a nemes kócsag. A Kis-Balaton ma természetvédelmi terület.”

*

Felkai bácsi mindig csinált valamit. Még biztos otthon a tévé előtt is a cipőket szögelte, meg nyáron a Balaton partján, amikor nem volt kapás. Persze csak csöndben, nehogy elriassza a halakat. Egyszer Anyu elküldött néhány cipővel Felkai bácsihoz. Vagyis hogy Anyu nem tudta, hogy Felkai bácsihoz küld. Csak mondta, hogy menjek el cipészhez is, ne csak a cipőket tapossam szét. A Pannónia utcai műhely ajtajára az volt írva:

AUSCHIL & FELKAI
cipőkészítés rendelésre
cipőjavítás

Kinyitottam az ajtót, megszólalt egy csiling. Jaj, megijedtem, hogy most valami rosszat tettem. És akkor a műhely belsejéből valaki azt mondta:

- Hohó.

Beljebb mentem, és egy kis öregembert láttam, amint sámlin ült egy nagy asztal mögött. Egyik kezében cipő volt, a másikban kalapács. Ő volt Felkai bácsi.

- Szervusz kis barátom - mondta, ahogy meglátott.

Nekem ezt még nem mondta senki. A Lovász sem, pedig ő tényleg a barátom. De csak azt mondja, hogy Meyer. A többiek Egérnek neveznek az osztályban. Nem szeretem, de én vagyok a leggyengébb, és a Kuti egyszer majdnem betörte az orrom, mert azt mondtam neki, hogy ne mondja, hogy Egér. És a többiek röhögtek, a Panni néni meg intőt adott mindkettőnknek. De hát én nem mondtam a Kutira semmit. Apu meg, ha hazajön, gyakran azt kérdezi Anyutól, hogy itthon van-e a kis pöcs. És akkor rám gondol. A felnőttek meg azt mondják, hogy haver, meg öcskös, meg fütyi, meg apafej.

Attól kezdve, ha tehettem, benéztem Felkai bácsi műhelyébe. Az öreg ott ült a suszterszékén a sarokban, és mesélt.

*

Mindennek megvan a rendje a világon. Nézd meg kis barátom, ezt a műhelyt még annak idején az Auschil bácsi alakította ki. Tőle vettem át az üzletet ötvenkettőben. Itt minden a helyén van. Ezek itt még majdnem mind az ő szerszámai. Manapság, ha valaki átvesz egy üzletet, első dolga kidobni a régi holmit. Jelszó a felújítás. Pedig ilyen szerszámokat manapság már nem csinálnak. A kalapácsnak, amit ma kapsz, csak az ára jó, de ha egyet ütsz vele, már le is esett a feje. Ezek a dolgok itt még öntött vasból, rézből, fából, igazi anyagokból készültek, nem plasztikból vagy alumíniumból. Azon a polcon pedig a kaptafák sorakoznak. Mert a cipőkészítés, ugye, azzal kezdődik, hogy levesszük a méretet, és az alapján elkészítjük a kaptafát. Régen nem volt két egyforma cipő. Manapság a sorozatgyártás korában minden cipő egy kaptafáról készül. Vagyis, minden gyári cipő egyforma. Ettől persze még az emberek lába nem lett egyforma, ha megnézed, nincs két ember, aki ugyanúgy taposná ki a cipőjét. Te is, ha felveszed valaki másét, az nem lesz igazán kényelmes. Ma tehát a láb vette át a kaptafa szerepét, ezért töri fel az új cipő az ember lábát. A java persze még az Auschil bácsi kuncaftjainak a lábára készült, manapság már nem nagyon csináltatnak cipőt az emberek, én is csak a feleségemnek meg az Osztropov Gyurkának csinállok cipőt. Most, kérdezhetnéd, minek sorakozik itt annak a sok halott embernek a kaptafája, akinek már soha nem kell cipő? Mert tisztelen, aki készítette őket, Auschil bácsit, a módszerét, az alaposságát pedig magam is igyekeztem követni egész életemben. Nézd meg, mindegyik kaptafára fel van írva a név. Ez itt

például a Kuthy tanácsosé. Olyan hosszú, keskeny volt a lábfeje, mint az agár hátsó lába. A Terdik asztalosnak meg jó nagy lúdtalpa lett a sok álldogálástól. Ez pedig a Szabó ügyvédé. Nem lehetett valami nagy ember, a mai számozás szerint ez a cipő harmincnyolc-harminckilences lenne. A kuncaftjait, és különleges kívánságaikat Auschil bácsi ebben a füzetben tartotta nyilván. Például a Terdik asztalos mindig spiccvasat és sarokvasat is tetetett a lábbelijére. A Szabó ügyvédnek pedig olyan cipőt kellett csinálni, hogy öt centiméterrel magasabb legyen benne. Persze, úgy, hogy ne lógjon ki a lóláb. Vagyis nem egyszerűen a cipősarkot emelte meg az Auschil bácsi, hanem egy rejtett betéttel a cipő bélését is. A mai politikusoknak is kellene az ilyen cipő, hogy rendesen felérjék a kamerát, ha a tévében szerepelnek. Csak nézem, hogy amióta a Lázár Györgyöt nyugdíjba küldték, egyre kisebbek a miniszterelnökeink.

*

Amikor visszamentem a cipőért, egy madárfejű ipse volt az üzletben. Beszéd közben forgatta a csípőjét, tök debil volt.

- Ne vegye sértésnek mester - mondta -, csak azért néztem meg úgy a cipőt, mert a feleségem a múltkor is veszekedett velem, hogy így, meg úgy, lejött a ragasztás, vagy mi.

- De a múltkor nem ide hozta, uram.

- Persze, persze. A Mister Minitbe vittem. Egy hét múlva levált a talpa, és képzelje, csak pénzért voltak hajlandóak megcsinálni.

- Komoly helyekre kell járni uram. Az ilyen gyorstalpalók, ugye, nem érnek semmit. A szakma szégyenei. Cipőt javítanak, kulcsot másolnak, névkártyát készítenek, meg még a fene tudja, mit csinálnak.

- Hát most már tudom.

- Képzelje el, ha maga idejön, azt amíg vár a cipőre, megmossák a haját. Marhaság. Persze nem szárítják meg, azt majd maga elintézi otthon. Ilyen a Mister Minit.

- De hát honnan tudhatta volna azt az ember?

- Ugyan kérem, csak ott várjon minőséget az ember, ahol egyfélével foglalkoznak. Abban a borpincében, ahol csapolt sört is lehet kapni, a bor is, sör is pocsék.

- Nem tudom, én nem járok kocsmába.

- Mi az ön foglalkozása?

- Könyvkötő vagyok.

- Hát mindegy az, hogy ívenként összefűznek egy könyvet, úgy kötik, vagy csak ragasztóval összegáncsoltják, ahogy manapság, mire hazaér szétesik?

- Már hogy volna mindegy?

- Na látja. A cipész is mesterség, még hozzá nem is akármilyen. Mutasd a cipődet, és megmondom, ki vagy.

- És a feleségemről mi a véleménye?

- Bocsánat uram, mások is várnak. Parancsoljon, a cipője. Négyszázhetven forint lesz. És jegyezze meg uram, a Felkai cipészhez mindig visszajöhet, ha valami panasa van. De nem lesz.

A madárfejű adott egy ötszázast, köszönt és elment.

- Neked pedig kis barátom - mondta Felkai bácsi - igen, itt van egy pár gyerek talp és egy pár női sarok. Az annyi mint... Az is négyszázhetven lesz.

Én is odaadtam az ötszázast.

Felkai bácsi visszaadott harmincat.

- De, tessék megtartani - mondtam.

- Drága fiacskám. Belőled igazi lovag lesz. De más pénzből ne légy gavallér. Ha apád jött volna a cipőért, tőle elfogadnám. Te majd akkor adj borraivalót, ha már elmúltál tizennyolc, és saját kereseted lesz. Apropó lovag. Hallottál már az Ivanhoe-ról?

És Felkai bácsi mesélni kezdett.

*

János herceg pazar lovagi tornát rendezett. Hű, azt volt ám a muri! Jöttek oda a templomos lovagok, a kóbor lovagok, az Ivanhoe, meg a Fekete lovag. De hogy ki a Fekete lovag, azt senki nem tudta, még a János herceg sem. Pedig ő kormányzott akkor Angliában, mert a bátyja, a III. Richárd a Szentföldön harcolt, és ott fogságba esett. Na, a bátyja, nem volt ám akárcsi. Ő elbánt még az oroszslánnal is. Úgy is nevezték, hogy Oroszlánszívű Richárd. És ő jó király volt. A János herceg meg egy szemét alak. Először is úgy viselkedett, mintha csak ő lenne a király. Akárcsak a politikusok manapság, ugye. Másodszor, János úgy sanyargatta a népet, hogy ihaj. Mint nálunk az adóhivatal meg az önkormányzat. A minap is jött egy levél tőlük. Hogy oda is csak mindig befizethet az ember, kapni meg nem kap tőlük semmit. De, bezzeg szervezik a cirkuszt, hogy ilyen tanfolyam indul, amannak képezd tovább magad, vágj bele az újba, és majd támogatnak. Most, én mibe vágjak bele hatvanhat éves koromban? És talán az új, vállalkozó szellemű korban nem kellenek majd a cipők, amit én, a Felkai cipész csinállok, vagy javítok? Engem, ahogy itt ülök a sámlin, ugyan miért nem támogat senki? Mindegy, ne támogassanak, de ne is akadályozzanak. A spiccvás, az ár nem változik, azok, akik azt sem tudják, mire valók ezek a szerszámok, milyen alapon változtatgatják folyton a körülményeimet? Persze, annak idején is leginkább azért is kellettek a lovagi tornák, hogy a nép ne arra gondoljon, hogy milyen rossz dolga van, hanem szórakozzon. Na, amikor mindenki összegyűlt, megadták a jelet, és felálltak a lovagok. Lobogott a sok színes toll a sisakjukon, aranyos páncéljukon csillogott a napfény, alattuk táncoltak, nyihogtak a díszes csatamének. Legalábbis, úgy gondolom, mert amikor a sorozatot adták, még nem volt színes tévé. A heroldok megfűjták a trombitákat, erre a küzdők dárdát szegeztek, megsarkantyúzták paripáikat, és nagy robajjal egymásnak rontottak. Gondold meg, a középkori csatákban a páncélos lovag olyan volt, mint manapság a tank. Ha az megindult, kő kövön nem maradt. Hullott is az ügyetlenebbje az első összecsapás után, tele lett velük a porond. Mert az ütést állni is tudni kell, barátom. Akik még nyeregben maradtak, azok kifűjták magukat, azután folytatták a harcot.

*

Az Ivanhoe-ban azt írták:

„Amikor a két bajnok felállt egymással szemben a bajvívótér két végében, a várakozás izgalma olyan volt, mint egy pattanásig megfeszített húr. Alig akadt ember, aki azt merte volna jóslni, hogy a Kitagadott lovag az összecsapásból épkézláb fog kikerülni. De bátorsága és lovagiasság megnyerte a nézők rokonszenvét és majdnem mindenki győzelmet kívánt neki.

Mihelyt megszólaltak a kürtök, a bajnokok villámgyorsan előretörték helyükről és szörnyű robajjal összecsaptak a porond közepén. A lándzsák markolatig szilánkokra törték, és egy pillanatig úgy rémlett, mindkét lovag lezuhan, hiszen a lovak hátrahőköltek és két lábra ágaskodtak. De a lovasokat nem hagyta cserben ügyességük; kantár és sarkantyú segítségével lecsillapították lovaikat. Egy percig dühösen nézték egymást - szemükből mintha láng csapott volna ki a sisakrostély résein keresztül - azután mindegyikük félfordulatot végzett és visszanyargalt a bajvívótér két végébe, ahol csatlósaik új lándzsát nyújtottak fel nekik.

Hangos kiáltozás, kendők és zsebkendők lobogtatása, zúgó moraj mutatta, milyen érdeklődéssel figyelték a nézők ezt az összecsapást - két majdnem egyenlő tudású ellenfél gyönyörű küzdelmét, a legszebb mutatványt, amit ez a nap nyújtott. De amint a két lovag újra elfoglalta kiinduló helyét, a taps, lármá, kiáltozás menten elhallgatott. Egyszerre olyan mély, olyan halálos csend lett, mintha a tömeg még a lélegzetét is visszafojtotta volna.

Néhány percig szünetet engedélyeztek, hogy a bajnokok és lovaik kifújhassák magukat. Azután János herceg felemelte pálcáját és intett a kürtösöknek, hogy adják meg a jelet a támadásra. A bajnokok másodszor is előre rúgtattak és megint összecsaptak a porond közepén, ugyanolyan gyorsan, ugyanolyan ügyesen és ugyanolyan hevesen, mint az előbb - de egészen más eredménnyel és szerencsével.

Ebben a második összecsapásban a templomos lovag az ellenfél pajzsának közepét vette célba, szabályosan eltalálta, mégpedig olyan erővel, hogy lándzsája pozdorjává zúzódott, és a Kitagadott lovag megingott a nyeregben. Ez a lovag eredetileg Bois-Guilbert pajzsának közepét vette célba, de majdnem az utolsó pillanatban, éppen az összecsapás előtt, hirtelen ellenfele sisakjára sújtott. Ez igen nehéz döfés, de ha sikerül, ellenállhatatlan erejű. A Kitagadott lovag szabályosan eltalálta ellenfele sisakrostélyát és lándzsája hegye beleakadt a rostély fonatába. De a templomos még ebben a súlyos helyzetben is méltónak bizonyult hírnevére és ha nyergének hevedere el nem pattan, le sem bukott volna lováról. Így azonban ember, ló, nyereg egy pillanat múlva ott hempergett kavargó porfelhőben a földön.

Hogy kikászálódják a kengyelből és a ló hasa alól, a templomos lovag számára egy perc műve volt. A szégyenletes bukás és az ellenfelét ünneplő taps annyira feldühösítette, hogy kirántotta kardját és fenyegetően rázta legyőzője felé. A Kitagadott lovag leugrott lováról és ő is kardot vont. A marsallok azonban közéjük ugrattak lovaikkal és figyelmeztették őket, hogy a torna feltételei ez alkalommal nem engedik meg a mérkőzés ilyen folytatását.

- Remélem, találkozunk még - mondta a templomos, dühös pillantást vetve ellenfelére.
- Mégpedig olyan helyen, ahol senki sem választhat szét minket.

- Ha nem úgy lesz, nem rajtam fog múlni! - felelte a kitagadott lovag. - Gyalog vagy lóháton, lándzsával, csatabárdal vagy karddal egyaránt kész vagyok szembeszállni veled.

Még egyéb indulatosabb szavakat is váltottak volna, de a marsallok keresztbefektették lándzsáikat kettőjük között, úgy kényszerítették őket, hogy fordítsanak hátat egymásnak. A Kitagadott lovag visszatért első helyére, Bois-Guilbert pedig a sátrába; a nap hátralevő részén ott is maradt és majd szétvetette a haragos indulat."

- Jó, hogy jössz, kis barátom - kiáltotta jókedvvel Felkai bácsi. És lehalkította a rádiót. Mindig hangosan szólt nála a rádió. De amikor jött valaki, lecsavarta a hangot.

- Az ember szóljon, ne a rádió - mondta -, hallgatni egyedül is lehet. Hanem, gyere, ülj ide mellém a kis sámlira De várjál, előbb nyúlj be a hűtőbe, légy szíves, találsz benne kristályvizet. Margit-szigetit, nem colát. Az csupa kátrány, magyar ember olyat nem iszik. Hadd igyák az amerikaiak. Menjen el tőle azoknak az esze. Ha még van nekik egyáltalán. Mondja a rádió, akkora embargót vetettek ki az amerikaiak Jugoszláviára, hogy ihaj. Mert a jugoszláv hadsereg még mindig nagyon erős, és fenyegeti a szomszédait. Jó. De ki fegyverezte fel a jugókat? Kérdezem én. Hát éppen az amerikaiak. Amikor a Tito volt a láncos kutya.

- Láncos kutya? - kérdeztem.

- Igen - azt mondta Felkai bácsi -, éppen így hívták Titót, a jugoszláv elnököt negyvenkilencben. Bizony, láncos kutyának csúfolták, mert nem működött együtt az oroszokkal. Pedig a Tito maga szabadította fel Jugoszláviát. Oda nem kellett az oroszok. De elfogadta az amerikai segítyt. Hű, de nem tetszett ez az oroszoknak! Azt mondták, hogy Tito az amerikaiak láncos kutyája lett. Rákosi is azt mondta. Akkor itt ő volt a vezető. Pedig igazából Rákosi volt az oroszok láncos kutyája. Na, lényeg az hozzá, hogy az a sok fegyver úgy került Jugoszláviába, hogy az amerikaiak szállították oda. Nekik az jó üzlet volt. A fegyver a legjobb üzlet. Most meg ők kiabálnak. Elvette az eszüket a cola. Már gyerekkortól fogva azt isszák, pedig kátrány van benne, mint nálunk a Bambiban volt. Te már nem emlékezhetsz a Bambira sem.

- Nem - mondtam.

- Hóhó, a Bambi egy narancsos, szénsavas üdítőital volt. A címkéjére őzikét tettek. Nagyon szerették a gyerekek, egyszer azután kiderült, hogy kátrány van benne. Akkor azt egykettőre betiltották. Bezzeg a colát lehet forgalmazni. Pedig abban is kátrány van vagy bitumen. Pedig amíg szikvizet lehet kapni, nincs is szükség az ilyesmire. Nem régóta iszom én kristályvizet sem. Sokáig szikvizet vettem. Üvegszifonban hozta a Kubinyi szódás oldalkocsis motorkerékpáron. Egy boxermotoros Pannónián. Annak még a hangja is más volt, messziről megismerte az ember. Persze a motor az már modern dolog volt. Azelőtt még lovas kocsival szállították a szódát, akárcsak a sört. Azért hívják azokat a vaskos igavonólovakat sörös lovaknak. Szóval, az öreg Kubinyi másnaponta hozta nekem a cserét. Persze volt, ahova gyakrabban ment, a Bognár borozóban például naponta kétszer is megfordult, nyáron még háromszor is. Azután bejöttek ezek a palackos ásványvizek, meg az üdítő automaták, szegény Kubinyi szódásnak egyre fogytak a megrendelői. Végül elfogyott maga a szódás is.

- Tölts csak magadnak a vízből. Mert töltenék én neked, de ragacsos a kezem. Igaz, neked már tudni kell szervírozni. Ha tíz éves vagy. Mert én a te korodban már pikolófiú volt. Tudod-e, mi az a pikolófiú? A legfiatalabb pincér az étteremben, legalábbis régen így hívták. Na, én ott voltam pikolófiú a Montmartre Cafében. Az apámnak volt egy kis étterme a belvárosban, a Királyleányka. Csinos kis hely. Apám azt akarta, hogy én vigyem majd tovább a boltot. De hogy tovább vihessen, ki kellett tanulnom a szakmát. Gondold meg. Dél előtt iskolába jártam, délután meg, ahelyett, hogy kint fociztam volna a téren a többiekkel, nekem egy kávéházban kellett lejsztoynom. Még hozzá nem is akárhol. Mert az apám azt mondta nekem, hogy máshol kell kitanulnom a szakmát, nem nála, hiszen ő képtelen lenne a saját fiát megpofozni, ha éppen az kell. Hű de meg voltam ijedve, amikor a Montmartre-ba kerültem. Úristen, azt hittem, ott lépten-nyomon pofozni fognak. Majd összezsínáltam magamat, amikor először láttam a főurat a lakkcipőjében, a frakkjában, a keményített ingmellében, a fehér csokornyakkendőjében. Jules úrnak nevezték, így franciásan, mintha csak a párizsi Ritzben lennénk. Hát még szólni sem

mertem hozzá, ha nem kérdezett. Ha a közelemben ért, remegtem, mint a miskolci kocsonya. Hű, hogy az milyen finom, és még milyen sokára fog főzni kocsonyát a feleségem, mert még csak szeptember van. És azt csak télen lehet készíteni, amikor kifagy.

- Anyu nem szokott kocsonyát készíteni - mondtam. - Azt mondja, nagyon munkás, meg nem is finom.

- Hű dehogyisnem - mondta Felkai bácsi -, nincs jobb, mint a rezgő kocsonya. Az ember jól megpaprikázza a tetejét, de van aki citromlevet csurgat rá. Én meg még egy kis borsot is teszek a paprika mellé. Na, majd szilveszterkor fogok hozni neked a feleségem kocsonyájából. Mert nálunk Újév első napján mindig kocsonya van.

- És hogy volt a főpincérrel? - kérdeztem.

- Ja, igen, a főpincér. Na, csak néztem fel a főúrra a híres Montmartre kávéházban, és egy hétig meg sem mertem mukkanni. Mondta is a főpincér, hogy ilyen csendes pikolófiúval még nem volt dolga. Azután rájöttem ám az apám turpisságára, és bizony belefogtam a csínytevésekbe. Mert a főúr egyáltalán nem volt pofozkodós.

*

Még nem is mondtam, hogy Meyer Jánosnak hívnak és tizenkét éves vagyok. Most végeztem a hatodik osztályt. Kedvenc tantárgyam a földrajz. Abból ötösöm van. De Piroska néni nem csíp igazán. Nem tudom miért, pedig én földrajz szakkörre is járok. És amikor a röghegységekről tanultunk, akkor jelentkeztem, és mondtam, hogy a Gellért-hegy nem is hegy, hanem domb. Az a hegy, ami magasabb, mint ötszáz méter. Tehát Budapesten a János-hegy. Azt hiszem, Piroska néni a csajsziakat szereti. Pedig a földrajz szakkörbe csak egy lány jár, a Kolonics Zita, az is nagyon béna. De annak másból is ötöse van, földrajzból is megadják neki. Mert stréber, azért. Én már minden Képes Földrajzot olvastam, csak még az Ausztráliát és Óceániát nem. Mert én nagyon szeretnék utazni. Az biztos tök jó. A srácok is mesélik mindig, amikor véget ér a vakáció, hogy hová utaztak. Görögbe, Olaszba, meg ilyen helyekre. A Csobotka a Balcsira megy a szüleivel. Ott van telkük. A Csobotka a barátom, ő még nálam is hátrább van a tornasorban. Jókat szoktunk baromkodni az iskolában, csak neki tanítás után rohannia kell haza, hétvégén meg nem engedik sehova, mert mennek le a Balcsira a telekre. Szombaton hajnalban elindulnak, és hétfőn hajnalban jönnek haza. Nem mondom, hogy a hajnali kelés valami nagy dolog, de mi Apuékkal nem megyünk sehova. Úgy várom már minden tavasszal az osztálykirándulást. Pedig a srácok akkor mindig velem szúrnak ki. A múltkor is a Gál, miután elaludtam, a fülem mellett egyik pohárból a másikba vizet csurgatott, hogy az éjjel bepisiljek. Meg összecsomózták a cipőfűzőmet, hogy a végén elkéstem a buszról, és Panni néni jól megszidott. Apám meg minden osztálykirándulás előtt ordibál, hogy megint pénzt kell befizetni, és hogy mennyiben vannak már neki az én szórakozásaim. De, tényleg jó egy kicsit elutazni hazulról. Még régebben lehetett Nagyihoz menni Isaszegre. Jó hely volt. Nagy mindenfélét termelt a kertjében. Volt ott cseresznye, meggy, szilva, körte, meg zöldségek, karalábé, paradicsom, paprika. Nagy nem nagyon engedett fára mászni, csak úgy mehettem fel a cseresznyefára vagy a sárgabarackfára, ha ott állt alattam. Tök debil volt a dolog, mert Nagy mindig mondta, hogy tovább már nem mehetek, jöjtek le, meg ilyesmi. A meggyfára meg egyáltalán nem engedett fel, mert annak nagyon törekeny az ága. Persze arra is felmáshoztam, de nem volt buli, mert állandóan figyelni kellett, nem jön-e Nagy. Hanem a konyhakertben szabadon garázdálkodhattam. Különösen a zöldpaprikát szerettem. Csak ettem egyiket a másik után, ahogy kapdostam le a száráról. És az egyik, amibe beleharaptam erős volt. Azt hittem, kipurcanok. Nagy tömte belém a kenyeret, de még fél óra múlva is lángolt a szám.

Anyukám nővér, a gégészeten dolgozik. Mindig kérem, hogy vigyen be magával, de azt mondja, hogy egyszer bevitt, és akkor annyi mindent kérdeztem, hogy nem tudott tőlem dolgozni és többször nem visz be. Például láttam nagy, fedett tepsiket, amiket kerekeken toltak. Anyu nem mondta meg, mi az. Meg olyan érdekesek azok a csövek, amiket bekötnek az emberekbe, meg van egy csomó csillogó műszer. Apu fűtő. Ő is a kórházban dolgozik, meg a lakótelepen is, meg a környéken még néhány házban. Apu jól keres. Van egy autónk is, egy Lada. De azt csak hétvégén használjuk, amikor elmegyünk a Corába. Anyu imád a Corába járni, meg szereti a bevásárlóközpontokat. De Apu azt mondta, hogy máshová nem mehetünk, mert a Cora az olcsó. Apu legszívesebben otthon ül, és tévét néz. Sokszor késő estig büvöli, de nekem nem hagyja. Pedig nem is mindent szeretnék megnézni. A verekedő csajsziakat, Xenát, például nem szeretem, az Apu meg odavan érte. Azt kiabálja mindig, hogy ő is birkózna vele. Erre Anyu mindig berohan a fürdőszobából, hogy ő meg Mel Gibsonnal birkózna.

- Ugyan, azzal a kis tőklámpával? - mondja ilyenkor Apu.

- Hát nem is egy akkora kancával, mint a Lucy Lawless. Fel se érnéd - azt mondja Anyu.

- Még hogy én nem? Vigyázz a szádra!

- Miért, ki vagy te, hogy így mersz beszélni velem?

- Te ki vagy? Még most is Isaszegen moslékoltathatnád a disznókat, ha én nem szedlek össze.

És akkor Anyu nekimegy Apunak. De Apu erősebb, ellöki Anyut. De volt már, hogy megütötte.

Én a srácokat se bírom, ha verekszenek. De nem nézhetem a tévét este nyolc után. Még most sem, pedig most szünidő van. Meg nem is megyünk sehová. Egyszer Apu elvitt a Margit-szigetre, a Palatinusra. Jó volt, mert Apu egész nap a büfében ült, én meg azt csináltam, amit akartam. Összeismerkedtem néhány gyerekekkel. Fociztunk, meg labdáztunk a vízben. Jó lenne megint elmenni. De Apunak nincs kedve. Azt mondja, hogy drága a sör. Anyu meg hétvégén gyakran ügyel. Ha szabadnapos, mindig a Corába megyünk. Nem tudom, mi a jó a Corában. Hatvanhat pénztár van benne, olyan borzasztó nagy. Az a rész, ahol a kerékpárok vannak, az jó. De ott soha nem állunk meg. Anyu mindig a krémeknél és a ruháknál áll meg, apu viszont a sörök meg a borok érdeklik. Végül, ha valamelyikük venni akar valamit, abból veszekedés van. Ott a boltban egymásnak esnek, tök ciki. Hogy minek még egy hajfény, meg minek annyi sör. Órák telnek el így, nagyon unalmas. Tejért, meg ilyesmiért hét közben a sarki közértbe küld Anyu. A Karcsi bácsit, a tulajt ismerem. Jó fej. Mindig azt kérdezi, hogy én vagyok-e az öreg Meyer fia. Először megkérdeztem tőle, hogy ki az az öreg Meyer. Erre jót röhögött. De ma már nem dőlök be neki. Ha nem vigyázok, barackot ad a fejemre, azt utálok. De már kaptam tőle sportszeletet is. Annak klassz a reklámja, a hosszú hajú néger, ahogy belöki az árokba a Ferrarit. A Népfürdő meg a Révész sarkán van a bolt. Onnan már nem esett messze Felkai bácsi műhelye a Pannónia utcában.

Ja, a Népfürdő utcában lakunk a hetedik emeleten, az csak akkor rossz, ha elromlik a lift. Látni a Dunát, meg a Margit-szigetet, a Víztoronyt és a budai hegyeket. Sokszor elsétálok a Dunához. Olyan szép a folyó. Földrajzból is tanultuk.

*

„A Duna

Hazánk - egyben Közép-Európa - legnagyobb folyója a Duna. Hosszúsága 2860 km, magyarországi szakasza 417 km.

Európában csak a Volga Hosszabb a Dunánál. A Föld nagy folyóihoz hasonlítva (mint a Nílus vagy az Amazonas) azonban csak közepes hosszúságú.

A Duna hosszú útja során kilenc országot köt össze. Németországban a Fekete-erdőben (hegység!) ered. A mellékfolyók vizével gyarapodva nagy folyamként a Fekete-tengerbe ömlik Románia és Ukrajna határán.

Európa második leghosszabb folyója nagy területről gyűjti össze a vizet. Jelentősebb jobboldali mellékfolyói az Alpokból erednek: Inn, Dráva, Száva. Bal oldali mellékfolyói közül hazánk területén átfolyik a Tisza.

A Duna az Alpok és a Kárpátok között áttörve, sok hordalékkal érkezik hazánk területére. A Kisalföldre érve esése csökken, folyása lelassul. Lerakott hordalékából épül a Szigetköz.

A Dunántúl és az Északi-középhegység között összeszűkül a medre, folyása ismét felgyorsul. A két hegység között mély völgyben halad keresztül: ez a Visegrádi szoros. A szoros a folyó szűk, mély áttörési völgye.

Az Alföldre érve a Duna folyása ismét lelassul. Lerakott hordalékából épült fel a Szentendrei-sziget, a Margit-sziget, a Csepel-sziget, majd a Mohácsi-sziget.

Hazánkat és az Alföld területét elhagyva Szerbia és Románia határán töri át a Kárpátok vonulatát, a hosszú, keskeny Kazán-szorosban. A Kazán-szoros kijáratánál (Vaskapu) duzzasztógát és erőmű épül.

A Duna a torkolatánál hordalékát lerakja, mert elérte a Fekete-tenger szintjét, esése megszűnt. Lerakott hordalékát ágakra bomolva kerülgeti.”

*

Egyszer csokoládéval kínált Felkai bácsi. Finom kókuszos szelet volt. Utána kimentem, hogy töltsék kristályvizet Felkai bácsinak és magamnak. Hát a hűtőben volt még nyolc csoki! Nem bírtam megállni. Gyorsan az ingembe csúszttattam egyet. Apu is hazahoz egy-egy kanna olajt a kórházból. De ennek a csokinak sehogy sem tudtam örülni. Mintha valami forró dolog perzselte volna a bőrömet azon a helyen, ahová csokit rejtettem. És ha Felkai bácsi észreveszi? Lehet, hogy megszámolta a csokoládét. Hülyeség, persze hogy megszámolta. Tudja, hogy hány darabot vett a boltban. Tízből kettő az nyolc. A hűtőben most hét csoki van. Izzadni kezdtem. De lehet, hátha csak azért vette, hogy nekem legyen, és nem viszi haza és nem számolja meg, meg sem nézi. Hét nap múlva nem fog feltűnni neki, hogy nem nyolc napig tartott a csoki. De akkor meg magamat loptam meg. Á, az nem az enyém, amit még nem adtak oda, hát a másét vettem el. És lehet, hogy Felkai bácsi is enni akar belőle még. Most is evett. Ha nem is számolja meg a csokit a hűtőben, egy szép napon valamelyikünknek nem jut. Eggyel kevesebb lesz. Akkor mi lesz? Jaj, istenem. És pont Felkai bácsival. Bezzeg Piroska nénivel ezt nem csinálnám meg, pedig az pikkel rám. Meg intőt adna, és akkor Apu megverne. Megver, ha intőt viszek haza. Mindig elmondja, hogy nem nagy ügy, ő is mennyi intőt vitt haza, és mindig megver. Szíjjal, vagy ha nem tudja lecsatolni a szíját, kézzel, és az arcomat üti. De a Kutitól sem merek elvenni semmit, mert az betöri az orromat. És pont Felkai bácsit kell nekem meglopnom. Igen, mert ez a lopás. Meg amikor Apu hazahozza az olajat, ami másé. Meg Anyu a gumikesztyűket, alkoholt, gyógyszert a kórházból. És egyszer az isaszegi Nagy azt mondta, hogy a máséhoz nem szabad nyúlni, és nem fogadta el amit Anyu a kórházból vitt neki, és akkor nagyon összeeszték, mert Anyu úgy gondolta, hogy teljes joggal hoz el ezt-azt a kórházból, amikor fizetést jószerivel nem is kap, mire Nagy azt tanácsolta, hogy akkor

keressen olyan állást, ahol megfizetik, de ez így nem rendes dolog, és Anyu erre azt üvöltötte, hogy fújja fel magát Nagyi, és hogy nem ezt várná az ember az anyjától, de felőle Nagyi csináljon, amit akar, ő leveszi róla a kezét, és kézen fogott, és dühében jól becsapta az ajtót, ahogy kiléptünk, még a vakolat is lehullott. És nem mentünk többet Nagyihoz Isaszegre. Kár. Azt is mondta Nagyi, hogy a máséra úgy kell vigyázni, mint a magunkéra. De hát a saját csokimat is csak megenném. Jaj, megint miket gondolok. Mit csináljak? Hát persze. Vissza kell tenni a csokit. Majd azt mondom Felkai bácsinak, hogy még egy kis vizet innék, és kimegyek. De akkor miért nyitom ki a hűtőajtót? Már a hátamon is folyt a víz. Hát még kristályvizet is kunyizzak, hogy visszatehessem az ellopott csokit? És akkor észrevettem, hogy Felkai bácsi egy ideje már nem szögecsel, és nem mesél, hanem engem néz. És a csokoládé megolvadt a hasamon, és az ingemen egy barna folt lett a hasamnál. És Felkai bácsi azt a barna foltot nézte. Azután már nem nézte. Elkezdett szögecselni. Nem szólt semmit, és az volt a legrosszabb. Olyan szomorúságot láttam az arcán, hogy elsírtam magam. És az isaszegi nagymamám temetése óta nem sírtam így.

*

- Tudod-e - kérdezte Felkai bácsi, - hogy a Pannónia utca nem mindig volt Pannónia utca?

Nem tudtam.

- Hohó - mondta. - Korábban Rajk László utca volt. Rajk kommunista volt és kivégezték. De, ugye, a kommunisták végezték ki. Erre a sarokra tegyél spiccvasat, barátom! Azok a kommunisták, akik Moszkvából jöttek ide, és ötvenhatig dirigáltak itt. De Rajk László ártatlan volt. Ezért aztán utcát neveztek el róla. Örülhetett a családja. Na, kilencvenben megváltozott a rendszer. És akkor mindjárt le kellett cserélni az utcátáblákat. Riportoztak is a rádióban, hogy a dolog több száz millió forintba került. Hát okosabb dolgokra is költhették volna a pénzt. Gondold meg: a mostani politikusok két kézzel szórják a pénzünket, és közben kiabálnak, hogy a kommunisták alatt milyen rosszul élünk. Na most, az a pénz, amiből a politikusok gazdálkodnak, az bizony a te édesapád zsebéből, meg az enyémből kerül ki, ne felejtjük el. Hogy pedig régen mindenki rosszul élt, azt sem mondanám. Én ötvenben váltottam ki az ipart, azóta verem a szöveget a cipőmbe itt a Pannónia utcában. De még soha annyit - adót, illetményt, SZTK-t, balesetbiztosítást, munkavállalóit, munkaadóit, ipari tanulói hozzájárulást, kamarai díjat, meg a fene tudja még mit - nem kellett fizetnem, mint most. Mindenki panaszkodik, akit ismerek. Jó, régen nem lehetett, csak egy autója, meg egy lakása az embernek, de nem attól lehet boldogulni, hogy nem a kommunisták vezetik az országot, hanem ha munka van. Ma meg éppen az nincs. Akinek meg mégis van, arról még a bőrt is lenyúzzák. Meg is mondtam a múltkor a Bukor képviselőnek, hogy ezért kellene interpellálni a Parlamentben, nem amiatt, hogy hová vigyék a koronát, a kupolaterembe vagy a múzeumba.

- Kik azok a kommunisták?

- Hű, kis barátom, hogy te miket tudsz kérdezni. Na, figyelj ide, mondjuk, hogy neked van egy gyárad, és akkor mindenki neked dolgozik, ami haszon lesz, az mind a te zsebedbe vándorol. És akkor csak neked jó, a tulajdonosnak, mert te vagy a kapitalista. Ez a kapitalizmus. Manapság azt mondják, hogy piacgazdaság. De képzeld el, hogy nem a tied a gyár, hanem elvették tőled, és a dolgozóké lett. Akkor ami hasznót termelnek az mindenkié, vagyis az államé. Az a kommunizmus. De az a viccfene, hogy ez se így, se úgy nem volt igaz. Mert a kapitalizmusban is mindenbe belekötötte az állam, és a kommunizmusban sem úgy mentek a dolgok, mint kellett volna. Mint ahogy ma sem úgy mennek. Mert megváltoztatták a rendszert, és ezért megváltoztatták az utcaneveket. De a szegénységet nem változtatták meg. Sőt, még több lett a szegény ember.

Anyu is mindig arról panaszkodik, hogy milyen kevés a fizetése. Mert a fizetés régen sem volt magas, de ma röhejesen kevés. Összvisz egy szemspirált, egy alapozót, meg egy kölnit tud venni belőle. Hát próbáljon harmincezer forintból kijönni az a szemét egészségügyi miniszter. Meg a kórházigazgató. Anyu tulajdonképpen szívességből jár dolgozni a kórházba. A nagy juttot mind az orvosok teszik zsebre, a betegek nekik tejelnek. Pedig az orvosok nem is csinálnak semmit. Reggel levizitelnek, azután egész nap hajkurászhatja őket Anyu, ha valamire szüksége van. És nem az orvos van ám a beteggel. Anyu veszi észre, hogy újra kell éleszteni, meg ilyesmi. Nélküle a beteg feldobná a talpát. És akkor még örülhet, ha egy-egy százast beletesznek a zsebébe. Azért a betegek is tök hülyék.

- Egy szó mint száz, a kommunistákkal még bonyolultabb a helyzet ám. Hohó, nem is tudod, mit kérdeztél - mondta Felkai bácsi. - Mert hát nagyon sok mindenki annak mondta magát. Sztálin például, aki az oroszok főembere volt, még Rákosinál is nagyobb gazember. Milliók élete száradt a lelkén. Ha arra csúnyán nézett egy mérnök vagy egy tiszt, hát kivégeztette az összes mérnököt meg tisztet. A Zoltay történész mesélte, hogy az oroszoknál milliókat tettek el láb alól még a háború előtt. Vagy ott van a sógornóm. Azt mondja egyszer, amikor a kertjében metszettem a szőlőt, ő meg gyűjtögette a venyigét, hogy én is kommunista vagyok. Dicséretnek szánta. Hát ezen mosolyognom kellett. Ne vicceljen, azt mondtam, az apám éttermét államosították, én magam világ életemben maszek voltam, hogy lennék már kommunista. Fel sem vennének a Pártba. Nem az számít, mondja erre. Én most az ő szőlőjét metszem. Csinálhatnám a magam dolgát is, de nem, én neki segítek. Az, aki önzetlenül segít másoknak, az a kommunista ember. Hát erre nem tudtam mit mondani.

- Száz szónak is egy a vége, kis barátom, jól megkavarodtak a dolgok a világban - mondta Felkai bácsi. - Mert itt van ez a nyavalyás Pannónia utca. Hát az marhaság, hogy nem is költöttem el, mégis megváltozott a címem. Gondold el, nyugodtan dolgozol valahol, és egyszer csak már nem is ott dolgozol. És most akkor ezt írom meg mindenkinek? Tán a politikusok kifizetik a postaköltségemet? Én nem akartam kommunizmust sem, meg rendszerváltást sem. De mind a kettőt velem fizettették meg.

Egész belevörösödött Felkai bácsi. Ahogy beszélt, egyre nagyobbakat ütött a kalapáccsal.

- A múltkor is meg akart látogatni egy vidéki rokonom, mert valamiért Budapestre jött, azt a végén nem talált ide, mert megváltoztatták az utcanevet, neki meg régi térképe volt. De az hagyján, hogy a Rajk Lászlót lecserélik, mert az belügyminiszter is volt, a rendőröknél meg igen gyakran csinálnak olyat, ami, ha innen nézem jó, ha onnan nézem, sehogy sem az. De ott volt a Joliot Curie. Ő tényleg nagy ember volt, feltaláló, fizikus, Nobel-díjas, amit akarsz. Most, annak a térnek, amit róla neveztek el, miért kellett megváltoztatni a nevét.?

Felkai bácsi hirtelen felnevetett.

- Hanem, hallod-e, a Stromfeld Aurél út az Stromfeld Aurél út maradt. Pedig ő vöröskatona volt, ráadásul tábornok. És tudod, miért?

Nem tudtam.

- Mert az megverte a románokat.

*

Mondtam Felkai bácsinak, hogy az iskolában az írtam a félévzáró dolgozatban, hogy cipész akarok lenni. Felkai bácsi erre megölelt, megcsókolt, és azt mondta, hogy derék gyerek vagyok.

- Hohó, de nem az lesz ám az emberből, ami lenni akar - mondta. - Én például főpincér akartam lenni. Még hozzá nem is az apám éttermében, hanem a Montmartre-ban, ahová az írók, meg az úriemberek jártak. Az volt ám a kávéház. És a főpincér az mindig olyan elegáns volt, fénylett a cipője, és fehér csokornyakkendőt viselt. És frakkot hordott keményített ingmellel, piké mellénnyel, nem csak holmi csikos mellényt, mint a többi pincér. És ő volt a főnök, és ő ellenőrizte a többiek ruháját és a pénzt. Bizony, a főpincér tekintélyes ember volt, ő vezette a grófokat az asztalhoz. Ő segítette a baronessek alá a széket. Ő ajánlotta az ételt. A főpincér csak ránézett egy vendégre, és már tudta is, hogy iszákos, gyomorfájós vagy pákosztos-e. És akkor már mondta is a javallatot. Savanyú nyúleleje levest, borjűfelsált párolt zöldséggel vagy franciakrémet dupla karamellával. A főúr azt is mindjárt felmérte, hogy a vendégnek milyen vastag a pénztárcája, hogy kinek ajánlhatja a svájci szarvasgombát, a strassbourgi libamájpástétomot, az orsovait és kinek a párizsi szeletet, a paprikás csirkét, a túrós csuszát. Az urak gyakran a főpincér miatt jártak egy étterembe. Bizony, a pesti polgároknak saját fodrászuk, szabójuk, virágárusuk volt. És az igazi úriembereknek saját főpincérjük is.

- A Montmartre-ban meg ráadásul úgy állt a helyzet, hogy a főúrnak pedig saját költőik, meg íróik voltak. Szegények, tán mehetek volna az utcára, ha a főpincérnek nem esik meg rajtuk a szíve. Hát például a Rejtő Jenő esténként, ha betért a kávéházba, azt mesélte, hogy a József Attila mindig csak egy csésze kávé rendelt, de abba belerakott harminc kanál cukrot, és a főúr ilyenkor másfelé nézett, és soha nem vette észre a dolgot, az isten áldja meg érte, lehet, hogy szegény fiú különben éhen halt volna. És Jules úr jelentősegteljesen bólintott, és intett az egyik pincérnek, aki kihozta a Rejtő Jenő úr kávéját, és mialatt az író tette bele a cukrot a kávéjába, egyik kanállal a másik után, a főpincérnek mindig valahol máshol akadt dolga, a konyhában, a zenészek körül, a ruhatárban. És az író akár az egész éjszakát is ott tölthette, nem háborgatta senki, amikor ki-kiesett a kezéből a toll, és az asztalra borulva aludt, még akkor sem zavarták, sőt, ha föleszmélt, küldtek neki egy „kis irodalmi”, ami sajtos vagy sonkás szendvics volt, és távozáskor nem zavarták a fizetés kérdésével, csak annyit mondott neki Jules úr jelentősegteljesen, hogy bizony, a József Attila is nagy költő volt, a Molnár Ferenc meg csak francia konyakot ivott, és ilyenkor a Rejtő úr el merete mondani a Jules úrnak, hogy mennyit is szeretne tőle kölcsönkérni átmenetileg, amíg az új színdarabjára fel nem veszi az előleget. Időnként tényleg előfordult, hogy a Rejtő úr előleget kapott, vagy kifizették valamelyik darabját, akkor viszont a teljes összeget elfogyasztotta egy este alatt a Montmartre-ban, és olyan borraivalókat adott, mint azok a földesurak, akik egykor Bácskából jöttek fel mulatozni Budapestre.

- Azután a németek megszállták Magyarországot, és nagy balhé kezdődött Magyarországon, de a Királyleánykában is. A németek igazán szerettek mulatni. Csak úgy állt a bál estétől reggelig. Törték a tányérok, a poharak. De fizetni nem szerettek a németek. És szólni nem lehetett nekik, mert beverték az ember képét, ha mindjárt le nem lötték. Én addig egész életében nem láttam annyi kikent széplányt, mint akkor egy fél év alatt a Királyleánykában. Pedig akkor már tizenhárom éves voltam. És egy szép napon az apám nem bírta kifizetni a pincéreket. Nekem ott kellett hagyni a Montmartre-ot. Hú de mérges voltam, mert éppen akkor lettem segéd, hogy az Osztropov Gyurkát felvették pikolófiúnak. Attól kezdve együtt szolgáltunk fel apámmal a németeknek. Édesanyám pedig mosogatott. És minden hajnalban, amikor elmentek a német tiszték, meg a magyar lányok, apám felbontott egy üveg pezsgőt, és megitta. És az üveget szétverte az egyik szék karfáján, a poharat meg a földhöz vágta. És amíg a poharat össze nem törte, addig nem lehetett bemenni a nagyterembe. Mert volt egy nagyterem, meg egy különterem. Egyszer édesanyám mégis bement, és kivette apám kezéből a poharat. Apám azt kérdezte, miért csak a németeknek szabad mindent? És hogy öneki miért nincs joga tönkretenni az éttermét? És nem akarta, hogy mi lássuk, ahogy tönkreteszi az éttermet, azzal kitántorgott, és lehúzta a redőnyt. Édesanyám gyorsan elmosta a poharat, de

nem csak vízzel mosta el, a könnye is belecsurgott a mosogatólébe. Az az egyetlen pohár maradt az étteremből. Ma is ott van a vitrinben.

- Mert az ostrom alatt belövést kapott a nagyterem, mire feljöttünk a pincéből, semmi nem maradt az étteremből, még a maradék tapétát is leszedték a falról. Na, akkor az apám azt mondta, hogy eddig éttermekhez voltam szokva, de most majd meglátom, milyen egy kifőzés, mert a Királyleánykából ő még egyszer éttermet nem tud csinálni. Meg nem is akar. Ami egyszer elmúlt, soha vissza nem jön. Engem pedig kézen fogott, és elvitt a Pannónia utcába az Auschil bácsihoz cipészinásnak. Azt akarta, hogy akkor is meg tudjak élni, ha a Királyleánykát államosítják az oroszok.

- Mi az, hogy államosítani? - kérdeztem.

- Hohó, jó kérdés - mondta a Felkai bácsi -, még azok sem tudják, hogyan kell azt, akik csinálják. De visszafele sem tudják ám, az állami tulajdont privatizálni. Képzeld, százmilliárdok tűntek el a privatizáció során az államkasszából a kilencvenes évek elején. Százmilliárdok! Mindenesetre kétféle mozgalom van a világon. Az egyik a közös tulajdonból magántulajdont akar csinálni. A másikat a magántulajdon zavarja és mindent közössé akar tenni. Mind a kettő hülyeség.

- Hű, de nem akartam én cipésznek menni. Gondold el, egy született főpincér. Nekem csinálják a cipőt, ne én csináljam másoknak. Ráadásul Auschil bácsinál három hónapig szerszámot sem vehettem a kezembe, kivéve a seprűt meg a lapátot. Gondolj csak bele, épp annyi idős voltam, mint te. És csak sepregethetnél. Úgy álltam ott, mint te, Auschil bácsi meg itt ült a helyemen. Vagyis, hogy itt ült, mert most én ülök a helyén. De azért Auschil bácsinak is megvolt a módszere. Három hónap után azt mondta, hogy derék gyerek vagyok, mert három hónapig sepregettem szó nélkül. És akkor először leültetett a helyére, és elmagyarázott mindent. Megmutatta a szerszámokat, sorban elmagyarázta, mi mire való, és azt is elmondta, hogy minek miért van ott a helye, ahol tartja. És a következő három hónapban az volt a feladatom, hogy adogassam az öregnek az anyagokat, szöget, bőrt, spiccvasat, és hogy a nap végeztével helyére rakjam a dolgokat. Na és, hogy figyeljem, amit csinál. Fél év elteltével Auschil bácsi cipőt adott a kezembe, majd nem sokkal azután egy darab sevróbőrt. És megcsinálhattam az első cipőmet. És akkor megismerkedtem a törvénnyel, ami megváltozott. Már nem lehetett ám csak úgy cipész az ember, hogy kitöltötte az inaséveit, azután letette a mestervizsgát. Ki kellett járnom az iparitanuló iskolát is. Ott négy év alatt nem tanultam annyit, mint az első félévben az öregnél. Haj, de megszerettük egymást Auschil bácsival. Második apám lett. Amikor letettem a szakvizsgát, maga mellé vett társnak. Amikor ötvenkettőben meghalt, rám hagyta az üzletét. Nem volt gyereke az öregnek.

Felkai bácsi elhallgatott. Gondoltam, talán kiszáradt a szája, és kérdeztem, hozzak-e egy kis ásványvizet. Hálás volt az öreg. Olyan szépen tudott nézni.

- Kezdetben, ugye, nem tetszett ez a suszteresdi - folytatta, hogy ivott - Pláne, hogy csak a seprű jutott belőle. De ház ez volt az apám kívánsága. Azt mondta szegény, hogy egy cipésznek csak néhány szerszám kell, meg egy kis lyuk. A cipő meg akkor is kopik, ha szegények az emberek. És sok szegény ember van Magyarországon, aki nem tudja megvenni az újat, csak mindig a régi cipőjét sarkaltatja, javíttatja. Cipészre mindig szükség lesz. És egy suszterműhelyre senkinek sem fog megfájdulni a foga, akármilyen rendszer legyen is. Gondold meg, ötven éve varrom, meg javítom a cipőket. Egyszer majd neked is készítek egy szép cipőt.

- Egy étteremnek nincs jövője, ha az emberek tönkrementek, mondta apám. Meg ha lesz is rá igény, ha már jobb idők járnak, a régi közönség, ugye, soha nem jön vissza. Az újak, hiába van tömve a zsebük, belenyúlnak a szájukba, hangoskodnak, fröccsöt rendelnek. Nekik már nem

lehet éttermet csinálni, csak kifőzést. És oda már nem szaktudás kell, menü javallat, borlap, pezsgősvödör, fehér batiszt szalvéta, sajtál, hanem feltűrt ingujj. És a Királyleánykáról negyvenöt tavaszán apám levette az étterem táblát, és azt akasztotta a helyébe, hogy étkezde. És akkora felhagyott a mindennapos borotválkozással. A frakkját sem vette fel többé, hanem rövid fehér köpenyt hordott, mint a borbélyok. És nem hagyta, hogy anyám naponta tiszta köpenyt adjon rá. Azt mondta, hogy ezen a nívón elég hetente egy köpeny. És abroszcsere is csak egyszer volt. És apám úgy hordta ki az ételt, mintha nem is a sajátjában dolgozna. Rezzenéstelen arccal viselte el, hogy a törzsvendégek kezeljenek vele, belebokszojjanak a gyomrába, lapogassák a vállát. Soha nem mosolygott. A mosolya ottmaradt a régi Királyleánykában. Apám már csak az estét várta, hogy elmeessen a Liliom bárba és meghallgassa a kedvenc dalait. Régebben csak hetente egyszer ment el a Liliomba, de akkoriban már mindennapos vendég volt a bárban. Negyvenötől egy angol zongorista játszott ott, nagyon szerette hallgatni őt. Olyan dalokat játszott, amelyeket Budapesten még soha nem hallottak.

- Végül államosították a Királyleánykát. A Királyleányka cégtáblát lecserélték. Apám nagy figyelemmel nézte végig a tábla lecserélését. Három ember fél napig dolgozott az ügyön. Végül felkerült az új név: Traktoros lány. És akkor apám elmosolyodott. Évek óta először. Odament a munkavezetőhöz, és azt mondta neki, hogy a minap a kommunisták döntöttek a tíz főnél többet foglalkoztató üzemek államosításáról. Ez azt jelenti, hogy azt a munkát, amit addig negyedmagával végzett a kifőzésben, másnaptól legalább tizenegyen kell, hogy csinálják. Azután hazajött, és megölelte édesanyámat. És még akkor is nevetett. Úgy nevetett, hogy a könnye végigfolyt édesanyám arcán. És édesanyám saját könnyei összekeveredtek apám könnyeivel. De édesanyám sírt. És apám azt mondta neki, hogy vegye fel a legszebb estélyi ruháját, mert most elmennek vacsorázni. Az államosított Montmartre-ba mennek. És mostantól ez minden este így lesz. És apám belegyűrte a szemetesbe a fehér borbélyköpenyét, megborotválkozott, megfürdött, felvette a frakkját, és meghalt.

*

- Gyere kis barátom, kóstold meg a Felkai néni kocsonyáját.

Azzal Felkai bácsi felém nyújtott egy mélytányért, ami tele volt valamivel. De mielőtt ideadta volna, fejfelé fordította. Felkiáltottam ijedtemben.

- Hóhó, nem kell ám ijedezni, nem esik ez ki a tényérből, ez kocsonya a javából. Mert főzni azt tud ám az asszony, érdemes volt annyit járni utána. Mert nem úgy volt régen a nőkkel, mint manapság. Hipp-hopp, már lenn is van a bugyi. Akkor még udvarolni kellett. Kezet csókolni, virágot vinni. Jaj, nagy dolog volt, ha a moziban megfoghatta az ember egy lány kezét.

Elkezdtük enni a kocsonyát.

- Ez úgy készül - mesélte Felkai bácsi -, hogy egy nagy lábosba beleraknak egy fél csontozott disznófejet, egy füstölt csülköt, két kettébe hasított körmét, hat fülét. Jó szorosan megtömik vele a fazekat, és annyi vizet öntenek rá, hogy ellepje. A feleségem még hozzá szokott adni vagy másfél liter sűrű csontlevet is, hogy szaporítsa a jó kocsonyát. Nagyon lassan kell felforralni, nehogy összezavarodjon a leve. Ha lehabozta az ember, bele lehet rakni a vöröshagymát, a fokhagymát, a borsot és a sót. Azután olyan kicsire kell venni a tüzet, hogy éppen csak röccögjön a tetején a zsír, majd lefedve négy órán át kell főzni. Akkor mehet bele a zöldség, és újabb egy órát fődögélhet az egész. A végén aztán úgy kell elosztani, hogy egyformán jusson húsos, meg bőrös rész minden tálba.

Nagyon finom volt az a kocsonya. Valamikor az isaszegi Nagyi főzött ilyen finomakat. De kocsonyát nála sem ettem.

- Ha kezdetben nem is tetszett ez a cipész dolog - mondta Felkai bácsi - később, amikor már a lányok után szaladgáltam, az ötvenes évek elején, csak nagyokat lestek ám az Osztropov Gyurka meg a többi pincér barátom. Azok minden este dolgozni mentek és hordták ki az ételt késő éjjelig. Bezzeg én hatkor bezártam a műhelyemet, hazamentem, kimosakodtam, és hétkor már a lánynál voltam. Mert tanuld meg, hogy a férfi, ha nőhöz megy, borotvált legyen, és frissen vasalt inget hordjon. És a legtöbb nő azt is nézi, hogy levágta-e a körmét, és ragyog-e a cipője. Jól jegyezd meg. A nők nem változnak.

- Megjegyzem - mondtam - bár nekem még nem volt dolgom nővel. Csak a Varga Juliba estem bele, meg akartam fogni a kezét, de az is beköpött az osztályfőnöknél.

- Az nem számít - lelkesedett Felkai bácsi. - A nők minden áldozatot megérnek, hidd el. Én annak idején nyolc pohár szódavizet is meg tudtam inni a Mignon presszóban ipari tanuló koromban, csak mert szerelmes voltam a Bögyös Irmába, a pincérnőbe. És gondolod, hogy foglalkozott velem? Csak hozta a pohár szódákat csalfinta mosollyal, és minden pohárral egy kicsit felszolgált a nagy melleit is. Hű, barátom, nem is bírtam sokáig, egyszer vittem neki egy szál rózsát és szerelmet vallottam. És akkor felkacagott bársonyos kacagással, és azt mondta, hogy milyen kis butus vagyok. És én még fél évig bejártam a Mignonba, hogy láthassam őt. Érted, csak hogy láthassam, még akkor is ha csak egy kis butus vagyok a szemében, mert bokszbajnok a pasasa vagy valami nagy menő.

- Abban az évben szereztem meg hát a cipésmesteri oklevelet, de még elmentem az iskolai gólyabálra, ahol megismerkedtem Katinkával, egy bűbajos elsőssel, te az olyan csini lány volt, hogy mindenki azonnal beleszeretett, és vele akart volna táncolni, de a kislány engem választott. Na, ha a Bögyös Irma a bokszoló miatt nem kezdett velem, a Katinkára meg azért kellett várnom, mert csak tizennégy éves volt. Hó, de nagy volt a szerelem köztünk, rengeteget jártunk moziba, cukrászdába, a Duna-partra, a Szigetre, és én már majd megőrültem izgalomban. Milyen jó, amikor az ember még előtte van a dolgoknak. Mire azonban Katinka tizennyolc éves lett, és én szépen hozzákészülődtem, hogy megkérem a kezét, hát, hopp, azon vettem észre magam, hogy már mással udvaroltat magának. És amikor megkérdeztem tőle, hogy is vagyunk mi most egymással, akkor a két kezébe fogta az arcomat, rám nézett a nagy, kék, ártatlan szemeivel, és azt mondta, hogy mindig engem fog a legjobban szeretni a világon, még akkor is, ha máshoz megy feleségül. Na, barátom, erre a sarokra tegyél spiccvasat! Még szerencse, hogy fél év múlva megismerkedtem a későbbi feleségemmel, és hát ő az igazi angyal. Hohó, észre sem veszed és már csak beszélsz a nőkről, mint én. Hamar eltelik az idő.

*

Tényleg, egy-kettő húsvét lett. Felkai bácsi sonkát vett elő a hűtőből, ecetes tormát, és főtt tojást.

- Ez a tojás sonkalében főtt. Ez a legfinomabb az egészből, majd meglátod. A feleségem a legnagyobb fazékban főzi a sonkát, hogy harminc tojás melléférjen. A kaszinótojást is úgy készíti, hogy valami füstölttel együtt teszi oda a tojást, ha vendégeket hívunk. Kérdezzetik is a régi kollégák, pincérek, szakácsok, hogy mi a titka ennek a töltött tojásnak, milyen margarinnal habosítják, milyen fűszer kerül bele, mitől lesz ilyen mélysárga a színe, átható az illata, mert ilyet ők még nem hogy nem ettek, de nem is láttak. Én szoktam megmondani nekik, mi a titok nyitja. Amikor megtudják, elfehéredik a sok arc, és többen azt mondják, hogy akkor ők eljönnek hozzám suszterinasnak néhány évre, hogy megtanuljanak főzni. Én erre azt válaszolom, ha főzni nem is, de dolgozni biztos megtanulnak majd mellettem, úgyhogy jöhetnek.

Anyu a sonkára is azt mondja, hogy munkás étel, Apu veszi meg a húsvéti sonkát a Kornétás étteremben. Az olyan száraz, alig lehet elrágni. Apu is, máskor ebédnél három üveg sört iszik meg, ha az a sonka van, hat is elfogy, mire végez az evéssel. És akkor kötekedni kezd Anyuval. Anyu meg sírva berohan a fürdőszobába, hogy még húsvétkor is ez a műsor. Mert minden húsvétkor ez van. De az idén Apu utána ment és rátörte az ajtót. Azt hiszem, nagyon megverte Anyut. Azt üvöltötte közben, hogy ne ugasson az, aki még egy szar sonkát sem hajlandó megfőzni húsvétkor, pedig azt csak oda kell tenni.

A Felkai néni sonkája szaftos és omlós volt. Háromszor is vettem belőle.

- A sonkának az a titka, hogy nagyon lassan kell főzni. Sokan kuktában készítik, úgy nem lehet kiszámítani az eredményt. Egyik sonka keményebb, a másik szárazabb, a harmadik sósabb. És ha a végén kemény maradt, akkor újra odateheti az ember. Na de mennyi időre? Tíz percre, húszra? Mert ha szétesik, az a baj. A fazékban meg csak megszurkálod spékkelő tűvel, és tudod, hogy még mennyi kell neki. Ráadásul a sonkát is csak nagyon lassú tűzön lehet főzni. A gyorsfőző kuktából a sok gőzzel együtt az íz nagy része is elillan. Az is fontos, hogy ha megfőtt a sonka, a saját levében kell kihűteni, lassan. Különben kiszárad. Egyébként ez a helyzet a többi füstölttel, a nyelvvél, a csülökkel is.

És az a tojás, hát az annyira baró volt. Tényleg, ahogy Felkai bácsi megmondta, az volt a legjobb az egészből. Az ecetes torma is klasszul sikerült, de megkönnyeztetett.

- Házi, a telken nő. Bár csak minden növényvel ilyen egyszerű lenne a helyzet, mint a tormával. A borsót, a babot, a krumplit, a hagymát csak izzadságos munkával lehet termelni. Bezzeg a tormát csak irtani kell. Nincs is más baj vele, mint hogy mindenkit megrikat. Felváltva reszeljük a feleségemmel, ha már ő kisírta magát, én jövök, és viszont. Hát egy-két könnyet te is ejthetsz értünk.

*

Amikor egy alkalommal benyitottam a cipésműhelybe, Felkai bácsit nagyon izgatott állapotban találtam. Még nem is láttam ilyennek. Vörös volt a feje és remegett a hangja, ahogy beszélt.

- Az a fodrászsegéd - mondta -, az a kölyök, a Gyuri átjött a cipőjéért, azt mondja nekem, hogy kire szavazott.

És Felkai bácsi hosszú percekig nem szólt egy szót sem. Ragasztóval alaposan bekente egy cipő talpát, meg a talpgumit is, amit majd ráilleszt.

- Hozzak egy kis ásványvizet, Laci bácsi? - kérdeztem.

Végre valami kis örömet láttam Felkai bácsi szemében.

- Köszönöm fiam, és te is igyál.

- Tudod - mondta Felkai bácsi, miután letette a poharat -, nem is az az érdekes, hogy kire szavazott a Gyuri. Ott egye meg a fene, egyik párt olyan, mint a másik, a politikus meg mind csak a zsebét akarja megtömni. De hogy azt mondja nekem ez a tizenhét éves kölyök, aki most szavazott először, hogy jobboldali, keresztény Magyarországra van szükség! Ez a nívó! Hát elborította az agyamat a vér. Mit tud ő a jobboldali, keresztény Magyarországról? Küldje ide az apját, majd annak megmagyarázom. Mert én még éltem azon a Magyarországon. És senkinek nem kívánom, hogy még egyszer olyan viszonyok között tengődjön. Mert a mi családjunktól is elvették az éttermet a kommunisták, de az életünket nem vették el. Egyébként is azt az éttermet a németek már teljesen tönkretették, azok a németek, a szövetségeseink, akik

itt akarták megvédeni Berlint. Hát miért itt kellett nekik védeniük Berlint? Miért nem lehetett Budapest is nyílt város, mint Róma? Megmondom, miért. Vagy ha nekem nem hisz, mert én csak egy cipész vagyok, hát kérdezze meg a Zoltay történészt. Az könyvet is írt erről. Ugye, a jobboldali keresztény Magyarország tartott ki a végsőig a náci Németország mellett. És három évvel azelőtt a jobboldali, keresztény uraknak mi a fenéért kellett megtámadniuk a Szovjetuniót? Mi keresnivalója volt ennek a kis országnak a világ legnagyobb népe ellen? Még felszerelést is alig adtak a katonáknak, csak kihajtották őket a vágóhídra, hogy majd úgyis a németek győznek, és akkor nekünk is jut a koncból. Hát nem a németek győztek. Azután csodálkoztak, hogy bejött ide az orosz. Azok az urak csodálkoztak a legjobban, akik a jobboldali keresztény Magyarországot csinálták, tönkretették az országot, minden tizedik magyart a halálba küldtek, és végül a nyakunkra szabadították az orosz, meg a szovjet-rendszert. Igen, a szovjet-rendszer is a jobboldali keresztény urak érdeme. És most erről miért nem beszélnek? Hogy milyen is volt az a múlt?

Felkai bácsi ivott egy kortyot, és ráillesztette a talpgumit a cipőre.

- Aki itt jobboldali, keresztény Magyarországot akar, annak azt kívánom, hogy ő legyen benne a tüdőbajos kubikos, a kilakoltatott munkanélküli, a munkaszolgálatos. Ne politikus, iparbáró, mágnás, püspök akarjon lenni. Ingyen levesért álljon sorba a Róbert bácsinál, óvóhelyen szorongjon, miközben kifosztják a szobakonyhás lakását, vezényeljék fegyvertelenül a Donkanyarba. Munkaszolgálatos legyen abban a csodálatos rendszerben, amelyben ha meglincselik az utcán vagy a fronton, azt védi a törvény, aki agyonütötte!

*

Egyszer Felkai bácsinál egy dagadék, nagy nő volt bent az üzletben.

- Úgy alakítottam ki a sarkát, asszonyom - mondta Felkai bácsi -, hogy jól megpörgethessék tánc közben az udvarlói.

- Jaj, miket mond maga, Laci - mondta a dagadék. - Hol vannak nekem udvarlóim?

- Egy ilyen gyönyörű asszonynak mind a tíz ujjára akad egy gavallér. Itt van mindjárt a kis Meyer. Tölts valamit inni a hölgynek, fiam.

Hát, adtam inni a nőnek, de nem szívesen. Mert jó, hogy a cipőjét megcsinálja Felkai bácsi, de hogy itt finomkodik neki, az nem fért a fejembe.

- Jaj, de helyes kis ember - mondta a dagadék nekem.

- De hát ez a néni csúnya volt - mondtam Felkai bácsinak, amikor a nő végre elhúzta belét.

- Hohó, ki barátom - mondta Felkai bácsi. - Csak te láttad annak. Minden asszony tetszik valakinek a világon, és te nagyon sok nőnek nem fogsz tetszeni, akármilyen helyes legyen is a pofid. És sok olyannak sem, akiért majd meghalnál. És csak megvetően fognak rád mosolyogni. És az neked nagyon rosszul fog esni. Légy hát kedves velük, és akkor veled is kedvesek lesznek. Ne azért légy kedves, mert tetszenek neked, hanem, mert nők. Tanuld meg, kis barátom, kevés boldogság van a világon, de az a kevés is a nőknek köszönhető.

Tényleg minden a csajszi miatt van. Van az osztályunkban egy lány, a Zöld Kati. Most, az бүдös, szaga van. Ezért elneveztem Бүдösnek. Azután már mindenki így hívta. Bepanaszolt Panni néninél. Panni néni bejött, és megkérdezte, ki nevezi a Katit бүдösnek. Felálltam. Azt hittem, felállnak a többiek is. De nem álltak fel. Panni néni odajött hozzám, rám үвöлтött, és felpofozott. És állva kellett maradnom egész órán. Ez az első órán volt. És Panni néni megdumálta minden tanárral, hogy a többi órán is végig álljak. És az osztálytársaim meg рöhögtek

rajtam. Azok, akik velem kiabálták Katinak, hogy bűdös. A végén Panni néni beírt az ellenőrzőmbe. Apu elvert szíjjal. Pedig az a lány tényleg bűdös volt.

Ez még tavaly volt. Az idén beleestem a Varga Juliba, nagyon tetszik a búrája. Meg mindig olyan csinos és jó szagú. De nem nagyon beszélgetett velem. Kedves volt, nem az, de én se nagyon tudtam mit mondani neki. Pedig annyira szerettem volna együtt lenni vele. Lehet, hogy egyszerűen csak ezt kellett volna mondani neki. Béna voltam, mindegy. Egyik reggel amikor belépett az osztályba, egy fodros nyakú fehér blúzt viselt, az arca pedig kipirult, és az a fehér meg a piros olyan klassz volt együtt, és annyira szép, hogy nem bírtam, és odamentem hozzá és megpusziltam az arcát. És akkor kirohant az osztályból, és beköpött a Panni néninek. És a Panni néni berontott az osztályterembe, és felpofózott, és beleírt az ellenőrzőmbe. Apu, amikor elolvasta, hogy azért intenek meg, mert megpusziltam egy lányt, olyan jót röhögött, hogy majd leesett a feje. És amikor Anyu hazajött, neki is mutatta az ellenőrzőt, és együtt röhögtek egész este, azután becsukták maguk mögött az ajtót, és még akkor is fel-felröhögtek, és ide-oda tologatták a székeket, meg eszeveszetten nyikorgatták az ágyat, és mondták egymásnak, hogy ne, ezt már ne, mert a Panni néni beír, és kicsapják őket az iskolából. És elfelejtettek veszekedni.

*

A nyári szünet közepén Felkai bácsi meggyes rétesrel fogadott.

- Felkai néni készítette - mondta. - Kincs az az asszony. Ő még kihúzza a rétest.

- Az isaszegi nagymamám is süttött rétest - mondtam, ahogy ettem azt a finomat. - És akkor egy asztalon tésztát terített szét és azt húzkodta.

- Az a lényeg, kihúzni. Hohó, de nehéz munka az, kis barátom.

- Tudom, mondja is Anyu, hogy ő aztán rétest nem készít, mert az nagyon nehéz meló.

- Hát minálunk minden nyáron meggyes rétes van, amikor leérik a meggy. Hanem, képzel, az egyik nyáron mind elrohadt a meggy a kertben. A feleségem erre a piacon akart meggyet venni a réteshez. Megállj fiam, mondtam neki, olyan az, mintha én a gyorstalpálóhoz szaladnék át spiccvásért. Ha nincs kerti meggy, akkor ne fáradj a házi rétesrel sem. Majd én veszek a Mézes Mackóban.

- Mézes Mackó, mi az? - kérdeztem.

- Hohó, kis barátom, tényleg, te nem tudhatod, mi az a Mézes Mackó - mondta Felkai bácsi. - És sajnálhatod, hogy nem tudod, mert ma már mind McDonald's-el meg Dunkin Doonot's-al meg Pizza Huttal van tele a város. Korábban Mézes Mackónak hívták a budapesti bisztrót. Hát az olyan hely volt, ahol csoda dolgokat lehetett kapni. Az ománi szultán asztalára nem kerültek olyan csemegék, az biztos. Például, ha vasárnap váratlan vendéged jött, oda mindig leszaladhattál orosz pezsgőért, néha még francia is akadt, Laurent Perrier, amelyiken a pisilő kisfiú van, a Maneken Pis, aki a Brüsszeli főtéren is ott áll és pisil éjjel-nappal, mert Brüsszelben nem zárják el állandóan a vizet, mint Budapesten, de Egri Bikavér akkor is volt, ha a sampanszkoje elfogyott. Sampanszkoje, így mondták az oroszok a pezsgőt mindaddig, amíg a csigaevő franciák be nem perelték őket nemzetközileg, hogy a sampanszkoje névhasználat jogtalan, mert nem valamely Champagne tartománybeli italt jelöl. Azóta az oroszok azt írják a pezsgőre, hogy igrisztoje, ami fából vaskarika, mert ugyanarról az itálról van szó, de ezeket a névhasználati marhaságokat csuda komolyan veszik ám manapság, még a rádióban is riportoztak róla. A Mézes Mackóban kaviárt is lehetett kapni. Na nem azt az osztrák vacakot, amit manapság ezen a címen árulnak, hanem mallosol kaviárt.

- A mallosol, mint azt még Jules úr elmagyarázta, egyébként egy kaviárkészítési eljárás, szó szerint azt jelenti, hogy kevés sót adnak a kaviárhoz, ami egyébként a tokhal ikrája. Általában jól meg kell sózni a kaviárt, csak a legfinomabb minőségű ikrát készítik mallosol eljárással, mivel annak a kezelése, csomagolása, szállítása lényegesen költségesebb, így az ára is sokkal borsosabb. Leginkább a viza, a söregtok és a színtok ikrájából készítenek mallosol kaviárt. Bár az asztraháni kaviárnak mindig is nagy híre volt, Magyarországon a század elején még nem az oroszoktól kellett venni a kaviárt. A tokhalak a Fekete-tengerből felúsztak a Dunán, és még a Tiszán és a Szamoson is gyakran horogra akadtak. A magyar kaviárt orsovainak nevezték, és hasonló eljárással készült, mint a mallosol. A piacon is lehetett tokot kapni, Dobos C. József, magyar-francia szakácskönyvében még ismertette is a kaviárkészítés receptjét. Ez annak idején a Montmartre séffének a bibliája. De ma már a vizát vagy a söregtokot csak kitömve nézheted meg a Nemzeti Múzeumban.

- Egy szó mint száz, jó dolgokat lehetett kapni a Mézes Mackóban, a kaviár mellett különböző hideg konyhai készítményeket is kínáltak, kaszinó tojást, tormás sonkatekercset, szardella-habbal töltött paradicsomot, roquefortkrémes paprikát, francia salátát, svéd gombát, orosz hússalátát. Nem ritkán még hideg libamájat is adtak zsírjában meg kocsonyázott hátszínt és pácolt kacsamellet. És mindenféle süteményt, krémet, dobostortát, rétest. Elvitelre is árultak, meg helyben is lehetett fogyasztani. Sok Mézes Mackó volt, az Ostrom utcában például a Burger King helyén, a József körúton a McDonald's helyén vagy a Kígyó utcában, az már nem is tudom, ma micsoda. Én leginkább odajártam.

- Mondtam a feleségemnek, ne legyen gondja a meggyes rétesre, majd hozok én a Kígyó utcából. A Kígyó utcai Mézes Mackó különben nevezetes hely volt. A helyiség csak olyan széles volt, mint az ajtó a kirakattal, de befelé hosszan elnyúlt. Sőt, azt mondták, hogy belül még egy helyiség van, de oda csak a bennfentesek járhatnak. Még a hatvanas években az a hír kapott szárnyra, hogy odabent, a belső helyiségben nagy murik vannak. Például, hogy ott táncol mezítelenül Bara Margit, a színésznő. És tényleg, még az újságban is megjelent a dolog. Nem értettem. Hát sokféle színésznő van, de Bara Margit éppen nem az a fajta, aki mezítelenül táncol egy lebuiban. Meg a Mézes Mackó nem is lebui volt, és ha volt is belső helyisége, ahol mindenféle dolgok történnek, hát annak híre megy a környéken. Bara Margit ráadásul Erdélyből jött át, az erdélyiek pedig vallásosak ám és van tartásuk, annál inkább, minél kisebb helyről jöttek. És fogadott Bara Margit egy jó ügyvédet, és pert indított az újság ellen. Kiderült, hogy az egyik főmuftinak megtetszett a színésznő, és ajánlatot tett neki, amit ő persze visszautasított. És bosszúból elterjesztették azt a rágalmat szegény Bara Margitról, hogy mezítelenül táncol a Mézes Mackóban. De hiába tisztázta az ügyvéd, ha egyszer valakit a sajtó bemocskolt, annak a pályája keresztbe törik, főleg, ha színész. Hej, pedig micsoda színésznő volt Bara Margit.

*

Felkai bácsihoz menet jó nagyot csuláztam az utcán. Az osztályban Gál tud a legnagyobbat csulázni, négy métert, meg mindig az a vicce, hogy megkérdezi: „Erős vagy?” És ha az ember azt mondja, hogy igen, a földre köp, és azt mondja: „Akkor vedd fel.” Ezzel mindenkit hülyére vesz. Még Gyula bált, a tornatanárt is behúzták a csöbe, azóta kettese van tornából. Ilyen egy srác! A múltkor a Benetton bolt előtt jártunk a körúton és csulázott egy nagyot Gál, hát én sem akartam lemaradni, letettem hát egy jó adagot. Pont akkor lépett ki a boltból egy ipse, és telibe köptem a cipőjét. És nézett rám, mint az idióta, és azt hittem, hogy szétpofozza a fejemet, mint Apu. De csak nézett rám a gülü szemeivel, ment előre, és hátra nézett, rám, meg lefelé a lecsulázott cipőjére, és a végén nekiment egy cigányasszonynak, az meg lehülyézte,

lemarháztá, még a másik cipőjét is leköpte, mi meg Gállal beugrottunk egy kapualjba, és ott röhögünk, azután amikor az ipse végzett a cigányasszonnyal, és észrevette, hogy mi rajta röhögünk, hát baromi mérges lett, és megrázta az öklét, és akkor Gállal nekieredtünk, mert Gyula bá is mindig azt mondta, hogy a legjobb önvédelmi sport a futás, pedig Gyula bának akkora felsőkarja van, mint az én fejem.

És Felkai bácsi éppen kinézett az üzlet ajtaján, és látta, hogy mit tettem ki a járdára.

- Üriember nem köp, csak köpöcsészébe - mondta Felkai bácsi, amikor beléptem az üzletbe. - Annak idején minden jobb helyen voltak köpöcsészek. Ahol nem, azok voltak a köpködők. Nem is így nézett ki az utca, mint manapság, az ember nem tud hová lépni a kutyapiszoktól, meg a köpetektől. Hidd el, kis barátom, ez nem jópofa dolog, és neked még nem is igen van mit kiköpnöd. Nők előtt meg különösen vigyázni kell az ilyesmivel, egy életre eláshatod magad.

Teljesen elszégyelltem magam, úgy tudta mondani az ilyesmit Felkai bácsi.

*

- Mennyi badarságot hordanak össze a rádióban-tévében ezek a fiatal politikusok! Most mondják meg, hogy mi hogyan volt ötvenhatban. Én ötvenhat októberében vidéken katonáskodtam. De a leendő feleségem és a sógorom ki sem tette a lábát Budapestről. Ugye, ezek a jobboldali, keresztény politikusok arról beszélnek, hogy ők az ötvenhatos forradalom szellemiségét követik. Hát az október huszonharmadikai felvonulásra a feleségem is elment. A Petőfi-kör aktivistái pontokba szedték a nép követeléseit. Az első pont az volt, hogy demokratikus szocializmust. Hol jön ez a jobboldali kereszténységhez? Ezen még a Zoltay történész is nevetett.

- Tele van a rádió „ötvenhat örökségével” meg a „pesti srácok” hősiességével. Bizony, a muri nem állt meg a Sztálin-szobor ledöntésénél, hanem a tömeg, a Köztársaság-téren például mindenkit meglincselt, aki a pártházban volt, és barna cipőt viselt - a fűtőket is. Erről az eseményről a feleségem meg a barátai természetesen már elmaradtak, mert egész más emberek gyülekeztek szerte a városban, mint korábban, de a sógoromnak, aki a pártházban volt TMK-s, és szerencséjére aznap éppen betegállományban volt, két hét múlva elmesélték, hogy mi történt. Bár akkor már véget értek a harcok, mindenesetre a barna cipőjét még aznap éjjel levitte a kukába. Egy szó mint száz, a dolog vége az lett, hogy az oroszok megint szétlőtték Budapestet, mert amikor végigjöttek az Üllői úton és a Nagykörúton, minden ablakba oda-pörkölték, ahonnan a pesti srácok meg a köztörvényesek rájuk lőttek vagy Molotov-koktét dobta ki - az öregek pedig mehetek romot takarítani.

- Zalacséven állónap a bakancsot meg a fegyvert pucoltuk a laktanyában, és politikai állománygyűléseken vettünk részt. A politikai tiszt közölte, hogy most mellette van rám szükség, zárjam be a könyvtárat. Kezdetben még örültem is, mert bevallom, már nagyon hiányzott, hogy csináljak valamit, azon túl, hogy leveszem a könyvet, meg felteszem a könyvet, meg hogy olvassak, egy idő után abból is elege lesz az embernek. De csak mindenféle fejtágítókra kellett mennem a politikai tiszttel, aki nem tudta volna maga vinni a Marx-Engels meg a Lenin válogatottat. Hát mondhatom, a karom többet erősödött az alatt a két hét alatt, mint amennyit okosodtam. A poltiszt minden foglalkozását azzal kezdte: „Kísértet járja be Európát, a kommunizmus kísértete”. Majd rögtön hozzá tette: „Nagyon figyeljenek, elvtársak, hogy kivel szövetkeznek, mert mi majd megmondjuk maguknak.” Az elvtársak nagyon figyeltek, és még szorgalmasabban tisztogatták fegyvereiket és bakancsaikat.

- Harmincegyedikén koradélután egy fegyveres csoport közeledett a laktanya felé Zalaegerszeg irányából, de mégsem riadóztatták az alakulatot, mert mire a fegyveresek a kapuhoz értek, az ügyeletes tiszt - egy százados - már nem volt sehol. A megoldás kulcsa Jáksó főtörzs kezébe került, aki a kapuügyeletes volt aznap. A főtörzset nagyon nem szerettük, mert azt a gyakorlatot követte, hogy annyit követelt a katonáktól, mint magától. Ez idáig rendben is lett volna, csakhogy Jáksó bivalyerős ember volt, aki gázálcban és teljes menetfelszerelésben akár ötven kilométert is megtett erőltetett menetben. Nos, őrajta volt a történelem szeme ezerkilencszázötvenhat október harmincegyedikén, hogy a laktanyát megostromolni kívánó diverzáns csoporttal hogyan sikerül megbirkóznia. A diverzáns csoport tagjai még a mai politikusoknál is fiatalabbak voltak, a legidősebb sem lehetett több tizennyolcnál. A gyerekek már a kapuügyeletesnek attól a kérdésétől zavarba jöttek, hogy kinek a megbízásából is intézkednek, hivatalos iratot meg pláne nem tudtak felmutatni. Hamar lekerült a napirendről az a kérdés, hogy a fiúk a kommunistákat jöttek letartóztatni. Jáksó főtörzs megmagyarázta nekik, hogy egyelőre nem tudnak többet tenni, mint hogy szépen megfordulnak, visszaviszik a fegyvereiket oda, ahonnan hozták, hazamennek, és lehetőleg ki sem mozdulnak addig, amíg el nem csitulnak az események. Majd azután, ha betöltötték a tizennyolcat, akkor a főtörzs olyan katonát farag belőlük, hogy a fegyverrel is megtanulnak bánni, az előjárókat is megtanulják tisztelni, és nem ijednek meg még az úristentől sem. De ekkor a főtörzs már teli torokból üvöltött, és amikor a végén megkérdezte, hogy meg van-e értve, egy tucat mutáló hang egyszerre válaszolta, hogy igenis, és a srácok olyan gyorsan eltűntek, mintha a föld nyelte volna őket el. Na, estére előkerült az ügyeletes tiszt is, merevrészen. Másnap már azt írta a jelentésében, hogy géppuskákat állíttatott fel, és figyelmeztető lövésekkel sikerült megfékeznie a laktanyát ostromló háromszáz ellenforradalmárt. A laktanyaparancsnok maga is tájékozódott az ügyben, és felfüggesztette a tisztet.

- Novemberben átszervezték a honvédséget, a laktanyaparancsnokot leváltották - és az egykori ügyeletes tisztet nevezték ki a helyébe, őrnagyi rangban. Az új parancsnok első intézkedése az volt, hogy Jáksó főtörzset alegység szolgálatvezetőből konyhaügyeletessé minősítette vissza, amihez tisztes sarzsi is elég lett volna, Jáksó előtt hivatásos tiszthelyettes ilyen beosztást még soha nem kapott. De a főtörzs, a mintakatoná mintaszerűen megfelelt új beosztásának, és nem csak a konyha ragyogott a tisztaságtól, hanem a legénység ellátása is jelentősen javult, ugyanakkor a laktanyaparancsnok, a törzsfőnök, a politikai tiszt és a többi törzstiszt sofőrjét, akik a főnökeik részére félretett húsadagokért jelentkeztek, parancs híján sorban elzavarta. A laktanyaparancsnok - akkor már alezredes - egyszer tájékozva lépett be az ebédlőbe, és az egész laktanya előtt letolta Jáksó főtörzset, hogy milyen koszos a konyha. A főtörzs arca elfehéredett. Földig hajolt a parancsnok előtt, az ujját végighúzta a konyha kövén, és beletörölte egy papírszalvétába. A szalvéta fehér maradt. Ekkor megkérdezte a parancsnoktól, mit is ért azalatt, hogy koszos a konyha. A parancsnok megismételte, hogy a konyha koszos. A főtörzs erre felbömbölt, mintha ismét az újoncok sorfala előtt állt volna. Ha koszos, akkor feltakarítjuk, kiáltotta, azzal felrúgott egy vödör ultrásvizet, leteperte a parancsnokot, és vele mosta fel a konyha kövét. Jáksó főtörzset megromlott egészségi állapota miatt harmincnyolc éves korában nyugállományba helyezték. A parancsnok később - ezredesként - bekerült a csoportfőnökségre, ahol hamarosan előléptették tábornokká. Tábornok pedig az lehetett, aki a megfelelő iskolát elvégezte Moszkvában, vagy valamilyen háborús hőstettet vitt végbe ötvenhatban.

- Most nézd meg, kis barátom ezt a vackot - mérgelődött Felkai bácsi. - A híres olasz cipők. Bőrtalpnak adják el, pedig valójában műanyag, amire ráragasztanak egy három milliméteres bőrréteget. Aztán úgy kilyukad, hogy ihaj. Ugye, mert bőr, dupla áron lehet adni. Haj, mennyi gazemberség van a világon. Amúgy, formás a cipő, a divatvonalra, a tetszetősségre nagyon ügyelnek az olaszok. De mi van a csinos külső mögött? Nagy zsványok ám az olaszok. Annak idején a hatvanas években, amikor már lehetett Nyugatra utazni, mert bizony az ötvenes években, meg a hatvanas évek elején nem lehetett, nos, sokan mentek Olaszországba. Hát ahogy visszafelé indultak a buszok és még a határ előtt megálltak, ellepték a turistákat az árusok, akik csodaszépen becsomagolt, jó anyagú ingeket nyújtottak be az ablakon fillérékért. Ilyen csomagolású holmit még a Luxus áruházban sem lehetett kapni, és pláne nem ilyen olcsón. Hát, sokan utolsó fillérjüket ezekre a szép ingekre költötték, de már kibontani, megnézni nem volt idő, mert indult a busz. Csak, miután hazaértek, akkor derült ki a viccfene, a szépen becsomagolt ingeknek nem volt háta. Na, most meg a talp nélküli olasz cipőnek van itt a divatja, mert hogy viszonylag olcsó. Persze, ott kint is megveszik. Csakhogy az olaszok egy évig hordják a cipőt, azután eldobják, és újat vesznek. Nálunk viszont sok a szegény ember. Ahogy apám is megmondta. A szegény ember pedig nem egy évre veszi a cipőt, hanem ötre. De ezek a cipők csak egy évet bírnak, ki, azután évente talpaltatni, sarkaltatni kell őket. Egy ilyen cipő, mondjuk, ötezer forintba kerül. Öt év alatt a javíttatására rá kell költeni még vagy nyolc-tízezer forintot. Hát nem volna egyszerűbb mindjárt egy tizenötezer forintos, valódi bőrtalpu cipőt venni, ami öt évig is bírja javítás nélkül, és még további öt évig nyugodtan fel lehet venni, ha kirándulásra vagy a telekre megy az ember? Egyszerűbb volna, de pénzük sincs az embereknek arra, hogy egyszerre ilyen sokat költsenek egy cipőre, és mindig bíznak abban, hogy bár az előző olcsó cipő igen hamar tönkrement, amit most vesznek az majd jóval tovább fog tartani.

Megkérdeztem Felkai bácsit, hogy ha az olaszok nem, akkor kik csinálnak jó cipőket.

- Hát, először is a cipészek. De ma már nem nagyon rendelnek az emberek cipőt. Mert akinek vastagabb a pénztárcája, az még kifizeti a tizenötezer forintot egy pár cipőért, de már harminötezeret sajnálna. Pedig legalább annyiba kerül egy pár, méretre készített, kézzel varrott cipő. De bizony, mi sem szívesen készítünk ma már méretre cipőt, mert rosszabbul lehet keresni vele, mint a javítással. Gondolj bele, ötven talpalást és sarkalást megcsinálok azalatt, míg egy cipő elkészül. Egy szó mint száz, az angol és a német cipők a legjobbak. Csak ezek konzervatív stílusúak. A divatosabb cipők Franciaországban és Dél-Európában készülnek. A francia cipők nem rosszak, de megfizethetetlenek. A déliek közül a spanyol cipők a legjobbak. Persze a spanyolokkal is vigyázni kell. Egyszer a hetvenes évek végén külkereskedőinknek nagyon olcsó spanyol cipőt sikerült importálniuk. Gondolhatod, hogy azokat az elegáns férficipőket úgy elkapkodták, mint a cukrot. Nem is volt gond a termékkel, amíg tartott a nyár. Azonban alighogy hogy beköszöntött az esős ősz, egyre-másra vitték vissza a spanyol cipőket a boltokba, azzal, hogy levált a talpuk. Na, kiderült, hogy halottra való cipőkről volt szó.

*

Közeledett a karácsony. Felkai bácsi egy kis műanyag fenyőfát állított a szekrény tetejére.

- Tudod kis barátom, az Írás azt mondja, hogy adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és adjátok meg az Istennek, ami az Istené. Ha már egyszer a németek elkezdtek karácsonyfát állítani, állítsunk mi is. Ez a világ legkedvesebb meséje, hogy megszületik az, aki a többi emberrel csak jót, tesz, és a végén feláldozza magát értük. Örülünk hát a Jézusnak és a halnak. Mert a hal a Jézus szimbóluma. Tudtad azt, kis barátom? Gyere, kóstold meg a Felkai néni halászléjét.

Én eddig azt hittem, hogy a halászlé valami gusztustalan, csípős, hagymás leves, amiben zsíros halszeletek, és keményre főtt haltej darabok úszkálnak. Anyu a halászlére is azt mondja, hogy munkás étel, Apu veszi meg a karácsonyi halászlét a Kornétás étteremben. Én nagyon utálom, csak azért eszem meg egy fél tányérral, hogy Apu nyugodt legyen, mert szerintem az a halászlé nagyon is finom. Pedig olyan csípős, hogy attól a fél tányértól egy óráig folyik a szemem meg az orrom, tök rosszul vagyok. Apu ráadásul még cseresznyepaprikát is tesz bele, és nem győzi mondani, hogy de marha jó, miközben hatalmasakat krákog, és a homlokáról úgy folyik a víz, mint az álláról a zsíros, paprikás lé, és két pofára tömi magába a kenyeret, és üvegszám issza rá a sört.

- De hülye vagy te - mondja neki ilyenkor Anyu.

- Hogy én? - mordul rá Apu. - És akkor te mi vagy? Tisztességes háznál az asszony főzi meg a halászlét, nem a kocsmából kell hozni, de te még arra is alkalmatlan vagy.

- Még karácsonykor is neked lejsztoznak?

- Hát hogy? Máskor mit főzöl? A napköziből hozod haza az ételt, nagy munka, mondhatom.

- És hogy kitakarítok, meg minden? Az neked semmi? Meg hogy kimosom a terítőt, amit összedisznoatsz? Nézz csak magad elé, úgy eszel, mint egy állat.

Apu az öklével az asztalra ver.

- Ha csak egy órával kevesebbet töltenél szépítkezéssel, már kitelne az időből az a rohadt leves!

- Persze! Mert neked aztán nem számít, hogy hogy néz ki a feleséged, akivel élsz. Neked egy ragacsos hajú, pattanásos cigányasszony is megfelelne, csak ott álljon naphosszat a tűzhely fölött a zsírban, gőzben, hogy te jól bezabálhass házi kosztból minden este.

Nagyjából idáig kell részt vennem a karácsonyi vacsorán, mert Apu és Anyu egymásnak esnek. Én eltűnhetek a szobámban, Anyu bezárkózik a fürdőszobába, ott zokog, Apu még rugdossa egy kicsit a fürdőszobaajtót, azután bemegy a szobába, és sörrel a kezében elalszik a tévé előtt. Ha leesik az üveg, arra mindig felébred, és nagyot káromkodik.

De Felkai néni halászléje nagyon finom volt. Először is nem volt erős.

- Én erősen szeretem - mondta Felkai bácsi. - De az erős paprikát nem szabad előre belerakni a lébe. Utólag ízesítse mindenki magának, nem változtat a lé ízén, csak az erején. És a legtöbben nem kedvelik. Egyszer a Balatonon a Pister szomszédnak német vendégei voltak, és halászlét főzött nekik bográcsban. Érdekes alak ez szomszéd különben is, a macskáját például Mocsoknak hívja. Ez a név úgy ragadt a szegény állatra, hogy a Pister mindig szidta, hogy nézd a mocsok, az utolsó falatig feleszi a kajáját, azután egész napra eltűnik, a feleségének, meg ha nincs mit simogatnia, hát folyton zsörtölődik. De bezzeg, mondta, ha megéhezik ez a mocsok, mindjárt előkerül, és úgy nyivákol, hogy az ember megsüketül. Később már nem mondta végig mindezt, csak annyit kérdezett a macskától, ha meglátta: „Na, megjöttél, te mocsok?” Végül már annyit sem. Mocsok, mondta a Pister. És ez lett a neve. Egy szó mint száz, csuda hangulatos volt, ahogy rotyogott a tűzön a hal a Pisteréknél, finom illata is volt, a németek meg ott ültek éhesen a tűz körül, alig győzték kivárni, hogy kész legyen. Egyszer csak látom, hogy a szomszéd szórja bele a cseresznyepaprikát a bográcsba. Te, mondom neki, ne tegyél bele erőset, mert a német nem fogja megenni. Dehogynem, azt mondja, az úgy jó. És csak szórta a darált cseresznyepaprikát a halászlébe. Az volt ám a muri! Nem is ették meg a németek, két kanál után köhögött vagy fél órát mindegyik, majd fogták magukat, és elmentek a Birka csárdába vacsorázni. Az istenit, igazad volt, mondta a szomszéd. Asszonyok, gyerekek

és németek nem bírják az erőset, mondtam. Úgyhogy három napig halászlét ettünk a Pisterrel meg a Mocsokkal.

Felkai néni halászléje nem is volt zsíros.

- Válogatott halból készül a lé. Ugye, akármit nem főzünk bele. Ez még a nyári fogásból van. Eleve úgy fagyasztjuk le külön csomagban az alapléhez a keszeget, és a törpeharcsafejet, és külön a pontyfejet, pontyszeletet és a filézett harcsadereket. Másfél kilósnál nagyobb pontynak csak a teje, ikrája kerülhet a lébe, mert a húsa annak már zsíros, csak sütni jó. Persze, ha halgazdaságból származik a ponty, akkor már a kilós is zsíros, mert szegény párákat puffasztó táppal etetik, hogy mielőbb felhízzanak. Továbbá, mi balatoni módra készítjük a halászlét, nem felöntött, zsíros pörköltalapban kotyvasztjuk a halat, mint a Tisza vidékén, hanem két órán keresztül lassú tűzön főzzük az apróhalakat, a hagymát és a fokhagymát, majd ebbe a jó sűrű lébe kerülnek bele a halszeletek. Fontos, hogy passzírozza az ember. Van aki turmixolja, az ugyan gyorsabb, de nem jó, olyan lesz tőle a halászlé, mint a bébiétel, meg úgy könnyebben kerül bele szálla is.

A teje meg finom omlós volt, nem olyan száradt, mint a Kornétás-féle halászlében.

- halszeletek mellé csak a zöldpaprika, illetve a pritamin kívánczik - mondta Felkai bácsi - és, persze egy kis vörösbort, az tartja egybe a halat. Lehetőleg Tihanyi Zweigelt vagy Villányi Cabernet legyen az a bor. De vigyázni kell a vele, mert ha sokat önt belőle az ember, savanyú lesz a lé. Általában a helyes arány megtalálásán múlnak a dolgok. Az az étel, amiből egy bizonyos fűszert kiérzel, nincs jól elkészítve. A belsőség csak a legvégén kerülhet a lébe, mert ha a halszeletekkel együtt kezdjük főzni, olyan lesz, mint a fűrészpor, szintúgy az őrölt kalocsai paprika, attól pedig megkeseredhet a halászlé, ha túl korán tesszük bele. Végso soron a tiszai pörköltalap is megszelídíti az őrölt paprikát, csak hogy a végeredmény nem halászlé lesz, hanem halpaprikás, illetve halgulyás. Halgulyás. Micsoda képtelenség! Pedig de sokan esküsznek rá, mert voltaképpen azt esznek, éppen csak krumplit nem tesznek bele. Száz szónak is egy a vége, a belsőséget az őrölt paprikával együtt mindössze négy perccel azelőtt adjuk az ételhez, mielőtt a hal készre fő.

Mondhatom, Felkai néni halászléje nagyon jól volt elkészítve. Csak attól féltem, hogy ezután a finom kóstoló után végképp nem fogom tudni lenyelni otthon a Kornétás-féle lötytyöt.

*

- Tudod-e kis barátom, ki volt Edith Piaf? - kérdezte egyszer Felkai bácsi.

Nem tudtam.

- Hohó, ő volt a legnagyobb énekesnő. Ő igazán nívósan tudott énekelni. Micsoda nő és micsoda hang! És milyen remek számai voltak. Padam, padam, padam meg a Non, je ne regrette rien. Hát ezek a maiak gyufáért sem mehetnének ki neki. Pedig, de nagyra vannak a táncdalfesztiváljaikkal. Az igazán nagyoknak nem kell fesztivál, Ki mit tud, meg ilyesmi. Caruso, a világ legnagyobb tenoristája ott dalolt a nápolyi kikötőben és csomózta a halászhálót, úgy fedezték fel. Carusóról csak hallottál?

Nem, én nem hallottam Edith Piafról, Carusóról, Ivanhoe-ról, Roger Moore-ról, balatoni horgászatról, pikolófiúról, főúrról, szarvasgombáról, libamájáról, mallosol kaviárról, Montmartre kávéházról, láncos kutyáról, miskolci kocsonyáról, jobboldali, keresztény Magyarországról, nyilasokról, munkaszolgálatosokról, Rajk László utcáról, kommunizmusról, államosításról, privatizációról, Bara Margitról, balatoni halászléről, Tihanyi Zweigeltől, egyáltalán nem hallottam semmiről, ami igazán érdekes lett volna, mielőtt Felkai Laci bácsit megismertem.

- Na, Edith Piafnak nem volt olyan könnyű élete, mint ezeknek a mai énekes gyerekeknek. Az apja cirkuszi ember volt, és Edithnek nyolc évesen már mellette kellett dolgoznia a cirkuszban, mint akrobata és énekesnő. Képzeld, csak tizenöt éves korában mehetett iskolába. Jó, én tudom, hogy egyetlen gyerek sem szereti az iskolát, de ha helyette dolgozniuk kell, hidd el kis barátom, az sokkal rosszabb. De Edith nem sokáig bírta a métát, tizenhét évesen már Louis Leplée lokáljában énekelt Párizsban, ahol az Un Monsieur me suit dans la rue című sanzonnal befutott. Négy évvel később fellépett a Médrano Cirkusz gáalestjén, és megnyerte a hanglemez-nagydíjat. Gondold el kis komám, egy kis olasz kölyök a nagy Franciaországban micsoda karriert tudott csinálni!

Felkai bácsi egész belelkésedett, ahogy Edith Piafról mesélt.

- Eredetileg nem is Edithnek hívták, hanem Giovanna volt, és egy Edith Cavell nevű amerikai ápolónő iránti lelkesedésében vette fel az Edith nevet, akit 1915-ben Brüsszelben kivégeztek a németek, mert szövetséges katonák szökésében segédkezett.

- De, tudod, miről jutott az eszembe Edith Piaf? - kérdezte. - Mielőtt jöttél kis barátom, valami marhaság ment a Kossuthon. Untam már a sok szöveget a NATO légtérhasználati jogáról, ugyanakkor a vajdasági magyarok autonómiájának visszaállításáról, ami sohasem volt nekik, áttekertem hát a Juventusra. Ott legalább zene van, nem süket duma. Mit gondolsz, mit énekeltek rajta? „Ki a fasza gyerek, na ki a fasza gyerek”, azt énekeltek. Meg egy másik dalban az van: „minden sarkon álltam már”, a harmadik meg úgy szól: „very az élet, very happy, mindenki beleveri.” És nem is az a baj, hogy megírják, ezeket az ordenáréságokat, de hogy leadja a rádió, ezzel befutnak emberek, és jó pénzt tesznek zsebre. Az a disznóság. És akkor csodálkozunk, hogy milyen idétlenek, meg neveletlenek a fiatalok. Mondd meg nekem kis barátom, ma, amikor olyan jó dolgok vannak, autók, repülők és számítógépek, pont abból, ami a fülnek legkedvesebb, a zenéből miért ezt a nívót kell közvetíteni? Te például szereted az ilyesmit?

Én csak akkor hallgatok zenét, ha Anyuval vagyok otthon. Akkor folyamatosan szól a Juventus, és jó hangosan. De amikor Apu hazajön, első dolga bekapcsolni a tévét, és akkor Anyunak le kell halkítania a rádiót a fürdőszobában. Ja, Apu meg azt szereti, hogy Kombiné, kombiné, csipkés kombiné, még az éjjel felhajtalak én. Amikor szombat esténként vacsorázni megyünk a Kornétásba, és lent van a Bandi cigány a zenekarával, állandóan azt kell játszania Apunak vagy, hogy Az a szép, az a szép, miénk lesz a Felvidék, de azt is szívesen hallgatja Apu, hogy Régi mániám tankkal végigmenni Románián. Na, ezeket Anyu nagyon tudja unni, de Apu, ha már legalább háromszor meghallgatta a Kombinét, akkor a Bandi homlokára nyálaz egy ezrest, és azt mondja, hogy ácsi cigány, talpalávalót, és jól megtáncoltatja Anyut, aki imád táncolni.

Felkai bácsi átkapcsolta a rádiót magnó állásba, és benyomta a startot.

- Ezt hallgasd meg kis barátom, ő Edith Piaf.

És egy kellemes, rekedtes hang azt énekelte, hogy Padam, padam. És én még ilyen éneket nem hallottam. Mert van egy-két jó szám a Juventusban, de ilyen, ami bizsergeti az embert, nincs. Padam, padam, padam... Ez a kedves rekedtes hang, nem is tudom. Talán ha Anyu így dalolna esténként, minden más lenne, folyton csak rajta csimpaszkodnánk én és Apu, és kérlelnék, hogy még, még, Anyu, énekelj még.

- Gondold meg - mondta Felkai bácsi -, egy ilyen nő énekel neked, és te hallgatod egy hangulatos bárban pezsgőt iszogatva, és a szünetben szaténruha suhogását hallod, és selyemharisnya zizegését, és odajön az asztalodhoz ő maga, a szonon csillaga, az istennő, Edith, kezet csókolsz neki, alá segited a széket, és rendelsz még egy üveg jégbehűtött pezsgőt,

hozzá normandiai osztrigát vagy mallosol kaviárt, éppen, ami friss, és csemegéztek, és koccintasz vele, és rád villan a mosolya, és isztok, és a pincér újra tölt, és a pezsgősüveg visszakerül a jeges vödörbe, és a hátadon folyik a verejték, a tenyered izzad, és a zenekar hiába játszik valami divatos keringőt, te csak azt hallod, amit Edith legutoljára énekelt, hogy Padam, padam, padam, és Edith leejti selyem szegésű, kölnivel átitatott, batiszt zsebkendőjét, és te gyorsan lehajolsz érte, és összeér a térdetek...

Felkai bácsi felnézett a suszterszékről, fel, magasan a fejem fölé, mintha a műhely sarkában lett volna egy ablak, amin át Louis Leplée lokálja vagy a Médrano cirkusz rivaldája látszik, és ott Edith Piaf énekelné, hogy Padam, padam, padam, miközben suhogó ruhájából kivillan a térde, ahogy lép, arcán mosoly ragyog, és selyemszegésű, batiszt zsebkendőjével Felkai bácsinak integet... És Felkai bácsi felsóhajtott:

- Szegény Edith Piaf. Meghalt már, az is boldogtalan volt szegény. De a felvételei, hallod, megvannak. Miért nem azokat játsszák? Bizony, én még ma is elérzékenyülök, ha meghallom őt. A franciák, azok igazán megbecsülik. Voltunk egyszer a feleségemmel Párizsban, hát mind Edith Piafot játszottak a kávéházakban. Az ember hajókázott a Szajnán, nézte a Tuillériák kertjét, meg a Notre Dame-ot, üldögélt a Boulevard Saint-Michellen egy kávéházban, és hallgatta a Mon Légionert meg a Le Triumphe de l'amour. Micsoda idők. Megint el kellene menni Párizsba. Esküszöm, ha megérem, a nyáron újra elviszem a feleségemet Párizsba.

*

Még nem vettük Párizst. De a Képes Földrajzban benne van:

„A terjedelmes Párizsi-medence peremvidéke viszonylag ritkán lakott, de közép-pontjában két magyar megyényi területen 10 millió ember él. Ez a három gyűrűből álló hatalmas népességtömörülés (a legnagyobb az európai szárazföldön!) a tágabb értelemben vett Párizs (Paris). Az agglomeráció belső magja a tulajdonképpeni Párizs városa. Évszázadok óta a francia politika, közigazgatás és kultúra kiemelkedő centruma, amely a kapitalizmus kibontakozása idején egységesülő nemzetgazdaságnak és piacnak is versenytárs nélküli központjává vált. A múlt század közepén már millióssá növekedet, középkori ruháját kinövő város a második császárság (III. Napóleon) idején kapta a mai sugárutas szerkezetét. A város belső része az első világháború után már túltelítetté vált, s akkor 2,9 millió lakossága fogyásnak indult. Gyorsuló ütemben nőtt viszont az ipari külvárosok övezete, és az szívta fel a fővárosba tóduló vidékiek tömegeit. Jelenleg az agglomeráció legkülső gyűrűjében nő a leggyorsabban a népesség. Jellegzetes lakóövezet ez, a belső területek zsúfoltsága nélkül. Párizs növekedését legújabbban már nem korlátozza a decentralizáló politika: a franciák úgy vélik, hogy a kialakuló európai »megalopoliszbán« csak Párizs lehet London kontinentális ellenpólusa.

Párizs ipari-gazdasági súlyát mindennél jobban jellemzi, hogy száz kilométeres körzetben egyetlen város sem tudott jelentősen fejlődni. Legközelebb az ún. Szajna menti ipari folyosó végén Rouen és Le Havre kikötőiknek köszönhetően váltak nagyobb városokká. Sokszínű iparának még ágazatait is nehéz lenne felsorolni: lépést tartva a korról, dolgoznak itt a legmodernebb ágazatok, a járműgyártástól az elektronikáig, és megőrizve a hagyományokat, ma is Párizs divat- és luxusipara, Dior, Chanel és a többi divatház szalonjai és boutique-jai diktálják a világnak - főleg a nőknek - az öltözködés, a kozmetikumok, az ékszerviselet éppen követendő irányait.

Bármerre is induljunk a Diadalív »Csillagteréről« (Place de l'Étoile) akár a Champs-Elysées sugárútján a Bastille tér felé, akár az Opera irányába vagy fel a Montmartre-ra, a Szigetre a Notre-Dame-hoz, a Mars-mezőre, az Eiffel toronyhoz, esetleg a Bois de Boulogne árnyas parkjába -, mindenütt a látnivalók kimeríthetlen gazdagsága fogad. És minél többet látunk, annál inkább érezzük: Párizs kimeríthetetlen...

»...Először is egészében, madártávlatból kell megpillantani a Várost, s mi lenne erre alkalmasabb hely, mint az Eiffel-torony teteje. A várost átkarolja a kanyargó folyó, és ezüstös párában árad át a szelíd halmokon és a középső sík mezőn. Végigtekintettek hárommillió ember otthonán, boltjain, temetőin és templomain, és láthatjátok a Montmartre dombját, ahol egykor Mercurius temploma állt, s ahol Szent Dénesnek fejét vették...

Követhetitek a folyó útját, láthatjátok, hol ömlenek bele a csatornák és a Marne, és mesélhatsz a lánynak a vikingekről, akik a kilencedik században gályáikkal feleveztek a folyón, s az akkori utasemberek kedélyes szokása szerint szekercével lekaszabolták a partmenti földműveseket, városlakókat.

A palatető-labirintus palaszürke és levendulakék, Párizs két jellegzetes színe, és számtalan, északnak néző műteremablak csillámlik. A Champs-Elyssées másik végén túl a rózsaszínben játszó Caroussel mintha távoli és léha tükörképe volna annak az ívnek, amelynek a tetőpontján álltok, és a szél idefent a folyóról hozott magával egy leheletnyi avarillatot. A Montmartre magaslatán tizenkilencedik századbeli vallásosságról mesél a Sacré Coeur fehér kupolája, a Saint-Germain-de-Prés sűrű, középkori kötornya pedig kávéházak bokrából emelkedik ki a szemközti parton...

...Amíg süt a nap, párizsi módjára gondolkodol, és tudod, miért volna olyan nehéz rábeszélni, hogy bárhol máshol élj. Itt a világ közepében vagy. London sűrű, mert nem tudja, vajon méltó lehet-e múltjához, és Washington őrjöng, mert nem tudja, vajon méltó lehet-e jövőjéhez, Párizs azonban csillog-villog, mert nyilvánvalóan, minden ellenkező bizonyíték ellenére is diadalmasan tudja, hogy méltó jelenéhez. Minden párizsi tudja a szíve mélyén, hogy csakis az a siker számít, amit ebben a városban érnek el, és csak az a kudarc végzetes, amit itt szentesítenek. Ez a felfogás az önteltség netovábbja, és bizonyíthatóan valótlan, a párizsiak mégis vidáman élnek eszerint. Csak az a jó vicc, amin Párizs nevet, csak az a nő szép, akinek Párizs küld virágot, csak azt a ruhát érdemes viselni, amit Párizs varrt, vagy kopírozott, csak az a darab remekmű, aminek Párizs tapsolt, csak az a férfi donjuan, aki párizsi szíveket tiport, csak ama hős híre folttalan, akinek a neve ott van minden párizsi házmeister ajtaján.

Amíg süt a nap, egyetértesz a sablongyárosokkal: Párizs valóban szépasszony, de annyira mindenek felett, annyira élettelen és önmagát megújítón, hogy semmi, sem az évek múlása, sem az ital vagy a kábítószer, a rossz beruházások vagy a méltatlan szerelmek, elhanyagoltság vagy kicsapongás tönkre nem teheti. addig semmi esetre sem, amíg süt a nap...«

*

Látod, kis barátom, ilyen bakancsot hordanak a katonaságnál. Ráadásul ez tisztai bakancs, mert két csatja van. Manapság nagyban üzletelnek az ilyesmivel, főleg vidéken. Olcsón hozzá lehet jutni, ha az ember ismer valami szolgálatvezetőt vagy raktárost. Nekem ugyan akkor sem kellene, ha nem lennék cipész. Elég volt a katonaság két és fél évig. Mert én pont ötvenhatban

voltam katona, minket fél évvel tovább tartottak bent. Nekem ugyan mondhatják ezek a mai politikusok, hogy a kilenc hónap is sok, amit ma ki kell bírni. Ugyan már. Hát azalatt is állandóan otthon vannak a gyerekek. Én Zalacséven voltam katona. Ugyan, miért ne az ország másik végébe vittek volna? Még a Monarchia kezdték a katonákat jó messzire vinni. Apám Triesztben szolgált, az osztrákokat Galíciában, a cseheket Erdélyben állomásoztatták, hogy ha valami muri van, aratósztrájk vagy ilyesmi, ne tagadhassák meg a katonák a tűzparancsot azzal, hogy a saját fajtájuk béliekre nem lönek. Jött azután az első világháború, szétesett a Monarchia, volt Tanácsköztársaság, szétesett Magyarország, jött fehér terror, Horthy-rendszer, második világháború, népi demokratikus forradalom, Rákosi-kor, Kádár-rendszer, de a hadsereg felett mintha megállt volna az idő. Ezen a kis országon belül olyan messzire utaztatják katonának az embert, hogy az elképesztő. Zalacsévről, bizony, csak három havonta jöhettem haza, volt úgy, hogy egy fél évig is bent csücsültem. Cudar dolog volt a katonaság, de én például életemben nem olvastam annyit, mint katonakoromban. Én lettem ugyanis a könyvtáros, én a Felkai cipész! Az úgy történt, hogy a tiszti konyhára kerestek pincéreket. Gondoltam, aki az étel közelében marad, annak soha nem lesz rossz sora, hát jelentkeztem. Na, a pincér szakaszvezető mind az ötünket vigyázzba állított, úgy tudta csak elmagyarázni, hogy a tisztek ebédet kapnak, az ebéd három fogásból áll, levesből, főételből és desszertből, és hogy közülünk felszolgálói szaktudása alapján ő fogja kiválasztani azt a három embert, aki vele együtt fog felszolgálni mint beosztott felszolgáló. Azzal bevonultunk a tiszti étkezdébe, ahol a szakaszvezető az egyik az asztalt nylonterítővel és négy mélytányérral megterítette, majd egy tálcára négy vízzel töltött óncsészét helyezett, és a kezembe nyomta a tálcát, hogy szolgáljam fel a levest. Nem értettem a feladatot. Képzelmem el, hogy a csészében leves van, és öntsem már bele a tányérokba, de úgy, hogy ami a tálcán van, az ne boruljon ki! Letettem a tálcát. Nem tudom elképzelni, mondtam. A Montmartre-ban vagy csészében szolgáltuk fel a levest, vagy, ha mindenki ugyanabból a levesből kért, kivittük a levesestálat és abból szedtünk, nagyon ügyelve, hogy a leves ki ne fröccsenjen, és a merőkanál ne koccanjon sem a tálhoz, sem a tányérokhoz. De hogy az asztalnál óncsészéből a vendégek tányérjába öntögessük a levest, az nem lett volna comme il faut. Erre a szakaszvezető kidobott a konyhából, hogy ilyen hülye pincérrel ő még életében nem találkozott. Mire visszaértem a századkörletbe, már minden hivatásos tudta, hogy teljesen idióta vagyok. Végül, mivel mindenre alkalmatlan voltam, a politikai tiszttal azt találta ki, hogy akkor legyek könyvtáros.

Most gondold meg! Én mint könyvtáros a felszolgálói meg a cipésztudásommal. Jó, az apám úriember volt, főpincér és étteremtulajdonos, megvolt nekünk bőrkötésben a Révai lexikon, a Jókai és a Mikszáth összes, azonkívül a Tolnai, a Hómann-Szekfű, az Orbán Balázs, valamint az Erdélyi Szépmíves Céh kiadványai, de azokat édesanyám nagyság szerint rendezte el a könyvespolcon, egy könyvtárban úgy mégsem lehet. Ráadásul a könyvtár hónapok óta zárva volt, mert az utolsó könyvtáros tudóvész gyanújával a katonai kórházba került, ahonnan nem is engedték vissza, még csak el sem tanulhattam a tudományt valakitől. Mindenesetre első dolgom az volt, hogy körülnézzek, és hamar rájöttem, hogy a könyvtárban nagyobb rend van, mint a világban. Ebben a rendben persze hamar megtaláltam a megfelelő szakirodalmat, amiből a könyvtári rendszerezés módszertanával megismerkedtem. De nem ez volt a nagy dolog. Folytonosan abban a kényszerben éltem, hogy nekem olvasnom kell. És valamennyi katonatársamat arra buzdítottam a századkörletben, hogy jöjjen le a könyvtárba, és minél többet olvasson. Persze, kinevettek, mert a katonának annál sokkal drágább a szabadideje, hogy olvasásra pazarolja. És mindenkinek. És soha nem fogjuk felépíteni egy új kor Bábelét...

Szóval, ez a bakancs, amit tegnapelőtt mutattam neked - látod, közben elkészült -, egy nyugalmazott katonatiszté, barátom. De, szépen rendben is tartja az öreg. Most aztán kapják a fejmosást meg az eligazítást a fiatal politikusoktól ezek a régi tisztek. Azt találták ki, kis barátom, hogy ha eltörlik az általános hadkötelezettséget és zsoldos hadsereget hoznak létre Magyarországon, akkor minden megoldódik. Olvastam, hogy a régi rómaiaknál tíz év volt a kötelező szolgálati idő. Mert a rómaiak igen sokat háborúztak. Bizony, azok igazi katonák voltak. Nem csak a laktanyában heverték jobbra-balra, ha már véget ért az alapkiképzés, és éppen szüneteltek a harcok. Hanem békeidőkben is folyamatosan gyakorolták a fegyverforgatást, méghozzá kétszer olyan súlyos fegyverekkel, mint amikkel a háborúban harcoltak. És hogy elbírják azokat a fegyvereket, építkezéseken dolgoztatták őket, földmunkákat végeztek velük. A római katonák csatornákat ástak, vízvezetékeket emeltek, még hadiflottát is építettek. De vasból is voltak azok az emberek, állandó munkához, nélkülözésekhez szoktatták őket, nem véletlenül verték meg az egész világot annak idején. Egy szó mint száz, Rómában nem viselhetett tisztséget az, aki nem szolgálta le a kötelező tíz évét a hadseregnél. Gondold meg, mihez kezdtek volna ott ezek a mai politikusok, némelyikük olyan nyeszlett, hogy nem csak katona nem volt, de életében még ceruzánál nagyobb tárgyat nem fogott a kezében. És akkor ők nyilatkoznak a katonaságról, hogy zsoldoshadsereg kell. Pedig Róma akkor bukott el, amikor zsoldoshadseregbe hagyatkozott, amikor a harcedzett polgárok helyébe gyülevész bandák léptek, akiknek végül is mindegy volt, hogy kiket fosztanak ki, csak meglegyen a hadizsákmány. Ráadásul az a viccfene, hogy a profi hadsereg sokkal többbe kerül, mint nagyobb létszámú sorozott társaság, ahol a tiszteket sem fizetik meg. Hát, ki az, aki álló nap önként kúszik, mászik, fut, birkózik, lő? Akit megfizetnek. Arra már nincs pénz. Ahhoz, hogy ütőképes legyen a csapat, korszerű fegyverek is kellenének. Azokra még kevésbé van pénz. Egy zsoldos hadsereg legalább kétszer, ha nem éppen háromszor annyiba kerülne, mint a mostani. Akkor mit akarnak? Hülyeség az egész, úgy kellene csinálni, mint Svájcban. Bukor képviselő meséli, aki nemrég jött haza onnan valami tanulmányútról, hogy ott általános hadkötelezettség van, de csak három hónap a kiképzési idő, azalatt sem kell bent lenni a laktanyában, mindenkit a lakókörzete szerint hívnak be a kiképzőközpontokba, reggel bemennek a srácok, este hazamennek. A környékbeli hegyekben gyakorlatoznak, mindenki a szülőföldje közelében, amit a legjobban ismer, nem valami távoli vidéken, mint nálunk, ahol olyan bonyolult utakon viszik a kiskatonákat a lőterekre, meg harcászatra, hogy még véletlenül se tudja, merre jár, ha meg majd jön az ellenség, akkor eltéved. Svájcban három hónap alatt mindenkit alaposan felkészítenek a harci feladatára, majd hazaviszi a fegyverét, és azt negyven éves koráig szépen rendben tartja otthon, akkor azután leadja.

*

Soha nem értettem, kiből lesznek a verőlegények, az árpádsávosok, a hivatásos gyilkosok. A minap betértem a Bognár borozóba Ülléssel, a bőrdíszművessel. Az utóbbi húsz évben hetente egyszer, néha kétszer is előfordult, hogy fejenként megittunk két fröccsöt. De ami tegnap történt! Ahogy beléptünk, ránk akaszkodott egy rosszarcú pasas, amolyan bűnözőféle. Kérlek szépen, nekem az apám is úriember volt, én is öltönyben járok, csak itt a műhelyben viselem ezt a csirizes köpenyt. Azt mondta a fickó, hogy én biztosan ügyvéd vagyok, mert öltöny van rajtam. És elővett a zsebéből egy harminc centis kést, hogy ő sem akárkí. És ő rohadtul utálja az ügyvédeket, mert azok juttatták a sítetre. És tegezett. Hát, lehetett vagy harminc éves. És azt mondta nekem, a hatvannyolc éves öregembernek, hogy legszívesebben megtanítana arra, hogy mi az élet. És hogy én milyen szemét vagyok. És elvette a cigarettámat. És azt mondta, hogy legszívesebben kivonszolna a borozó mögé, hogy szétrúgja a fejemet. És én soha életemben nem láttam még ez azt embert, egy szót sem szóltam hozzá, még csak rá sem néztem, hogy

bementem a Bognár borozóba. És a fickó csak hadonászott az orrom előtt a késével. És a pultos kislány csak integetett, hogy rá kell hagyni, ahelyett, hogy hívta volna a rendőrséget. És akkor Üllés, a bőrdíszműves megkérdezte a fickót, hogy tulajdonképpen mi a baja. És akkor a pasas se szó, se beszéd, behúzott egyet Üllésnek, és már ott fetrengtek a földön. Amikor felálltak, az öreg Üllésnek fel volt repedve a szemöldöke, a bűnöző pedig átölelte a vállát, és barátilag megkérdezte az öreget, hogy ugye tudja, miért kapta. És Üllés, aki még látta, hogyan hajtották a zsidókat a Dunapartra, szólni sem mert, hogy most megint nem érti az életet, és én sem mertem szólni, és az az utolsó szemét, miután nyájasan megölelgette, akit leütött, akit le kellett ütnie, mert le kellett ütnie valakit, egyszerűen ilyen hangulatban volt aznap este, nos, kilépett a borozó ajtaján, és füttyörészve elsétált.

*

Még negyvennégy őszén lelőtték egy angol pilóta gépét. Mert Budapestet az angolok bombázták és az amerikaiak. Na, a pilótának, egy bizonyos Gerrynek szerencséje volt, katapultált, földet ért és egy asszony elbújtatta. Még jó sora is volt, mert az asszonnyal, akinek a férje meghalt a Donnál szépen összelelegedtek. Gondolhatod, kis barátom. Azután, hogy megjöttek az oroszok, hát többen is szemet vetettek az asszonyra, aki persze nem állt kötélnek, azért egyszer még malenykij robotra is el akarták vinni. De Gerry mindannyiszor fellépett, és amikor az oroszok megtudták, hogy az asszony egy szövetséges tiszt felesége, békén hagyták. Mert az angol egy úriember volt. És élete végéig az asszonnyal maradt, bár feleségül nem vette el. Gerrynek volt egyszer egy felesége Angliában, aki Coventry bombázásakor odaveszett. És Gerry ugyan nem hitte el, hogy a házasságok a mennyben köttetnek, de azt tartotta, hogy a földön csak egyszer szabad házasodni, mert szerelmes akárhányszor lehet az ember, és minden szerelem többet ér, mint a házasság, ami lesz belőle. Amikor elkezdtek takarítani a romokat a házból, mindenki mindenkinek segített - nem úgy, mint manapság. Az egyik szomszédnál volt egy zongora. Kiderült, hogy az angol kitűnően játszik. Annyira megtetszett a játéka a házigazdának, hogy megegyeztek abban, Gerry minden másnap este átmehet játszani. Hát egyik este becsöngettek, és a Liliom bár tulajdonosa érdeklődött a zongorista után. Újra indítaná az üzletet, de nincs zongoristája, mert elvitték munkaszolgálatosnak. Így lett Gerry a Liliom bár zongoristája. Azokban a nehéz, háború utáni időkben alig fértek be a Liliom bárba azt követőleg, hogy Gerry működésbe lépett. Olyan dalokat játszott, amilyeneket itt még soha sem hallottak. És az a légkör! Ha Gerry megjött és felnyitotta a zongora tetejét, már jó volt a hangulat. De ha nem nyitotta fel, hanem odament a pulthoz inni egy whiskyt, akkor is. Minden mozdulatában benne volt az a tökéletes indulat, amiből, ha játszani kezdett, magával ragadó gyönyörűség lett. Apám azelőtt soha nem járt bárba. De amikor vendéglős barátai biztatására egyszer elment meghallgatni Gerryt, ott ragadt a Liliomban. Amikor betöltöttem a tizennyolcat, titokban - nehogy édesanyám megtudja - én is lenéztem a Liliomba. Sok mindent megértettem. Soha nem hallgattam meg újra Gerryt, aki egyébként nyolcvannégyig volt a Liliom zongoristája. Akkor meghalt az élettársa, és Gerry visszament Angliába.

*

„...A bírák már két óra hosszat ültek helyükön, hiába várva egy bajvivó megjelenését.

- Nem csodálom - jegyezte meg Tuck barát -, hiszen egy zsidólányról van szó! De mégis - szerzetemre! - nehéz elképzelni, hogy egy ilyen szép, fiatal teremtes elpusztuljon és egyetlen kar se mozduljon meg védelmére. És ha ezerszer boszorkány - csak egy csepp keresztény vér csörgedezne ereiben - furkósbotom tizenkétszer is lecsapna annak a dölyfös templomosnak az acélsisakjára! Nem engedném, hogy ilyen könnyűszerrel győzedelmeskedjék.

Az általános vélemény azonban az volt, hogy a boszorkánysággal vádolt zsidólányért nem fog kiállni senki. A lovagok - Malvoisin uszítására - türelmetlenkedni kezdtek és összesúgtak. Legfőbb ideje kijelenteni - mondták -, hogy Rebeka záloga veszendőbe ment. Ebben a pillanatban egy lovag bukkant fel a bajvívótér felé emelkedő lankán, fáradt lovát sietésre nógatva.

- Egy bajvívó! Itt a bajvívó! - kiáltott egyszerre száz meg száz hang.

És minden előítéletei és elfogultsága ellenére, a sokaság egyhangú lelkesedéssel fogadta a bajnokot, amint belovagolt a porondra. De a második pillantásra, amikor jobban megnézték, szétfoszlottak a remények, amelyeket kései megérkezése ébresztett. Lova, melyet sok mérföldön keresztül a végkimerülésig hajszott, támo lygott a fáradtságtól. Maga a lovag pedig, noha rettenthetetlen bátorsággal jelentkezett a porondon - a fáradtságtól, a gyengeségtől vagy mind a kettőtől - alig tudta magát a nyeregben tartani.

A herold felszólítására, aki neve rangja és célja iránt érdeklődött, az idegen lovag tétovázás nélkül, bátran felelte:

- Jó lovag vagyok és nemesi származású. Azért jöttem, hogy lándzsával és karddal támogassam ennek a fiatal nőnek, yorki Izsák lányának törvényes és igazságos ügyét. Kijelentem, hogy a vád, amit ellene emeltek, hamis és igazságtalan. Párviadalra hívom ki Brian de Bois-Guilbert urat, akit árulónak, hazugnak és gyilkosnak tartok. Ezt be is fogom bizonyítani ezen a téren, testemet és életemet az övé ellen harcba vetve, Isten, Szűz Mária és Szent György úr, a kiváló lovag segedelmével.

- Az idegennek - mondta Malvoisin - előbb be kell bizonyítania, hogy jó lovag és tisztességes családból származik. A Templom nem állítja ki lovagjait névtelen emberek ellen viadalra.

- Az én nevem - felelte a lovag sisakrostélyát felemelve - ismertebb, származásom tisztább, mint a tiéd, Malvoisin. Én Wilfred Ivanhoe vagyok.

- Nem vagyok hajlandó most megvívni veled - jelentette ki Bois-Guilbert. - Várj, míg sebeid begyógyulnak, szerezz magadnak jobb lovat, és akkor talán érdemesítek arra, hogy kiverjem belőled ezt a kamaszos hengeget.

- Ha! Gőgös templomos! - felelte Ivanhoe. - Elfelejtetted, hogy lándzsám már két ízben is kivetett a nyeregből? Gondolj csak Acre bajvívóterére, és gondolj Ashby porondjára. Jusson eszedbe dölyfös hetvenkedésed Rotherwood csarnokában és aranyláncod, amelyet kezembe adtál, ereklyetartómért cserébe - zálogul, hogy kiállasz viadalra Wilfred Ivanhoe-val, és igyekszel visszaszerezni elvesztett becsületedet. Arra az ereklyetartóra és a benne levő szent ereklyére esküszöm, hogy téged, templomos lovag gyáva cenknek foglak kikiáltani Európa minden fejedelmi udvarában, sőt rendednek minden preceptóriumában is, ha haladék nélkül meg nem mérkőzöl velem.

Bois-Guilbert tétovázva Rebeka felé nézett, majd bösz pillantást vetett Ivanhoe-ra és felkiáltott:

- Szász kutya, te! Fogd a lándzsádat és készülj a halálra, amelyet kihívtál a fejedre.

- A nagymester hozzájárul a viadalhoz? - kérdezte Ivanhoe.

- Nem tilthatom meg - felelte a nagymester -, feltéve, hogy a lány is elfogad bajnokának. Mégis szeretném, ha jobb bőrben volnál. Rendünk ellensége vagy és az is voltál mindig, mégis örülnék, ha egyenlő feltételek mellett, tisztos módon végeznének veled.

- Így állok itt... ahogy állok... És nem másképpen - mondta Ivanhoe. - Istenítélet ez, és az ő kegyelmébe ajánlom lelkemet. Rebeka - tette hozzá a végzetes fekete székhez lovagolva - Elfogadsz engem bajnokodnak?

- El - felelte a leány -, el - rebegte kipurultán - és olyan megindultsággal, amelyet a közeli halál gondolata sem tudott benne eddig felébresztetni. - Elfogadlak, mint bajvívót, akit az Ég küldött segítségemre. De nem - nem - sebeid még nem gyógyultak meg! Ne szállj szembe azzal a gőgös emberrel - miért pusztulj el te is velem!

De Ivanhoe már ott állt a helyén, leeresztette sisakrostélyát és előreszegezte lándzsáját. Ugyanezt tette Bois-Guilbert is. Csatlósa, amikor sisakrostélyát bekapcsolta, észrevette, hogy arca - mely a lelkében tusakodó indulatok ellenére is egész nap fakó volt, mint a hamu - most hirtelen sötétpirossá válik.

A herold, látva, hogy mindkét bajnok a helyén áll, hangos kiáltással háromszor ismételte:

- *Faites vos devoirs, preux chevaliers!*

A harmadik kiáltás után félrehúzódott a porond egyik oldalára és kihirdette még, hogy senki ne merjen - azonnali halálbüntetés terhe alatt - szóval, kiáltással vagy tettel a küzdelembe avatkozni, vagy megzavarni a mérkőzés igazságos rendjét. A nagymester, aki kezében tartotta a küzdelem zálogát, Rebeka kesztyűjét, most odadobta a porondra és kimondta a végzetes szavakat:

- *Laissez aller!* Rajta!

A kürtök felharsantak és a lovagok nagy lendülettel egymásnak rohantak. Rebeka bajnokának fáradt lova és maga a lovag is, mint ahogy mindenki várta, földre zuhant a vad templomos jól irányított lándzsája és erős paripája lökésétől. Mindenki előre látta a viadal kimenetelét. De ámbár Ivanhoe lándzsája aránylag gyengén ütötte meg, jóformán csak megérintette Bois-Guilbert pajzsát, a templomos - a nézők roppant csodálkozására - megingott nyergében, lába kicsúszott a kengyelből és lefordult a lóról.

Ivanhoe kibontakozott a lezuhant ló alól, gyorsan talpraállt és kardot rántott, hogy sorsán javítson. De ellenfele nem állt fel. Wilfred, lábát Bois-Guilbert mellére téve és kardja hegyét torkához illesztve, felszólította a templomost, hogy adja meg magát, különben halál fia. Bois-Guilbert nem válaszolt.

- Ne öld meg lovag úr - kiáltotta a nagymester -, így áldozás nélkül, feloldozatlanul... ne öld meg a testével együtt a lelkét is. Legyőzöttnek nyilvánítjuk.

Leereszkedett a porondra, és megparancsolta, hogy vegyék le az elesett lovag sisakrostélyát.

Bois-Guilbert szeme le volt hunyva, homloka még mindig sötéten vöröslött. Amint csodálkozva nézték, szeme kinyílt - de merev és üveges volt. Homlokáról eltűnt a pirosság, és a halál sápadt színe váltotta fel. Ellenfele lándzsája nem sebezte meg sehol, saját indulatainak heves tusakodása ölte meg.

- Ez valóban istenítélet - mondta a nagymester szemét égnek emelve. - *Fiat voluntas tua!* Legyen meg a te akaratod!"

Azt kérde, mi az, hogy zsidó. Hogy te miket nem kérdezel! A zsidó egy nép, meg egy vallás, melyet a zsidók régen mind követtek, bár ma egy részük keresztény, más részük nem is hisz istenben. Évezredek óta keresztül üldözték őket a rómaiak, az arabok, de leginkább a keresztények, mert ellenálltak a rómaiaknak, mert Jeruzsálem a mohamedánoknak is szent város, mert a keresztények azt mondták, hogy a zsidók ölték meg Jézust, mert kereskedtek és sok pénzük volt, és kaftánban jártak, és nem ettek disznóhúst. Ma meg a zsidók üldözik az arabokat. Zavaros ügy. Tulajdonképpen mindegy, hogy magyar, arab, zsidó vagy mi az ember. Mind ugyanúgy szeret, eszik, dolgozik, alszik. De valahogy nem egyformán gondolkoznak az emberek. Nagyon nem egyformán. gondold meg, negyvennégy novemberében egyik éjjel fegyverroponásra ébredtünk. Azt hittük, itt vannak végre az oroszok. Apámmal gyorsan felmentünk a padlásra, hogy megnézzük őket. Tévedtünk. A padlásról pont a Dunapartra lehetett látni. Hát ott álltak az alsórakparton sorban az emberek, a nyilasok meg lőtték bele őket a Dunába. s hogy belelőtték őket, újabb embereket tereltek a helyükbe. Ők voltak a zsidók, akiket lemészároltak, és kisgyerekek voltak, asszonyok, meg öregemberek, és akkor az apám azt mondta, hogy amit láttam, arról egy szót se szóljak, különben minket is így fognak belelőni a Dunába, és én nem szóltam, és senki nem beszélt róla, és másnap mindenki tudta, hogy reggel Csepelnél véres volt a Duna, és hogy délután Halászteleknél holttesteket vetett fel a víz, és senki nem szólt, pedig Lefkovics bácsit is belelőtték a Dunába, az öreg órásmestert. Mennyi álltam a műhelyében a kis asztalkája mellett, csodáltam, hogy azokat a parányi fogaskerekeket, csavarokat milyen türelemmel igazgatja, végül a keze nyomán hogyan kezd forogni, ketyegni az, ami nem működött. Ha rossz órát látott, nem állta meg az öreg, hogy meg ne javítsa. Mindenki tudta, hogy a légynek sem ártott az öreg, hogy milyen arany szíve van, és a szegényektől igazán csak filléreket kért, és senki nem szólt a Lefkovics bácsiért, és a keretlegény még megcsináltatott vele egy arany zsebórát, és megvárta, amíg befejezi a munkát, és aztán lökdöste ki a többi köz, és nem szólt senki, és oda lett a Gelb Anna néni és a három gyereke. Édesanyám korábban már többször kölcsönadta a keresztlevelét Anna néninek, hogy élelemért kimehessen az utcára. Végül már édesanyám szerezte be neki és a gyerekeinek a kenyeret. A saját lakásuk padlásáról gyűjtötték össze őket. A kis Mózsival együtt játszottunk. Még kolbászt is csentem neki, annyira jó barátok voltunk. Pedig ha kiderül a dolog, mindkettőnk jól elvernek, és nem szólhattam, és végig kellett nézzem, ahogy összeszedik őket, meg a többieket a környékbeli házakból, hogy legyilkolják őket, és amikor bevett az üzletbe, Auschil bácsi elmondta, hogy azért nincsenek gyerekei, meg felesége sem, mert az anyósa zsidó volt, és elvitték a három gyerekével együtt, és Auschil bácsi kérte a keretlegényeket, hogy vigyék el őt is, de azok csak röhögtek rajta, és senki nem szólt Auschil bácsi feleségéért és a gyerekeiért, és lehet, őket is láttam a borzalom éjszakáin. Elfelejtethetetlenül előttem van az a kép. Végtelen menetoszlopokban hajtják a pesti rakpartra a gyerekeket, a nőket, az öregeket, és sorban belelövik őket a Dunába, és miközben lelőnek százat, ott áll a többi, ezer meg ezer ember, akit még nem lőttek bele, ott áll csöndben, tehetetlenül, és vár a sorára a fagyos éjszakában, és nem szól senki. Közben azt tanították a vasárnapi iskolában, hogy van isten és az isten mindenható, és jó, és annyira szerette az embereket, hogy az egyetlen fiát halálba küldte, hogy megváltsa az emberiséget, hogy ő haljon meg helyettük. Akkor azok ott mit kerestek az alsó rakparton? Hát a zsidók nem emberek? A keresztények Jézusa a zsidók istenéhez imádkozott! Az Ábrahám, az Izsák, a Jákob istenéhez! Új szövetséget kötött vele! Sokat gondolkoztam ezen. Egészen addig gondolkoztam, amíg felnőttem. És akkor felhagytam a templombajárással. Mert abban a világban, ahol ilyen aljasság csak egyszer is lehetséges volt, nincs isten. Vagy ha mégis van, az az isten gonosz. A Gonoszt pedig nem szabad szeretni ezen a földön. A vasárnapi iskolában is azt tanítják.

Már megvan a párizsi repülőjegy. Annak idején vonattal utaztunk a feleségemmel, de már öregek vagyunk, megérdemlünk egy kis kényelmet. Pedig szép út az ám. Nem is egyenesen Párizsba mentünk, hanem előbb Innsbruckba, de hangulatos kis városka az is. Amikor gyerek voltam, azt hittem, az országokat széles piros sáv választja el egymástól, mint a térképeken. Gondoltam, ha majd egyszer én is eljutok külföldre, amikor átkelek a határon, jobbra is, balra is látni fogom a látóhatár felé futó piros vonalat. Persze ez marhaság. És mégis az jutott az eszembe, amikor elhagytuk Hegyeshalmot - ahol egy órát vesztegelt a vonat, vizsgálták alulról, felülről, majd szétszerelték -, hogy csak ott van az a vonal, ha nem is látjuk, mert az osztrák határon túl valahogy egy csapásra minden rendezettebb lett, mint itthon. Eltűntek az ütötköpött szerszamosok, a budik, a szemét a vasúti töltés mellől, és a házak ablakaiba muskátlik kerültek. Salzburg után van egy kurfli az osztrák-német határon olyan nagyot kellett volna kerülni, hogy osztrák területen menjen a vasút, hogy inkább megegyeztek a németekkel, hogy ötven kilométeren a német pályát használják az osztrákok, és ott meg sem áll a vonat. Pedig milyen jó lenne, ha megállna, ha így mehetnének át egyik határról a másikra az emberek, és nem ellenőrizné őket határőr, vámos, rendőr, senki... Képzeld elmegy a vonat Kufstein vára mellett is, ott raboskodtak a magyar urak, akiket bebörtönöztek a jakobinus felkelés után. Például Kazinczy Ferenc, a nyelvészépítő. Képzeld, Innsbruckban melegebb volt, mint otthon Budapesten. Kedves kis városka az, barátságos polgárokkal, még meg is értettem valahogy magamat németül, csak arra nem jöttem rá, hogy ki lehet az a Maximilian császár, akiről ezek állandóan beszélnek. Jó hogy a rómaiakhoz tartozott ez a rész is valamikor, de ilyen nevű római császár nem volt. De nem ám. A könyvtárban alaposan áttanulmányoztam az összes római császár életét. Maximilian nem volt köztük. De az a palota, amit mutattak, hogy ott lakott ez a szerencsétlen Maximilian, sem tűnt olyan réginek, hogy már a rómaiak idején állt volna. Végül rájöttem. Hát a Miksa. Ma már csak úgy mondják a németek, hogy Max. Mi meg, ha azt mondjuk, hogy valaki max, az, ugye, be van rúgva. Haha! Két napot töltöttünk a városban, drótkötélpályán még fölmentünk a Patscherkhofelre is. Hát, onnan volt csak mese-szép a város, az Inn folyó völgye, az ám. Odafele egy csomó tehén legelészett, meg kérődzött, úgy elkeveredtek a turistákkal, hogy alig lehetett őket megkülönböztetni egymástól. Innsbruckból Münchenbe mentünk, majd egyenesen tovább Párizsba. Át az Alpokon München felé, lélegzetelállító volt! Azok a roppant csúcsok, rengeteg erdők. Azután Münchenben, amíg várni kellett a vonat indulására, kiugrottam a restibe, hogy megigyak egy korsó bajor sört. Az ám az igazi sör. Itthon nem tudnak olyat főzni. Utána szépen lefeküdtünk a vonaton, aludtunk egy jót, és Párizsban ért bennünket a reggel. De, hohó, hogy elbeszéltem az időt megint, már lehet bezárni a boltot. Tényleg, egyszer már eljöhetnél mihozzánk. Megmutatom neked a párizsi fotókat. Csak meg kell beszéljem a feleségemmel, mert, tanuld meg, kis barátom, a nőkhöz sohasem szabad bejelentés nélkül beállítani.

*

De Felkai bácsi, a cipész meghalt. Amikor másnap elmentem hozzá, az ajtón felirat függött:

Csak cipőkiadás van.

Félig nyitva volt az ajtó. Bementem és egy fekete ruhás, kisírt szemű nénit láttam odabent, a belső helyiségben amint a szerszámokat pakolgatja.

- Valami baj érte Felkai bácsit? - kérdeztem, és erősen dobogni kezdett a szívem.

- A lehető legnagyobb baj - mondta a néni, és felzokogott, és a kezéből kiesett az ár, amit éppen egy dobozba akart beletenni, abba pakolt mindent az asztalról, ragasztót, szöveget, spiccvasat, sarokvasat és kalapácsot. Felvettem a szerszámot, és odaraktam az asztalra, pont ahová Felkai bácsi is tenni szokta. De akkor már az én szememből is patakzott a könny, a torkomban

meg mintha gombóc lett volna, szólni sem tudtam, pedig el akartam köszönni szegény Felkai nénitől. Kiszédültem az üzletből. Meghalt. Meghalt Felkai bácsi, őt szerettem legjobban ezen a világon. Mi lesz most? Mi az, hogy meghal valaki? És elindultam a Duna felé. Hazánk - egyben Közép-Európa - legnagyobb folyója a Duna. Hosszúsága kettőezerhatszázhatvan kilométer, magyarországi szakasza négyszáztizenhét kilométer. Európában csak a Volga hosszabb a Dunánál. Borzalmas lüktetést éreztem a szíven táján, fojtó érzés szorongatta a torkomat, és állandóan könnyek tolultak a szemembe. Olyan érzésem volt, mint két éve az isaszegi nagymamám temetésekor. Három évvel azelőtt láttam utoljára Nagyit. Amióta Anyu összeveszett vele a gumikesztyűkön, nem látogattuk, és engem sem vittek el hozzá. Hogyisne, hogy mindenféle hülyeséget sugdosson a füledbe, meg ellenem neveljen, mondta Anyu, amikor megkérdeztem, hogy én miért nem mehetek ki nyáron Nagyihoz. És azután meghalt, és a temetésére elmentünk. Nagy magasan feküdt, fehér vászonnal volt betakarva, a lábánál sok-sok virág, és a virágoknak nem volt illata, és a helyiségben nagyon furcsa szag terjengett. Mindenki sötét ruhában volt, újabb és újabb emberek érkeztek a faluból, a bácsik levették a kalapjukat. És az emberek nagyon szomorúak voltak. Anyu sírógörcsöt kapott, Apunak többször is ki kellett vezetnie a ravatalozóból. És lassan a gyomrom tájékáról a torkom felé kezdett kúszni valami borzasztó, szorongató érzés, ahogy néztem a letakart halottat, a szomorú embereket, a zsebkendőiket a szemükhöz emelgető fekete kendős néniket és a görcsösen zokogó Anyut. Akkor megérkezett Terka néni, Nagy húga, és odament a Nagyihoz, visszahajtotta a szemfedelét, sokáig nézegette, megsimogatta az arcát, és azt mondta hangosan, hogy milyen szép halott! És az borzasztó volt amit láttam, mintha nem is Nagy lett volna, nem, nem ő volt, a Nagy mosolygós volt, pirospozsgás, nem ilyen ijesztő, ilyen fehér valami, amit már nem lehet szeretni, amitől csak menekülne az ember, ha a rémülettől nem gyökerezett volna földbe a lába, és tudtam, hogy az a magasan fekvő, távoli, mozdulatlan valami mégiscsak az isaszegi Nagy, és most és így kell látnom őt utoljára, és forróság öntötte el a szívemet, úgy éreztem, mintha valaki torkon ragadott volna, és ömleni kezdtek a könnyeim, és összerosódott előttem minden, Nagy, a bácsik, a kendős néni, a halott, a virágok, a fekete ruhák, a kalapok a kézben, és úgy éreztem, mindjárt megfulladok, és éreztem, hogy kivezetnek a levegőre, és már nem láttam semmit, csak annyit hallottam, amint Apu azt mondja, hogy látod, meghülyítetted a gyereket is. És rugdostam a kavicsokat az isaszegi temetőben, és egyszer csak megjelent egy nagy, fekete autó, és abba beletették a koporsót, aminek az oldaláról kilógott az a fehér lepel, ami Nagyit takarta addig, amíg Terka néni fel nem emelte, és abba a kocsiba belerakták az összes virágot is, és az autó elindult, mögötte a pap, és mi Anyuval, Apuval és Terka nénivel követtük, és utánunk ballagott a sok fekete néni meg bácsi, és egyszer csak megálltunk egy mély gödörnél. Egyszer csak ott álltam a folyónál. Nem is nagyon emlékszem, hogy jutottam el oda. Egy okos szemű kis kutya állt előttem farkcsóválva, úgy éreztem, rábízhatom magamat, talán éppen ő vezetett el a Dunához is. Kürtszót hallottam, egy nagy csattanást, majd dühös kiáltozást. Amint a két lovag újra elfoglalta kiinduló helyét, a taps, lármá, kiáltozás menten elhallgatott. Egyszerre olyan mély, olyan halálos csend lett, mintha a tömeg még a lélegzetét is visszafojtotta volna, és én ott támaszkodtam a rakpart korlátjára, és a megáradt folyót bámultam. Koszos volt a víz. Ágakat, korhadó deszkákat, műanyag Coca-Colás palackokat sodort az olajos ár. Még döglött macskát is láttam, fel volt puffadva a hasa. Borzasztó. A Duna az Alpok és a Kárpátok között áttörve, sok hordalékkal érkezik hazánk területére. Meleg volt, hétágra sütött a nap, a víz visszaverte sugarait. Egy ideig néztem hunyorogva a hullámokat, azután elvakított a fény. És a ragyogáson keresztül Felkai bácsi arca mosolyog rám. Jó, hogy jössz, kis barátom, kiáltja jókedvvel Felkai bácsi. És lehalkítja a rádiót. Az ember szóljon, ne a rádió, hallgatni egyedül is lehet. Hanem, gyere, ülj ide mellém a kis sámlira. De várjál, előbb nyúlj már be a hűtőbe, találsz benne kristályvizet. Margit-sziget, nem colát. Az csupa kátrány, magyar ember olyat nem iszik.

Hadd igyák az amerikaiak. Menjen el tőle azoknak az esze. Ha még van nekik egyáltalán. Már gyerekkortól fogva azt isszák, pedig kátrány van benne, mint nálunk a Bambiban volt. Hóhó, a Bambi egy narancsos, szénsavas üdítőital volt. A címkéjére őzikét tettek. Nagyon szerették a gyerekek, egyszer azután kiderült, hogy kátrány van benne. Akkor azt egykettőre betiltották. Bezzeg a colát lehet forgalmazni. Pedig abban is kátrány van vagy bitumen. Pedig amíg szikvizet lehet kapni, nincs is szükség az ilyesmire. Nem régóta iszom én kristályvizet sem. Sokáig szikvizet vettem. Üvegszifonban hozta a Kubinyi szódás oldalkocsis motorkerékpáron. Egy boxermotoros Pannónián. Annak még a hangja is más volt, messziről megismerte az ember. Persze a motor az már modern dolog volt. Azelőtt még lovas kocsival szállították a szódát, akárcsak a sört. Azért hívják azokat a vaskos igavonólovakat sörös lovaknak. Szóval, az öreg Kubinyi másnaponta hozta nekem a cserét. Persze volt ahova gyakrabban ment, a Bognár borozóban például naponta kétszer is megfordult, nyáron még háromszor is. Azután bejöttek ezek a palackos ásványvizek, meg az üdítő automaták, szegény Kubinyi szódásnak egyre fogytak a megrendelői. Végül elfogyott maga a szódás is. És elfogyott a Felkai bácsi is. Sírva fakadtam. Valaki nyalogatni kezdte a lábamat. Az okos szemű, kicsi, korcs kutya vigasztalt. Hanem egy nagy farkaskutya dühös morgással neki ugrott, és elkergette. Max, hagyd! Max felhagyott az üldözéssel, és dobott egy pisit. Elindultam lefelé a Duna bal partján, ki tudja, talán el is megyek egészen odáig, ahol legnagyobb baloldali mellékfolyója, a Tisza belefolyik. Európa második leghosszabb folyója nagy területről gyűjti össze a vizet. Jelentősebb jobboldali mellékfolyói az Alpokból erednek: Inn, Dráva, Száva. Bal oldali mellékfolyói közül hazánk területén átfolyik a Tisza. De mekkora lehet ott a víz, ha már itt ilyen magas? Az alsó rakparton haladtam tovább. Kajakosok eveztek felfelé, odaát a szigeten egy csomóan napoztak. Egy étteremhajóhoz értem. A korlát mögül Felkai bácsi integet felém, és azt mondja, hogy nincs jobb, mint a rezgő kocsonya. Az ember jól megpaprikázza a tetejét, de van aki citromlevet csurgat rá. Én meg még egy kis borsot is teszek a paprika mellé. Úgy készül, hogy egy nagy lábosba beleraknak egy fél csontozott disznófejet, egy füstölt csülköt, két kettébe hasított körmét, hat fülét. Jó szorosan megtömik vele a fazekat, és annyi vizet öntenek rá, hogy ellepje. Én például főpincér akartam lenni. Méghozzá a Montmartre-ban, ahová az írók, meg az úriemberek jártak. Az volt ám a kávéház. És a főpincér mindig olyan elegáns volt, fénylett a cipője, és fehér csokornyakkendőt viselt, és frakkot. És ő volt a főnök, és ő ellenőrizte a többiek ruháját és a pénzt. Bizony, a főpincér tekintélyes ember volt. Ő küldött József Attilának kis irodalmit. Ő adott kölcsön Rejtő Jenőnek. Ő konyakozott Molnár Ferencel. Ő vezette a grófokat az asztalhoz. Ő segítette a baronessek alá a széket. Ő ajánlotta az ételt. Csak ránézett egy vendégre, és már tudta is, hogy iszákos, gyomorbeteg vagy pákosztos-e az illető. És akkor már mondta is hogy mit javasol. Az urak gyakran a főpincér miatt jártak egy étterembe. Bizony, a pesti polgároknak saját fodrászuk, szabójuk, virágárusuk volt. És az igazi úriembereknek saját főpincérjük is. Egy hal bukott fel a vízből. Láncos kutyát vezettek el a rakparton. Felkai bácsi a korlátnál áll és rendületlenül mesél. Hiába csináltam meg egyedül az első cipőmet. Akkoriban már nem lehetett csak úgy cipész az ember. Ki kellett járnom az iparitanuló iskolát is. Ott négy év alatt nem tanultam annyit, mint az első félévben az öreg Auschilnál. Felkai bácsi asztalára sonkát tesz a pincér, főtt tojást, és ecetes tormát, mint amit húsvétkor enni szokott. Felkai bácsi leül, és enni kezd. Ez a tojás sonkalében főtt, mondja. Ez a legfinomabb az egészből, majd meglátod. A feleségem a legnagyobb fazékban főzi a sonkát, hogy harminc tojás mellé férjen. A sonkának az a titka, hogy nagyon lassan kell főzni. Sokan kuktában készítik, úgy nem lehet kiszámítani az eredményt. Egyik sonka keményebb, a másik szárazabb, a harmadik sósabb. És ha a végén kemény maradt, akkor újra odateheti az ember. Hanem, ez a sonka igazán finom. Ezen a hajón a feleségem a szakács. De hozzák már ki a többi finomságot is, itt van az én kis barátom, az nem tréfádolog! Az ománi szultán gyakran jár minálunk, de a kis Meyer! Mallosol kaviárt ide és mellé orosz pezsgőt. De nem, mindjárt

franciát hozzanak, Laurent Perrier-t. Kaszinó tojás, tormás sonkatekeres, szardellahabbal töltött paradicsom, roquefortkrémes paprika, francia saláta, svéd gomba, orosz hússaláta legyen hamar az asztalon, na meg hideg libamáj zsírjában, kocsonyázott hátszín és pácolt kacsamell. És mindenféle süteményt, krémet, dobostortát, rétest is ide. Hohó kis barátom, gyere csak, Isten hozott, hideget rendeltem neked, hogy ki ne hűljön, amíg kedvedre csemegezel. Elkiáltottam magamat, hogy Felkai bácsi! Felkai Bácsi! Hát mégsem igaz? És hanyatt-homlok rohantam fel a hajóhídon Felkai bácsihoz, hogy megöleljem, megcsókoljam, hisz őt szeretem legjobban ezen a világon, és mégsem halt meg. A hajóhíd tetején egy pincér állt elém, és azt kérdezte, mit ordibálok. De hiszen itt van a Felkai bácsi, hebegtem. Miért, kicsoda az a Felkai bácsi? Az én... az én nagyapám, suttoztam. A pincér azt mondta, hogy nincs itt semmiféle Felkai bácsi. De hiszen ott a van a korlátnál, győzködtem a pincért. Azonban ott, a korlátnál, ahol az imént látni véltem őt, nem Felkai bácsi ült, hanem egy vaskos, öltönyös alak. Ő Kosztagosz úr, kedves vendégünk, mondta a pincér. Minden pénteken nálunk ebédel, ha Budapesten jár. Igazi úriember. Földbe gyökerezett a lábam. De én... Nem tudtam, mit mondjak, olyan hihetetlen volt az egész. Meleg van, haver, mondta a pincér, azzal karon fogott, és lekísért a hajóhídon. Nem mertem felnézni a partról, de azután fél szemmel mégis... Csupán azt a vaskos vendéget láttam, az úriembert, Felkai bácsi egészen eltűnt. Vagy mégsem? Ő lenne ott azon a kötélbakon? Tengerészsapkája is van Felkai bácsinak? Most nézd meg, kis barátom ezt a vackot, mérgelődik Felkai bácsi. A híres olasz cipők. Bőrtalpnak adják el, pedig valójában műanyag, amire ráragasztanak egy három milliméteres bőrréteget. Aztán úgy kilyukad, hogy ihaj. Ugye, mert bőr, dupla áron lehet adni. Haj, mennyi gazemberség van a világon. Amúgy, formás a cipő, a divatvonalra, a tetszetősségre nagyon ügyelnek az olaszok. De mi van a csinos külső mögött? Nagy zsványok ám az olaszok. Annak idején a hatvanas években, amikor már lehetett Nyugatra utazni, mert bizony az ötvenes években, meg a hatvanas évek elején nem lehetett, nos, sokan mentek Olaszországba. Hát, ahogy visszafelé indultak a buszok és még a határ előtt megálltak, ellepték a turistákat az árusok, akik csodaszépen becsomagolt, jó anyagú ingeket nyújtottak be az ablakon fillérekért. Ilyen csomagolású holmit még a Luxus áruházban sem lehetett kapni, és pláne nem ilyen olcsón. Hát, sokan utolsó fillérjüket ezekre a szép ingekre költötték, de már kibontani, megnézni nem volt idő, mert indult a busz. Csak, miután hazaértek, akkor derült ki a viccfene, a szépen becsomagolt ingeknek nem volt háta. Na, most meg a talp nélküli olasz cipőnek van itt a divatja, mert hogy viszonylag olcsó. Persze, ott kint is megveszik. Csakhogy az olaszok egy évig hordják a cipőt, azután eldobják, és újat vesznek. Nálunk viszont sok a szegény ember. Ahogy apám is megmondta. Még szerencse, hogy a feleségem sült meggyes rétest, különben megütne a guta. Azzal Felkai bácsi beleharap a cipőbe, és a cipőből meggylé fröccsen az ingére. Nem mertem megszólítani. És nem is cipőt tart a kezében, hanem egy nagy, bőrkötésű könyvet, a Révay Lexikon egyik kötetét, abból olvassa, hogy a könyvtárban nagyobb rend van, mint a világban. Ebben a rendben persze hamar megtaláltam a megfelelő szakirodalmat, amiből a könyvtári rendszerezés módszertanával megismerkedtem. De nem ez volt a nagy dolog. Folytonosan abban a kényszerben éltem, hogy nekem olvasnom kell. És valamennyi katonatársamat arra buzdítottam a századkörletben, hogy jöjjön le a könyvtárba, és minél többet olvasson. Persze, kinevettek, mert a katonának annál sokkal drágább a szabadideje, hogy olvasásra pazarolja. És mindenkinek. És soha nem fogjuk felépíteni egy új kor Bábelét... És egészen közel mentem hozzá, és egy német turistába botlottam, aki a kék szemével felnézett az útikönyvből, úgy kérdezte, hogy kann ich dir helfen? Nem mertem még egyszer ránézni, csak baktattam tovább leszegett fejjel, sorban suhantak el melletttem az autók, és én úgy láttam, mindegyiket Felkai bácsi vezeti, de nem, ő az, aki most az autók közt átszalad, és ezen az oldalon már várja valaki, egy harminc év körüli fickó. Gondolja meg, Rómában nem viselhetett tisztséget az, aki nem szolgálta le a kötelező tíz évét a hadseregnek, magyarázza neki

Felkai bácsi. Nem tudom, mihez kezdtek volna ott ezek a mai politikusok, némelyikük olyan nyeszlett, hogy nem csak katona nem volt, de életében még ceruzánál nagyobb tárgyat nem fogott a kezében. És akkor ők nyilatkoznak a katonaságról, hogy zsoldoshadsereg kell. Pedig Róma akkor bukott el, amikor zsoldoshadseregekre hagyatkozott, amikor a harcedzett polgárok helyébe gyűlevész bandák léptek, akiknek végül is mindegy volt, hogy kiket fosztanak ki, csak meglegyen a hadizsákmány. És megkínálja cigarettával a fickót. Erre az pofon vágja Felkai bácsit, akinek a kezéből kiesik a cigarettás doboz. Felkai bácsi le akart hajolni, de a fickó taszít rajta egyet, és arrébb rúgja a cigarettás dobozt. És azt mondja Felkai bácsinak, hogy ő majd megtanítja neki, hogy mi az élet, és hogy Felkai bácsi milyen szemét. És elveszi a cigarettáját. És ahogy álltam ott, megszólított az egyik guberáló, hogy mit bámulok már. A másik, akinek az orrából folyt a vér, az sem Felkai bácsi volt. Gyorsan elszaladtam onnan, és baktattam tovább délnek, a Duna torkolatvidéke felé. A Duna hazánkat és az Alföld területét elhagyva Szerbia és Románia határán töri át a Kárpátok vonulatát, a hosszú, keskeny Kazán-szorosban. A Kazán-szoros kijáratánál (Vaskapu) duzzasztógát és erőmű épül. A Duna a torkolatánál hordalékát lerakja, mert elérte a Fekete-tenger szintjét, esése megszűnt. Lerakott hordalékát ágakra bomolva kerülgeti. A folyam most olyan színű volt, mint Felkai néni halászléje. A Margit-hídnál turisták zsúfolódtak be a Hófehérkébe. Ahogy a hajócska távolodni kezdett a parttól, a várostól, a várost átkarolja a kanyargó folyó, és ezüstös párában árad át a szelíd halmokon és a középső sík mezőn. Végigtekinthettek hárommillió ember otthonán, boltjain, temetőin és templomain, és láthatjátok a Montmartre dombját, ahol egykor Mercurius temploma állt, s ahol Szent Dénesnek fejét vették... Követhetitek a folyó útját, láthatjátok, hol ömlenek bele a csatornák és a Marne, és mesélhatsz a lánynak a vikingekről, akik a kilencedik században gályáikkal feleveztek a folyón, s az akkori utasemberek kedélyes szokása szerint szekercével lekaszabolták a partmenti földműveseket, városlakókat. Edith Piaf dala csendül fel, a Padam, Padam. És ahogy távolodik a hajó, úgy lesz mind hangosabb a zene, a dal, de Edith Piaf már nem egyedül énekelt, hanem Felkai bácsival odafönt a hangulatos hajóbárban, és cseng az ének, és suhog a selyemruha, és zizeg a selyemharisnya, és Felkai bácsi kezét csókol Edithnek, és alá segíti a széket, és Laurent Perrier pezsgőt rendel neki, amelyiken a pisilő kisfiú van, a Maneken Pis, aki a Brüsszeli főtéren is ott áll és pisil éjjel-nappal, mert Brüsszelben nem zárják el állandóan a vizet, mint Budapesten, a pezsgőhöz normandiai osztrigát vagy bergeni füstölt lazacot hozat Felkai bácsi szezon szerint, és együtt csemegéznek, és összekoccintják a poharaikat, Padam, padam, padam, csendülnek a kristályok és Edith mosolya rávillan Felkai bácsira, és isznak, és a pincér újra tölt, és a pezsgősüveg visszakerül a jeges vödörbe, és Felkai bácsi hátán végigfolyik egy verejtékcsepp, azután még egy, és izzadni kezd a tenyere, és Edith előveszi selyem szegésű, kölnivel átitatott, batiszt zsebkendőjét, és letöröli a verejtéket Felkai bácsi tenyeréről, homlokáról, és összeér a térdük, és már csak Felkai bácsi énekel, a mesemondó cipész, nagypapa... Felkai bácsi! Hová mentél? Hol vagy most? Gyere vissza! Eleget játszottál velem! Szükségem van rád. Nem a csokoládéra, a kocsonyára, a halászlére - Rád. De hiába, nem volt válasz. Csüggedten mentem tovább lefelé. Hová mész fiacskám? - fordult hozzám valaki. Nem tudom, mondtam. Lefelé, tettem hozzá. A Lánchídhöz? A Vigadóhoz? - kérdezte egy magas bácsi. A Vigadóhoz - hagytam rá. Akkor legjobb lesz, ha villamossal jössz, mert még elűt valami, azzal megfogta a karomat. Fölmentünk a lépcsőn, átkeltünk a zebrán, majd az aluljárón keresztül a villamos végállomásra értünk. Klassz ilyenkor a gyerekeknek, mondta a magas ürge. Szünidő van, kedvetekre mehettek moziba, focizni, akármi. Bizony, soha nem lesz jobb dolgotok, mint amíg diákok vagytok. Nagy házak közt úszott el a villamos, majd a Parlament előtt, végül kiért a Dunához. Az óriási víztömeg lassan hullámozott a lemenő nap fényében, olyan vörös volt, mint a Lefkovics bácsi, a Gelb néni, az Auschil gyerekek és mindazok vére, akikről Felkai bácsi mesélt, akiket az alsó rakpartról sorban belelőttek a Dunába százával, ezrével, kisgyerekek, asszonyok meg öregemberek vére,

akiket elhurcoltak az otthonukból a nyilasok és végtelen menetoszlopokban hajtottak a Dunához, hogy lemészárolják őket, miután türelmesen kivárták a sorukat a fagyos éjszakában, akikért senki nem ajánlkozott bajnoknak, akikért senki nem szólt, akikről senki nem beszélt, pedig Ábrahám, Izsák és Jákob istenéhez imádkoztak, akivel a keresztények Jézusa új szövetséget kötött, ők voltak a zsidók, akiket messze elsodort a víz, az Alföldön, Szerbián, Románián, a Kazáni szoroson és a Duna-deltán át a Fekete tengerbe, ahonnan egykor a viza és a sőregtok Budapestig felúszott.

*

- A Vigadónál vagyunk - mondta valaki.

Leszálltam a villamosról, és csak mentem előre. A Vörösmarty-tér meg Váci utca egészen olyan volt, mint a földrajzkönyvben az utcakép Kairó óvárosából. Az árusok egyszerűen a földre terítették portékáikat, cseréptálat, szőnyeget, foszforeszkáló hernyót. Tehetetlenül sodródtam az utcanép közt, mint az a felpuffadt macska a Dunában. Arabok, cigányok, grafikusok, parasztasszonyok kavarogetak körülöttem, ravasz szemek villogtak, torz szájak üvöltöztek:

- Tauschen, change, cambio!

- Pioneer magnót, olcsóért!

- Madame, Porträt, Karikatur?

- Szép hímzett terítőt tessék!

Megszédültem. Visszamentem a Dunához, de ott is nagy volt a tömeg. Egyedül vagy párosával sétáló, jó szagú nócik jöttek-mentek a sétányon, utcai zenészek, turisták időtlenkedtek, és a sok ember közt olyan egyedül éreztem magamat. Rám esteledett. Egyszer csak megállt előttem egy kissé dülöngélő manusz, akiből hasonló szag áradt, mint Apából a hatodik üveg sör után. Apának pedig ilyenkor még a szokottnál is gyorsabban meglódult a keze. És, jaj, de súlyos keze volt! De ez az ember kedvesen nézett rám. Meg, nem is volt olyan kigyúrt, mint Apu. Egészen törekeny keze volt.

- Nincs hová menned, kis barátom? - kérdezte.

- Nincs - válaszoltam.

- Gyere, szívesen látlak.

*

Miközben a Petőfi-téri házban a földszintről gyalogoltunk fel a harmadikra, emeletenként változtak a szagok. A magasföldszinten krumplis tésztát főztek, ami az óvodára emlékeztetett. Kedden volt tésztanap, és általában krumplis tésztát adtak. Néha-néha azért mákos tésztára is sor került. Terike néni körbement, először tésztát szedett mindenkinek, majd rászórta a mákot, de baromi keveset. Ha valaki kért még, akkor azt mondta: „ez jár.” És én nem értettem, mit mond az öregasszony, mindenesetre, mákot nem kaptam. Mákból nem volt repeta. Krumplis tésztából igen.

Az első emeleten paprikás csirke szagát éreztem, az unalomig ismert szagot, otthon minden szombaton és vasárnap paprikás csirke volt galuskával, Apu hozta a Kornétásból. Ez volt Apu kedvenc étele. Ha étterembe mentünk is mindig ezt rendelt. Én étteremben mindig rántott gombát kértem. „Hogyan, hát a paprikás csirkét nem szereted?” - kérdezte mindig Apu az

étteremben. Anyu örült, ha étterembe megyünk, mert akkor nem neki kellett kimosnia a terítőt Apu után.

A másodikon halszag és ismeretlen fűszerek illata terjengett.

- Ázsiai illatok - mondta a törékeny kezű bácsi. - Itt a kilencesben kínaiak laknak. Csuda jókat főzhetnek. Te már ettél kínait?

- Nem - feleltem.

Én még soha nem voltam kínai étteremben. Anyu szeretett volna elmenni kínaiba, de Apu mindig azt mondta, hogy hülyeség, azok pálcikával eszik a rohadt rizsüket, különben még a paprikás csirkét sem ismerik.

- Na majd egyszer elmegyünk egy kínai étterembe - mondta a bácsi, és megállt a lépcsőfordulóban. - Nagyon érdekes, biztos fogod szeretni. Tudod, nem mindegy, hogy kivel eszik kínait az ember. Először Stokholmban jártam kínai étteremben, de egy olyan pasassal, akinek fogalma sem volt a kínai konyháról. Össze-vissza locsoltuk a tányérunkba az édes, a savanyú, a csípős szószokat, és a tetejébe még kenyeret is kértünk. Sokáig azt hittem, a kínaiak moslékot főznek. Végül Londonban egy kínai hívott meg vacsorára. Életem egyik legnagyobb gasztronómiai élménye volt. Elmeséltem neki stockholmi vacsorámat. Finoman mosolygott. „Általában a helyes arány megtalálásán múlnak a dolgok” - mondta, és adott néhány tanácsot. Aszerint válasszam meg a társaságomat, hogy mit akarok enni. Kínaival soha ne menjek olasz étterembe, de svédrel se kínaiba. Legjobb persze, ha egyedül megyek vacsorázni, mert így tudom gondtalanul átadni magamat az ételek élvezetének. Csak olyan kínai étterembe menjek be, ami tele van kínaiakkal. Lehetőleg menüt válasszak, mert a legjobban a kínaiak tudják, hogy milyen sorrendben érdemes fogyasztani az ételeiket, milyen meglepetésekkel szegélyezték a könnyű fogásoktól a csípős ételekig vezető utat. Végül, kacsá mindig legyen a menüben, mert a kacsát egyetlen konyha sem tudja olyan porhanyósra sütni, mint a kínai.

Tovább indultunk. A harmadikon pirítós szag volt. De sokszor ettem az isaszegi Nagyinál fokhagymás pirítóst. Egyszer Anyunak is mondtam, mennyire szeretem a fokhagymás pirítóst. „Ugyan fiam, csupa bűdös lesz tőle a szád” - válaszolta erre Anyu.

- Ehetek fokhagymás pirítóst vacsorára? - kérdeztem hirtelen.

- Hát persze, ha szereted - hangzott a válasz. - De nem biztos, hogy van itthon fokhagyma. Mindegy, ha nincs, lemegyünk a Vitamin-portába.

*

Volt otthon fokhagyma. És Robi - mert azt mondta, szólítsam csak Robinak, és nyugodtan tegezzem, amikor felértünk a lakásba - leültetett, és úgy ugrándozott körülöttem, mint az isaszegi Nagyi. Sütötte nekem a kenyeret kenyérpíró gépben, és dörzsölte rá a fokhagymát, úgy kérdezte:

- Pírátsak még?

És amikor azt mondtam neki, hogy köszönöm, elég, mert tényleg, csak akkor kezdett el ő is enni. Nem zabált, mint Apu. Úgy evett, mint aki nem éhes, és ivás előtt megtörölte a száját szalvétával. Inni viszont legalább annyit ivott, mint Apu. De nem mérges lett tőle, hanem inkább olyan elgondolkodó.

Csöngettek.

Egy bombanő érkezett. Finom kölni illat áradt a nagy csigás, fekete hajából, amit állandóan megrázott, és csupa mosoly volt az arca, de a szeme nem mosolygott.

- Hát ez a kis béka meg kicsoda? - kérdezte.

- Hogy is hívnak, fiú? - kérdezte Robi.

- Meyernek - mondtam. - Meyer Jánosnak.

- Ő a kis Meyer - mondta Robi a nőnek.

- És akkor mi van? - kérdezte a nő, és megrázta a haját.

- Akkor hagyd békén.

- Hol szedted össze?

- Az utcán.

- Nem is tudtam a pedofil hajlamaidról.

- Fogd vissza magad.

- Miért, most ez itt marad?

- Nincs hová mennie.

- Hát ez isteni. Valahol összeszed egy ilyen gyereket, eteti, jól tartja, tőlem meg egy cipőt is sajnál.

A nő csak úgy dobálta a haját.

- Szállj le a gyerekről! - mondta Robi de olyan hangsúllyal, hogy Anyu már menekült is volna a fürdőszobába, ha Robi Apu lett volna.

De a nő felröhögött.

- Csak nem azt akarod mondani, hogy...

- De igen, menj el, elegendő van belőled - azzal Robi már tuszkolta is kifelé a lakásból.

- De velem nem lehet csak úgy... - próbált ellenkezni a nő.

- De igen, lehet.

Robi rácsapta az ajtót, és nagyot sóhajtott.

- Megyek a rendőrségre! - hallatszott kintről.

- És mit mondasz, hogy kidobtak egy idegen lakásból?

A lépcsőházból még egy ideig ingerült csapkodás hallatszott, majd csönd lett.

Lelkifurdalást éreztem. Nem egészen értettem, mi történt, de azzal tisztában voltam, hogy miattam történt valami.

- Robi... Robi bácsi - mondtam. - Ne haragudj.

A férfi gyöngéden nézett rám.

- Rád? Ugyan.

És a vállamra tette a kezét.

- Zongorázzak neked valamit? - kérdezte. - Én ugyanis zongorista vagyok. Bárzongorista.

Átmentünk a másik szobába.

Nekem még soha sem zongoráztak. A hangszer sem nagyon ismertem, de éreztem, hogy most valami kellemes dolog vár rám. Felkai bácsinál éreztem hasonlót, amikor rámutatott a kis sámlira, hogy üljek le, mert akkor Felkai bácsi mesélni kezdett.

*

Hát, Robi játéka nagyon tetszett. Talán amikor Felkai bácsi feltette Edith Piafot, az volt olyan jó. Szép dolgokat játszott, amilyeneket nem lehet hallani a Juventus rádión, meg sehol sem, most jöttem rá, hogy az énekóra is milyen fárasztó, pedig Joli néni is szokott zongorázni, de tők lassan, és közben idétlenül mosolyog, és ha befejezi a játékot, mindig kérdez valami hülyeséget, amire csak a Kis Nándi vagy a Boros Juli tudnak válaszolni, a két stréber, mert ők zenei iskolába járnak, és ha a Kis vagy a Boros jól válaszolnak a zongora utáni kérdésre, a Joli néni tapsikolni kezd, és feltesz valami dög unalmas lemezt. Hanem Robi ujjai úgy futkároztak a billentyűkön, alig bírtam követni. A múltkor Apu később jött haza, anyuval a Spektrumot néztük, ahol természetfilmet adtak, és a vadászgépárdot mutatták, annak pörögtek olyan gyorsan a lábai, amíg a Thompson-gazellát üldözte, mint Robi ujjai zongorázás közben. És arra, amit játszott, legszívesebben táncra perdült volna az ember.

Egyszer csak Robi azt mondta, hogy próbáljak én is játszani, de ahogy hozzáérttem a zongorához, az olyan szörnyen hangzott, hogy ijedten elkaptam a kezemet a billentyűzetről.

Robi felnevetett.

- Ugyan - mondta, - senki nem születik úgy, hogy mindjárt zongorázni is tud. Még Mozartnak is kellett gyakorolnia, pedig ő aztán csodagyerek volt, öt és fél éves korában már fellépett. Hétévesen apjával és nővérével, Nannerl-lel előadói körútra indult, koncertezett Münchenben, Augsburgban, Frankfurtban, de még Párizsban és Londonban is. Képzeld el, olyan füle volt, hogy Rómában egyszeri hallás után hiba nélkül lekottázta Allegri kilencszólamú Misereréjét. Nem kell megjedni a dolgoztól. Akárki lehet még belőled, Hány éves vagy?

- Tizenkettő - feleltem.

- Tizenkettő? Én éppen ennyi idős koromban írtam az Ivanhoe boogie-t.

- Ismered az Ivanhoe-t?

- Gyermekkorom kedvenc regénye volt. Sokáig lovag akartam lenni. És neked mi az életcélod?

- Én kitagadott lovag akarok lenni.

- Kitagadott? Hm. Ma már nincsenek lovagok.

- Akkor cipész.

*

Robi hirtelen felpattant.

- Hű, nekem mennem kell - mondta, azzal kirohant egy ajtón.

- Tudod, egy bárban zongorázom éjjel, az a munkám - hallottam a szomszéd szobából.

- Nézhetem a tévét? - kérdeztem.

- Hát persze fiú, ott a távirányító. Tudod, hogy működik?

- Nem.

Robi ing nélkül berohant a szobába, bekapcsolta a tévét, majd megmutatta, hogy melyik gombbal lehet a csatornát váltani.

- Meddig nézhetem a tévét? - kérdeztem.

- Ameddig jól esik - mondta Robi, miközben kiszaladt a szobából. - Ha megéhezel, megszomjazol, ott a hűtő, találsz benne mindent. Legalábbis azt hiszem.

Legközelebb fekete ruhában jött be.

- Ha elálmosodsz, ott van a hálószoza, fekjűd le. Ne várj, én későn jövök.

Nagyon tetszett Robi ruhája. Ilyet még nem láttam, fényes volt a hajtókája.

- Mi van rajtad? - kérdeztem.

- Hogy-hogy mi? - Robi idegesen végignézett magán. - Ja, ez a szmoking.

Azzal elment.

Egyedűl nézhettem a tévét. Az Új TV 2-n a Herkules ment. Az volt, hogy elutaztak valami gyapjúért. Az unalmas. Az RTL Klubon a Galla-mappát adták, az olyan idétlen. Átkapcsoltam a TV 1-re. Ott a Híradó ment. Hogy megkezdődött az újvidéki Duna-híd újjáépítése, az ellenzék tüntetett, Magyarország ragaszkodik a kétezer-kettes csatlakozáshoz, magas a Tisza meg minden. Egyszer csak a saját fényképemet pillantottam meg a képernyőn, sőt a nevemet is bemondták, meg azt:

„Valószínűleg egy pedofil személy társaságában található.”

Nem értettem a szót, amit már a hajrázós nő is mondott de, hogy saját magamat láttam a képernyőn, megzavart, sőt megrettentett. Akkor engem most mindenki látott. Apu, Anyu, Piroska néni, az osztálytársaim. Hevesen dobogni kezdett a szívem, hát soha sem lesz vége? Most már egész este rólam lesz szó a televízióban? De már a halászléfőző versenyről volt szó, amit Baján rendeztek. Eszembe jutott Felkai bácsi. De tudott a halászléről mesélni. Sajnos már nem kérdezhetem meg tőle, hogy milyen halászlét főznek Baján. Peregni kezdtek a könnyeim. Még egy kicsit nyugtalanított az az előbbi hír, amit magamról láttam. Talán mégis felhívhatnám Anyut, vagy szólnom kellene valakinek, hogy nincs semmi bajom. De végűl is kinek? Vissza-kapcsoltam a TV kettőre. Az Egyszemélyes hadsereg ment. Az jó. Chuck Norris. Karatés manusz. Egyedűl van, és mindenkit lever. Tisztára mint egy lovag.

*

Elaludtam az Egyszemélyes hadsereg alatt. Kezemben volt a távirányító. A képernyő tiszta mákos volt, és vibrált, és sustorgó hang hallatszott. Arra ébredtem fel, hogy Robi hazajött, de én úgy tettem mintha aludnék. Félttem, hogy most megver, mint Apu, amiért nem kapcsoltam ki a tévét. Robi azonban fölém hajolt, óvatosan kivette a kezemből a távirányítót, és kikapcsolta a tévét. Azután bement a hálószozába, megágyazott, majd gyöngéden aláam tette a karját, és felemelt. Mint aki mély álomban nem is tudja, mit csinál, a nyaka köré fontam a karjaimat. A lehelete olyan szagű volt, mint Apué nagyon sok sör után. Apu ilyenkor üt. Robi nyakából finom kölni szag áradt. Óvatosan lefektetett az ágyra. Lehűzta a cipőmet, és betakargatott. Én meg egyre nehezebben színleltem az alvást, mert már a könnyeimmel kellett küszködnöm. De Robinak, ahogy letette magát mellém az ágyra, már hallatszott is az egyenletes szuszogása.

*

Amikor felébredtem, mert pisilnem kellett, láttam, hogy a másik szobában ég a villany, és Robi magába roskadtan ül az íróasztal előtt. Alig hajnalodott, és Robi az előbb még békésen szuszogott mellettem. Odamentem hozzá:

- Valami baj van, Robi? - kérdeztem.

Olyan hálás szemekkel nézett rám, ahogyan csak Felkai bácsi tudott nézni.

- Semmi - mondta. - Csak egymás után két nagyon rossz álmom volt.

- Meséld el, Robi - kérleltem.

- Hát, nem igazán... Végül is mindegy, egyszer úgy is mindent megérfesz. Szóval, az első álmomban valahogy úgy alakult, hogy a barátommal együtt több embert megöltünk, persze mindig önvédelemből. De miután mindig nagy verekedések meg lövöldözések voltak, mint az amerikai filmekben, a rendőrség azt hitte, hogy veszélyes nemzetközi bűnözők vagyunk, és menekülnünk kellett. Menekültünk autón, tehervonaton, hajón, mindig, és megléptünk a rendőrök elől, többször tűzpárbajt is vívtunk velük. Végül mégis elfogtak bennünket - a rendőrnők. A buta rendőröket egy átjáróházban leráztuk, és akkor a másik kijáratnál ott vártak a rendőrnők. Rögtön megértettük, hogy valaki köpött, és ezek a csinos lányok rendőrök, és bekerítettek bennünket, le is szedhettük volna mindahányat, de nem tudtunk löni azokra a nőkre. Ellenállás nélkül hagytuk, hogy elfogjanak. Istenem, micsoda nők voltak azok! Gyönyörű, Kleopátra-frizurás amazon mindahány, bőrcsíkokból álló vállvértjük bal mellüket fedetlenül hagyta, és olyan formás melle volt mindegyiknek, mint az érett alma. A vértjükről megint csak bőrcsíkok csüngtek alá szoknya gyanánt, de azok sem takartak semmit. Gyakorlatilag mezítelenek voltak a drágák, azok az észvesztően csodálatos nők, az ember megörült volna értük. De a szemük jéghidegen meredt a semmibe. Soha nem néztek ránk, soha nem néztek semmire. Jobb kezükben korbács volt, bal kezükben valami fogóféle. Bevittek bennünket egy szűk szobába, ahol székre szíjaztak bennünket. Azt hittem, mindjárt kezdődik a kínzás. De nem. Valaki kérdéseket tett fel nekünk, a nők meg ott álltak körülöttünk, azok a gyönyörű nők. Persze nem ismertünk be semmit. Akkor egy-egy fogót csíptettek ránk alul. Kivert a hideg verejték. Most áramot vezetnek belém ezek a nők, akiknél csodálatosabbat még életemben nem láttam, és akiket annyira tudnék szeretni. Nekik én csak egy tárgy vagyok. Örjítő volt a helyzet, mindennel számot vetettem, mindenre felkészültem, csak arra a méltóságteljes hangra nem, ami hirtelen felcsendült: „Az örök anya mindenhol veletek van, előle nem menekülhettek.”

- A második álmom még szörnyűbb volt. Tájfutóversenyen vettem részt egy mediterrán szigeten. A pálya egy tengeröböl körülvevő kopár szirtfal peremén kanyargott. Ha rosszul lépek, a száz méter mélyen hullámozó, azürkék tengerbe zuhanok. Szerencsére sohasem zavart mélység, sem magasság, így elég hamar vezető helyre kerültem a versenyen. Az egyik ellenőrzési pontnál azonban hírt vettem, hogy egy lány a magas szikláról a hullámok közé vetette magát. Borzalmas előérzetem támadt, nem a barátnőm volt-e. A pályafelügyelő szerint hosszú haja volt a lánynak. Istenem! Örjögve kérdeztem, milyen színű volt a haja. Szőke volt vagy barna, esetleg fekete? A felügyelő szerint fekete. Azt hittem, megörülök. A barátnőm is fekete hajú volt. Nyomban otthagytam a versenyt, és a baleset színhelye, az öböl felé rohantam egy meredek lejtőn. Az öbölben egy elhagyott gyár állt. Teremről teremre rohantam, sehol egy lelket nem találtam, és minden gép állt. Kísérteties volt. Hirtelen tompa zajt hallottam, egy távoli gép zakatolását, melyen mintha női sikoltás szüremlett volna át. A zaj irányába futva elhagyott műhelyek során át egy terembe jutottam, ahol egy szerencsétlen nőt láttam, aki esztergagépbe csíptette hosszú szőke haját, úgy akart végezni magával, de csak az arcát zúzta össze. Kikapcsoltam a gépet, elsősegélyben részesítettem a lányt, és hívtam a mentőket.

Érdekes, a telefon működött a gyárban. A mentők azonnal kijöttek, de a beteg ellátása előtt mindenáron engem akartak visszavinni a versenyre, alig bírtam rábeszélni őket, hogy ne velem foglalkozzanak. A gyárnak saját mólója volt, azon egy mentőcsónak himbálózott. Abban a pillanatban, amikor beszálltam a csónakba, és a kezembe vettem az evezőt, az öbölben szemközt, egy kiszögellő szikla peremén megpillantottam a barátnőmet. Teli torokból felüvöltöttem, hogy ne, várjon, és teljes erőmből evezni kezdtem. A következő percek óráknak tetszettek, pedig igen gyorsan odaértem, hangomat sokszorosan visszaverték a szirtfalak, a közeli kikötővárosból több mentőhajó is a helyszínre indult, a barátnőm, Alíz pedig ott állt a sziklaperemen. Megvárta, amíg a közelébe érek, és akkor vetette a mélybe magát.

*

Nagyon szép porcelán táányérokba ettük a reggelit, és ittuk a teát. Robi azt mondta, hogy a készlet meissen. Meissenben találta fel az európai porcelánt Böttger, egy alkimista, miközben az aranykészítés titkát kereste. Ez készlet a nagymamájáról maradt Robira, aki megmutatta a jelet, hogy miről lehet megismerni a meissenit. Az isaszegi Nagyiról nem maradt ránk semmi. A halotti toron Anyu és a Terka néni összeveszték két vég vásznon, amit Nagyfi húsz évvel azelőtt Terka néninek ígért. Végül is Anyu átengedte a vásznot Terka néninek, mert azt hitte, hogy örökli a házat. De azután Anyunak el kellett mennie a közjegyzőhöz, aki felolvasta a végrendeletet, amelyben Nagyfi az isaszegi asszonykórusra hagyta a házat. Anyu teljesen kiborult, aznap este együtt sörözött Apuval, aki minden üveg sörnél elmondta, neki, hogy hülyeség volt a rohadt gumikesztyűk miatt összeveszni Nagyfi-val, meg különben is jól elvoltam én ott nyaranta, és Anyu minden üveg sör előtt felzokogott, de a végén teljesen olyan szaga lett neki is, mint Apunak, és azon az estén nem veszekedtek.

Cukrot kértem a témba. Cukorfogóval kellett kivenni a cukrot a tartóból. Ez nekem annyira tetszett, meg minden ott Robinál. A nagy bronz csillárok, a hatalmas fürdőszoba, a háló, a zongora, a könyvespolcok a nappaliban. Annyira jó volt, hogy nem a konyhában ettünk, mint otthon, ahol az én helyem a mosogató mellett volt, és hogy körbe lehetett járni a lakást. Ha az ember kiment az erkélyre, már szinte karnyújtásnyira volt a Dunától. De hirtelen belém nyilallt, hogy Robi most már biztosan megkérdezi, hogy hol lakom, és akkor hazavisz. Valamit kérdezni kellene tőle, és akkor lehet, hogy elfelejti a dolgot. De mit?

*

- Te hogyan lettél zongorista? - jutott eszembe végül.

- Általános iskolás koromban - mesélte Robi - sokat kempingeztem a Duna-kanyarban a nagynénémekkel. Apám, a jól menő főorvos, akinek az volt a nyaralás, hogy repülővel elutazik jó messzire, és ott beköltözik egy légkondicionált szállodába, ahol az ágyban olvas, soha nem értette, mi a jó abban, hogy az ember sátorban alszik, lavórban fürdik, és a koszos Dunában úszik. De anyám mindig rábeszélte, hogy engedjen el a hűgáékkal, akik évről évre kimentek Kisorosziba, a Duna-partra kempingezni. Ott ismerkedtem meg az öreg Józsi bácsival, akit mindenki csak Trombitásnak hívott. Józsi bácsinak volt egy keel-boatja, amiben csak ő evezhetett, már az is nagy szó volt, hogy ha valaki beülhetett a csónakba. Képzeld, egyszer Józsi bácsi elvitt magával fát gyűjteni az esti táborúzhöz. De nem csak elvitt, hanem, amikor beszálltam csónakba, a görgős padra mutatott, hogy odaüljek, és a villákban benne voltak az evezők. Józsi bácsi azt mondta, hogy kezdjek húzni, de csak lassan, vigyázva. Egész úton nem mertem megszólalni. De amikor kikötöttünk, csak megkérdeztem, igaz-e, hogy Józsi bácsi trombitás volt. „Igaz - mondta az öreg - méghozzá dzsessztrombitás.” Azután egy szó sem esett köztünk, amíg teleraktuk a csónak hátulját fával. „Tudod-e, mi a dzsessz? - kérdezte

hirtelen Józsi bácsi. Akkor én már öt éve zongoráztam. „Persze - vágta rá. - Az afrikai és az angolszász melódiaelemek egymásra hatásából kifejlődött észak-amerikai zene. Dobolt alapjellegű, ritmikájában meghatározó szerepe van a szinkópának.” Vízbe toltuk a csónakot, beszálltunk és húzni kezdtünk. Locsogtak körülöttünk a habok. „A fenét - mondta Józsi bácsi - , amikor már nem tudod, hogy a szólista hol tart a témában, az a dzsessz.”

- Többet nem szóltunk hazáig. - folytatta Robi. - Hanem az esti tábortűznél, Józsi bácsi mellé ültem. Megettük a halászlét, amit egy helybéli bácsi készített bográcsban, méghozzá úgy, hogy két órán keresztül lassú tűzön főzte az apróhalakat a hagymával és a fokhagymával, majd vörösbort öntött bele, és hozzá adta a halszeletek, amikor elkészült, azt az öreg úgy tudta szedni, hogy csak lé meg halszelet került az ember tányérjába, mert a szálkás sűrűje teljesen leült a bogrács aljára, mondta is az öreg, hogy sokan passzírozzák a halat, ami teljesen felesleges, mert főzni kell tudni. Amikor már csak a tűz maradékát néztük, és a társaságból többen is beszédbe elegyedtek egymással, megkérdeztem Józsi bácsit, ha majd hazajön ősszel Pestre, nem játszana-e nekem valamit. „Nem játszom” - mondta. „De miért nem” - kíváncsiskodtam. „Délelőtt, azt mondtam, hogy trombitáltam. Nem azt, hogy trombitálok.” Elhallgatott. A parázs fel-felizzva hunyorgott az éjszakában. „Abbahagytam Soha többé nem játszom senkinek. Még magamnak sem, mert már megöregedtem, de annyira még nem, hogy ne emlékezsem arra, hogyan játszottam egykor. Fájna minden hang, amit melléfűjnék, vagy amit már nem tudnék rendesen megfűjni. Nincs nevetségesebb a vén ripacsoknál. Egyébként tele van velük az ország.”

- Amikor Józsi bácsi visszajött Kisorosziból, mert ő késő őszig kint táborozott, elvitt egy dzsesszkoncertre, ahol a nagy Szakcsi Lakatos zongorázott. Lélegzetelállító volt. Vártam, hogy Józsi bácsi újabb hangversenyre visz. De az öreg nem hallatott magáról. Ahogy múlt az idő, egyre kevésbé reméltem, hogy valaha is újra dzsesszkoncertre mehetünk, vagy egyáltalán fogunk beszélni dzsesszről. Valóban, a következő nyáron megint együtt mentünk fáért, sőt, egyedül is evezhettem, de zenéről egy szó sem esett. De Józsi bácsi pillantása, amikor rám emelte, mintha melegebben fénylett volna, mint azelőtt.

- Ő előbb érezte meg, mint én, hogy az a koncert mit indított el bennem. Az addigi unottság helyett óriási lelkesedéssel kezdtem a zongoraórákra járni. Először mindenki csodálkozott, a zongoratanárom, anyám, még apám is, bár ő némelyes gyanakvással fogadta a hírt. Azután, amikor dzsesszt és boogie-woogie-t kezdtem otthon gyakorolni, apám rögtön megjegyezte: „Na, sejtettem. Ez a kölyök egyszerűen semmi normális dologra nem képes.” Apám szigorú ember volt, állandóan „kihallgatásra” kellett hozzá járni. Engem mintagyereknek képzelt el, aki pomponos skótsapkában, fehér térdharisnyában illedelmesen sétálgat vasárnap délelőttönként a szüleivel, és aki majd mérnök lesz vagy építész. Ezzel szemben engem két dolog érdekelt, a foci és a zene. Anyám tanár volt, megértőbb „Hagyjuk, hadd menjen a maga útján a gyerek, úgyis boldogulni fog” - csitítgatta apámat, aki később mélységesen lenézett amiatt, hogy bárzenész lettem. Amikor már többet kerestem a zenéléssel, mint ő, az osztályigazgató főorvos, akkor általános értékválságról kezdett beszélni és valahányszor találkoztunk, játszotta a sértődöttet. Még a halálos ágyán is azt mondta nekem, hogy élete csalódása vagyok.

*

Reggeli után Robi megengedte, hogy beüljek a sarokkádba. Hát az olyan nagy, hogy többször majdnem belefulladtam a vízbe, de, tök jó. Apu otthon soha nem engedi, hogy beüljek a kádba. Azt mondja, hogy az nőknek való dolog. Pedig az isaszegi Nagyi kertjében volt egy régi fürdőkád, nyáron azt telehúzta nekem vízzel Nagyi, és amikor a napon eléggé megmelegedtem, akkor beleülhettem. Volt két hajóm, meg katonáim, és tengeri csatát játszottam. Abban a

kádban nyugodtan lehetett barackot meg dinnyét enni, senki nem szólt rám, hogy lecsurgatom az ingemet, meg minden. De az volt a legjobb, amikor a pancsolás végén Nagyi rám öntött még egy dézsa langyos vizet.

Fürdés után Robi megkérdezte, nincs-e kedvem egy pizzához. Mert már enni kellene valamit, de még nem vagyunk igazán éhesek, hiszen nemrég reggeliztünk, ilyenkor a pizza a legjobb.

Én még nem ettem pizzát.

- Azonnal meg kell kószolnod, János. Az azzurrik nélkül nem teljes az élet A hatvanas években olyan ingeket árultak a turistáknak, amelyeknek nem volt háta. A hetvenes években kitűnő árfolyamon váltották az utcán a dollárt, ezerkétszázötven helyett ezernégyszázat is adtak érte, és mindig csak később derült ki, hogy a száznegyvenezres bankjegyekötegben minden második ezres zsírpapírból van. A nyolcvanas években robogóval a turista mellé hajtottak, és letépték a válláról a táskát, a fényképezőgépet. A kilencvenes években pedig divatba jöttek a bankomatok. Elvileg nagyon praktikus, csak bedugod a kártyádat, és már kapod is vissza a pénzzel együtt. De mi van, ha az automata pénzt sem ad, és a kártyát is visszatartja? Hát az olasz rendőrség több tucat olyan „készülék” talált, ami kívülről ugyan bankomatkak nézett ki, de belül voltaképpen csak egy kabin volt, benne egy szék, azon ült a pasas, aki a bedugott kártyákat szépen elvette, és amikor már eleget összegyűjtött, akkor olajra lépett. Szóval, nagy kóklerek az olaszok, de hangulatos emberek. És mulatni, főzni igen jól tudnak. A legegyszerűbb alapanyagokból is olyan ínycsiklandóakat készítenek, hogy mind a tíz ujjadat megnyalod utánuk.

*

- Szóval, két dolgot szerettem életemben a focit és a zongorázást - mondta Robi a Napoletánában, ahová elmentünk ebédelni. Vagyis hogy jóformán csak lementünk, mert alighogy kiléptünk a kapun, már bent is voltunk a Napoletánában, ami, ahogy Robitól tudom, Budapest első olasz étterme volt, a hetvenes években létesült, nem sokkal azután, hogy a kívülről baromi ronda Inter Continental hotelt megnyitották, ami most éppen Duna Marriot. - Minden máshoz hülye is voltam. De két dolog azért elég egy élethez. Amikor még a zongorából nem tudtam megélni, jól kerestem a focival. És mire kiöregedtem a fociból, addigra szépen kezdtem keresni a zongorázással.

- Az NB1-ben is játszottál?

- Persze, a Volánban. A csapat egyik évben kiesett az első osztályból, a másikban visszajutott.

- Azért az NB1-ben nagy lehetett focizni.

- Á, jobb volt az NB 2-ben. Olyankor pumpálták a pénzt csapatba, hogy bejusson az NB1-be.

- Azután abbahagytam a focit. Kiöregedtem. Tudod, akkor már nem jó a ligában. Érzed, hogy nem megy igazán, és mindenki ezzel kezd foglalkozni. A szakemberek, az újságírók. Megírják, hogy beállítottak a kezdőcsapatba, de már nem vagy a régi. Akkor kell visszamenni a grundra. A magunk örömeire csak megkergetjük a bőrt a haverokkal hetente kétszer. Végül is, mindig a saját korosztályoddal focizzál. Soha nem fognak kiröhögni.

- De ez akkor nem úgy van, mint ahogy az öreg trombitás mondta? - kérdeztem.

- A foci azért nem művészet. Azt, hogy rugdosol egy labdát, és ezzel üvöltésre ajzod a lelátót, nem mérheted össze a leglégiésebb hangok előcsalogatásával, miközben pókháló finomságú hálót szősz a hangulatokból, mely összeköt a közönséggel. Továbbá, minden hangszernek megvan a karaktere. A zongoristák könnyen kapnak ínhüvelygyulladást, ami vacak betegség,

de gyógyítható. A rézfűvósok, így a trombitások tüdeje, azonban olyan mértékben kikészül, hogy sokuk a hatvan éves kort sem igen éri meg, de ha igen, az aktív zenéléstől többnyire visszavonul.

- Mi az a karakter?

- Ismertetőjel, jelleg, rang, jellem.

De jó. Aputól soha semmit nem lehet megkérdezni. Ha mégis megpróbálkozom, mindig a szobámba küld. Ez a Robi is annyi mindent tud, mint szegény Felkai bácsi.

Kihozták a pizzát. Eleinte kicsit forró volt, de baromi finom. A pizza sült tészta paradicsommal, sonkával és ananással. A tetején meg olvadt sajt van. Tavaly egyszer Anyuval meg Apuval elmentünk a Napoletana mellett. A Vörösmarty téren jártunk, mert Apu el akart menni a borvásárba, amit annyira reklámoztak. De csak ott álltunk a bejáratnál, és Apu káromkodott meg tök zizz volt, hogy belépődíjat kell fizetni egy vásárban, úgyhogy a végén otthagytuk az egészet, be sem mentünk. Ahogy igyekeztünk vissza a villamosmegállóba, Anyu azzal próbálkozott, hogy ebédeljünk a Napoletánában. Apu ekkor észrevette a Harley-Davidson boltot a Régiposta utcában, és alaposan végignézett minden egyes pólót, dzsekit, szíjat, és marhára tetszett neki. Végül a Napoletánára azt mondta, hogy az baromi drága, meg szar is, mert az olasz kajának az a lényege, hogy a paradicsomos tésztát adják húsárban, vagy éppen kétszer annyiért, mint amit a jó paprikás csirke kóstál, együnk csak a Kornétásban. Erre Anyu megsértődött.

- Nyolcvannégyben szerencsésen bekerültem a Liliom bárba - mondta Robi. - Akkor ment haza Gerry, az angol zongorista. Két évvel azelőtt a Rege presszóban vegetáltam, és már nagyon untam, hogy már huszonhat éves vagyok, de valahogy nem akar beindulni a pályám. Egyik este éppen a Gyöngéden ölelj át-ot untam a zongoránál, amikor odajött hozzám egy idős tag, és megkérdezte, hogy tudok-e zongorázni is, mondjuk boogie-woogie-t. Eljátszottam neki a Telesport zenéjét, hirtelen az jutott eszembe. A végén nem szólt semmit, csak visszaült a helyére. Azóta tudom, hogy egy angolnál az a jó, ha nem szól semmit. Ha elkezd mondani, hogy remek, pláne, hogy érdekes, amit csináltál, akkor eláshatod magad. Aztán, amikor elment, letett a zongorámra egy névkártyát. Ő volt Gerry. Miután végeztem a Regében, siettem a Liliom bárba. Így kezdődött.

Robi megkérdezte, hogy nem zavar-e, ha rágyújt. Á, dehogy zavar, Apu mindig telebagózta a lakást, veszekedtek is emiatt Anyuval, pedig az is egyik cigiről a másikra gyújtott, amíg le nem feküdt. De akkor elkezdte mondani, hogy csupa bűdös lesz az ágynemű.

- Fura egy alak volt ez a Gerry - mesélte Robi. - Első alkalommal rám sem hederített, nem is szólt hozzám, de a műsora végén előjátszotta a Telesport zenéjét, de úgy, hogy a Szabó József-féle improvizációba már egy fűgavariációt is beleillesztett. Ez így ment két hétig. Rohantam át a Regéből a Liliomba, majd ott ültem hajnalig, hogy a zongorista eljátssza nekem a Telesport zenéjét, amelyet mindig új elemekkel egészített ki. Hanem Gerry egyszer csak azzal búcsúzott a közönségtől, hogy másnap feltétlenül jöjjenek el, mert a vendége lesz egy tehetséges, fiatal zongorista, aki majd eljátssza a Tico-Ticót. Egész éjjel azt gyakoroltam, sőt, másnap a Regében is végig azt nyüstöltem. Meg is kérdezte a Gyula, a főpincér, hogy eddig miért nem játszottam. Mert nem kérték, mondtam. Gyula rám nézett, és megcsóválta a fejét. Nem sokáig leszek én már itt, jegyezte meg, amikor hamarabb leléptem, hogy mielőbb a Liliomba érjek. Gerry szokatlanul fel volt dobva. Pörögtek az ujjai mint a focilabda, és alig pihent valamit. Egyszer csak megköszönte, hogy a tegnapi kérésének eleget tett a közönség, mert egy tehetséges, fiatal zongoristát szeretne bemutatni. Valahonnan előkerült egy vörös hajú, buzeráns külsejű alak, és leadta a Tico-Ticót - borzalmasan. Majd szétvetett a düh. Azért ez mindennek

a teteje. Gerry behörgött a mikrofonba, gratulált a fiatalembernek, hogy nagyon ígéretes, és megkérdezte a közönségtől, hogy tudja-e még valaki a jelenlevők közül a Tico-Ticót. Hát versenyeztetni akar ez a hólyag? Legyen! Kirohantam a zongorához. Azt hiszem, jól csináltam, játékomat feszült figyelem kísérte. Az a vén zsvány alighanem tudta, hogy így lesz. Nekem nem gratulált. Másnap este, amikor megérkeztem, a zongoránál nem ült senki. Ervin, a főpincér egy dupla whiskyt tett elém. Ezt Gerry úr küldi, mondta és egyben arra kér, hogy játsszam helyette, mert aznap más irányú elfoglaltsága támadt. Szó szerint így mondta. Mi ez, valami újabb csel? Nem, Gerry azon az éjszakán tényleg nem jött be. Bejött viszont a tulaj, kezét nyújtott, és közölte, hogy mostantól én vagyok Gerry helyettese, majd elkérte a címet, és a telefonomat.

*

Gerry negyvenöt elején került Magyarországra a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kontingensével. Mindaddig nem igen vett tudomást a háborúról, amíg porig nem bombázták a bárt Coventryben, ahol zongorázott. Akkor jelentkezett önkéntesnek. Sorozásakor megkérdezték tőle, hogy mivel foglalkozik. Gerry azt válaszolta, hogy zenével. Az nem szakma, oktatta ki a sorozótiszt. De bizony szakma, ellenkezett Gerry, mert ugyan mondja meg neki az őrnagy úr, hogy a diatóniából hogyan állítható elő a tizenkétfokú hangrendszer. Rendben van, hagyta helyben az őrnagy, de beláthatná az önkéntes, hogy ennek a szakmának a fronton vajmi kevés hasznát veszi majd. Ezt elismeri, mondta Gerry, de a kérdés nem arra irányult, hogy mi a szakmája, hanem, hogy mivel foglalkozik. Mert ő ugyanis szakmája szerint hangtechnikus. Így azután Gerry gondoskodott arról, hogy ott is láрма legyen, ahol hallgattak a fegyverek. Megjárta Transzjordániát, Egyiptomot, Szicíliát. Még Teheránba is eljutott, ahol találkozott Sztálinnal, Churchilllel és Roosevelttel. De nem volt nagy élmény ennyi kretén közelében dolgozni, egyikük sem volt tisztában a technikai körülményekkel, melyekhez pedig alkalmazkodnia kellett volna, a sleppjükről nem is beszélve, akik, ha a főnökök megjelentek, egy mikrofont, egy zsinórt nem engedtek arrébb tenni. Még szerencse, hogy Jaltát az oroszok hangosították, szerette mondani Gerry, és oda nem kellett mennie, különben állandóan azt kellene mesélnie az embereknek, hogy mi volt a szerepe a világ újrafelosztásában. Végül Gerry ezredesét negyvenöt elején delegálták a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságba. Az ezredes magával hozta Gerryt is, bár műszaki feladata itt már nem volt, mert Magyarországon mindent az oroszok hangosítottak. Gerrynek leginkább a főnöke különféle bizalmas természetű megbízásait kellett intéznie, de nem nagyon bánta a dolgot. Több magyar lányba is beleszeretett. Az angol nők sehol sincsenek a magyarokhoz képest, mondta, nekik csak a fehérneműjük finom, de mire azt lebűvöli róluk az ember, minimum házassági ígérekkel, ezzel-azzal, beletelik egy év. Így vetődött el Gerry - szép lányok nyomán - a Liliom bárba. A bár már úgy-ahogy beindult negyvenöt tavaszán, de a tulaj panaszkodott, hogy nincs zongoristája, mert elvitték munkaszolgálatosnak. Így lett Gerry másodállásban a Liliom bár zongoristája. Azokban a nehéz, háború utáni időkben alig fértek be a Liliom bárba azt követően, hogy Gerry ujjai pörögni kezdtek, és rekedtes hangján behörgött a mikrofonba. Olyan dalokat mutatott, amilyeneket Budapesten még soha nem hallottak. Különben, Gerry nagy pozór volt, nem kezdett rögtön játszani, miután beért a bárba, hanem még illegette magát, ivott egy whiskyt, rágyújtott, satöbbi. Az amerikaiak meghalnak az ilyesmiért. Világsztár lehetett volna odakint. De ő mégsem annak született, hanem bázongoristának. Angliába sem ment vissza, azt tartotta, hogy ahol az ember egyszer boldog volt, oda soha ne térjen vissza. Nem lehet ugyanúgy zongorázni a világnak, mint hatvan embernek. Az első fellépésem után egy hónappal már jóval többet játszottam a Liliomban, mint Gerry. Az öreg úgy elmaradt két-három napra, hogy fiatal

kandúrok is megirigyelhették volna. Végül úgy eltűnt, hogy soha nem láttuk többé. Senki nem tudja, mi lett vele.

*

Robi rendelt nekem még egy colát, magának pedig egy kávét konyakkal.

- Különben, fura egy hely volt az a Liliom bár a nyolcvanas évek elején - mondta. - Gondold meg! Kint szocialista munkaversenyt tartanak, felvonulnak május elsején és éneklük a DIVSZ-indulót, bent meg fejesek jattolnak az alvilági figurákkal, Laurent Perrier pezsgővel koccintanak, és mindenkinek az ölében egy luxuskurva ül. Egymással versenyezve dobálták a százásokat a tálkámba. Ma sem panaszkodhatok, de életemben akkor kerestem a legjobban, fiú. Nevetni fogsz, a végén nem tudtam mire költeni.

- Vigyél el magaddal a Liliom-bárba - kérleltem Robit.

- Hát, nem is tudom. Voltaképpen tizennyolc év alattiak nem léphetnek be, de majd azt mondom a tulajnak, hogy a fiam vagy.

- Tényleg, neked nincs fiad?

Robi magasra emelte konyakos poharát, lassan lötyögtette az alján lévő maradék italt, és hosszasan elmerengett a Vár irányába. Végül kiitta a konyakot.

- De, van egy fiam - mondta.

- És hol a feleséged? - kérdeztem. - Vagy az esti néni?

- Nem, nem... - vágott közbe Robi, letette a poharát, és intett a főpincérnek. - Az esti nénit másfél éve ismerem, és egy éve szeretnék vele szakítani, mert állandóan botrányokat csinál, de nem tudok, mert egyszerűen nem hajlandó tudomásul venni, hogy vége van, és addig-addig jár utánam, amíg ismét vissza nem fogadom, mert én nem bírom az ilyen játszmákat.

A főpincér megérkezett a számlával. Robi rá sem nézett, úgy fizetett. Apu percekig szokta tanulmányozni a blokkot, még a végén össze is adja.

- Tudod, minden szerelem többet ér, mint a házasság, ami lesz belőle - mondta Robi. - A feleségem, Anita egy csinos óvónő volt. Szerelmi házasság, alig fél éves kapcsolat után beleugrottam. Apám mindig azt mondta, hogy a házasság racionális döntés tárgya. Hát, anyám mindig is meleg étellel várta haza apámat. Az én feleségem bezzeg modern nő volt, nem főzött. De, miután teherbe esett, nem is mosott. Arra vágyott, hogy teljes körűen kiszolgálják. Megtettük. Aztán megszületett a fiam. De Anita, miután felkelt a gyermekágyból, továbbra is természetesnek tartotta, hogy édesanyám mos, főz, takarít. Engem pedig szekálni kezdett a bár miatt, hogy ideje volna már egy rendes munkahelyet találnom, és a végén még ő adta be a válókeresetet. Szegény gyerek persze nála maradt. Minden második hétvégén látogathatom. Na, gyere, sétáljunk egyet

A Petőfi-szobor előtt megálltunk.

- Ezzel a szoborral mindig bajom volt - mondta Robi. - Kis srác koromban valahányszor felmásztam rá, azonnal előkerült a parkőr, és csúnyán ordította velem, végül egyszer még apámnál is bemártott. Apám nem ordított, de két hétig a sulí vége után tíz percen belül haza kellett érnem, és nem mehettem ki a térre a barátaimhoz, legalábbis apám így rendelkezett. De mivel a büntetés végrehajtása édesanyámra jutott, valójában addig kint lehettem, amíg apám haza nem ért. És édesanyám jelezte az ablakból, hogy apám hazaindult a kórházból, mert mindig telefonált előtte, hogy meleg legyen az étel, mire hazaér. Azután a hetvenes években

minden március tizenötödikén kijöttünk néhány gimis osztálytársammal a Petőfi szoborhoz, hogy itt ünnepeljük meg a forradalmat. A hivatalos megemlékezés a Nemzeti Múzeumnál mindig olyan zsibbasztó volt. Itt meg egész érdekes beszédek lehetett hallani az egyenlőségről és a szabadságról, amiért egykor az életét áldozta Petőfi, valamint a választójogról, a pluralizmusról, a demokráciáról és a Magyarországon tartózkodó idegen csapatok távozásának kérdéséről. Csak, mire a szónokok igazán belejötték volna a mondandójukba, a rendőrök letartóztatták őket, a hallgatóságot pedig szétkergették. Egy alkalommal egy lovasrendőr úgy megütött kardlappal, hogy a hatodik csigolyámból letörött egy darab. „Nem lenne célszerű, ha a baleset valódi okát kihangsúlyoznánk” - mondta a sebész, akihez az apám elvitt, miután jól összeszidott, és nyomatékosan felszólított arra, hogy a kamaszos hülyeséggel ne veszélyeztessem mindazt, amit ő a tudásával évtizedek alatt felépített. A sebész azt írta a kórlapra, hogy leestem a lépcsőn. Bizonyára így volt célszerű.

Tovább sétáltunk, és egy romkerthez értünk.

- Ez micsoda? - kérdeztem.

- Ez volt a Contra Aquincum - mondta Robi. - A rómaiak idején a Duna volt a birodalom határa. De a határ védelmének elősegítésére a folyó másik oldalán is építettek erődítményeket, mint ezt is. Gondolj bele a Dunán túl volt Európa, a Dunán innen meg a barbárok. Ez a határ most Hegyeshalomnál van. Sokat bújócskáztunk a kőtárban sráckoromban, meg fociztunk, de azért mindig szólt a parkőr.

*

- Téged is vidékre vittek katonának? - kérdeztem Robit, miután megnéztük a kőtárat. Tele volt sírkövekkel meg oltárkövekkel, melyeket a rómaiak építőanyagként használtak.

- Á, mindenkinek volt egy lököje, aki elintézte, hogy Budapest környékére vigyék - mondta Robi. - Persze az apám a világ minden kincséért sem segített volna. Hiába kérlelte édesanyám, hogy járjon közben a honvédelmi minisztériumbeli barátainál, apám azt felelte, hogy rám fér a katonaság, majd ott megtanítanak a tisztességre. Végül édesanyám egyik barátnője segített, akinek a férje katona volt. Hogy apám mit is értett a tisztesség alatt, amit nekem el kellett volna tanulnom a katonáktól, arra másfél év alatt sem sikerült rájönnöm. Csupa idiótával voltam körülvéve. Miután özönvíz előtti Csepel teherautóval beszállítottak a laktanyába, és civilruhában álltunk sorba a fodrász előtt, kérdeztük az ott dohányozgató, „öreg” katonáktól, hogy kemény-e a szolgálat, mire lehet számítani, és a többi. De bármit is kérdeztünk, az volt a válasz: „Megőrült? Nem szól be. Majd rájön.” Hát rájöttem. Egy hónapig minden nap a vécét takarítottam, mivel az első reggel válaszoltam a folyosó ügyeletes kérdésére, ugyanis akkor még nem volt világos, hogy ez egy olyan szisztéma, ahol csak akkor lehetséges és célszerű megszólalni, ha közvetlenül téged kérdeznak, és én barom, arra a kérdésre, hogy ki tud zongorázni, azt mondtam, hogy én. Hát akkor én mosom fel a vécét. Másnap reggel megint megkérdezték, hogy ki tud zongorázni, persze senki nem válaszolt, hát megint engem küldtek vécét mosni.

- Jött valami tábornok a laktanyába. Zöldre festették a sportpálya fűvét. Az még hagyján. De ki kellett vonulni az erdőbe, összeszedni a lehullott gallyakat és a levelet. Kérdeztem a törzsőrmestert, tudja-e, miből lesz a talaj, Azt mondta, nem. Tájékoztattam, hogy a lehullott levelek, meg ágak elkorhadnak, és azokból lesz a talaj szerves, azaz, élő része. Erre azt válaszolta, ő nem tudja, hogyan vannak ezek a dolgok, csak szedjük össze a gallyakat meg a leveleket, mert az a parancs.

- Egyszer, amikor már senkinek nem mertük említeni, hogy kik vagyunk, komolyan keresni kezdték a zenélni tudó embereket, mert össze kellett verbuválni egy zenekart, amely a tisztí bálokon a zenét szolgáltatja, és akkor mi hatan, a zeneakadémiai előfelvételsek a csapatművelődési otthon állományába kerülünk, egyéb dolgunk sem volt, mint az újabb és újabb mulatozásokra gyakorolnunk az olyan gyöngyszemeket mint a Kombiné, kombiné, csipkés kombiné, az Az a szép, az a szép, miénk lesz a Felvidék vagy a Régi mániám tankkal végigmenni Románián. Már úgy tűnt, leszerelésig tart a dolce vita, de kettőnket átvezényeltek az őrszázadba, mert a csapatművelődési otthonban egyszer véletlenül benyitottunk abba a terembe, ahol a politikai törzstiszt és a törzsfőnök helyettes szexfilmeket néztek videón.

Apu és Anyu is szokott otthon szexfilmeket nézni. Olyankor nem csak ki vagyok tiltva a nagyszobából, de még az ajtót is bezárják. Időnként nagyokat röhögnek anyuval, meg olyan is volt már, hogy kergetőztek a szobában, miközben a tévéből hallatszott a nagy lihegés.

- De már csak másfél hónap volt hátra az egészből, azt őrségben is ki lehetett bírni. Főleg, hogy kivettem a gázálcot a gázálcaskából, és helyére tettem a Varázshegyet, amit azután az őrtoronyban olvastam. Még éjjel is tudtam olvasni, mert az egyik reflektorral be lehetett világítani az őrtorony belsejének egy részét is. Kamaszkoromban sok klasszikust elolvastam, de a Varázshegyhez nem fűlött a fogam, mert apám annyiszor elmondta, hogy az menyire jó, és ő annak a hatására választotta az orvosi hivatást. Mintha ez a könyv jelentette volna az utolsó esélyt ahhoz, hogy belőlem is rendes ember, azaz orvos vagy mérnök lehet. A könyv nagyon tetszett, de nem értettem meg, mi inspirálhatta benne ez apámat. A Varázshegy nekem inkább elvette volna a kedvemet az orvosi pályától.

*

- Gyere, nézzük meg a karikaturistákat a Vörösmarty téren - mondta Robi.

Végigmentünk a Váci utcán. Robival együtt nem volt olyan nyomasztó, mint tegnap. A zongoristát állandóan megszólították a jó szagú nők. Robi mindegyikre rámosolygott. Apu egy év alatt nem mosolyog annyit, mint a zongorista, mialatt a Pesti Barnabás utcától a Vörösmarty térig elmegy. Most nem tűntek olyan ijesztőnek a karikaturisták mint tegnap este, főleg, akihez Robi odavitt.

- Gyere - mondta nekem -, ő Ottó, a Bohóc. Ha szükséged van valamire, hozzá fordulhatsz.

- De nem is bohóc - mondtam, bár Ottó a göndör hajával és a csapott füleivel elég mókásan nézett ki.

- Dehogynem - mondta Robi. - Manapság csak a bohócokhoz fordulhatsz segítségért, a komoly emberek észre sem veszik, hogy létezel.

- Na kisöreg - mondta Ottó, és lenyomott egy kempingszékbe -, ingyen lerajzollak, most volt a névnapom.

- Te, valahányszor találkozunk, neked névnapod van - jegyezte meg Robi.

- Hát persze, te csökött agyú, egy évben hatszor van Ottó nap - nézett ki a rajztáblája mögül Ottó.

- És te mind a hatot megünnepled?

- Naná.

Összenevettek.

- Te a festés mellett tényleg elmehetnél bohócnak is - mondta Robi - vagy humoristának.

- Abban a borpincében, ahol csapolt sört is lehet kapni, a bor is, a sör is pocsék - mondta Ottó.

Amikor már hozzákészült a rajzoláshoz, Ottó hirtelen rám meredt.

- Nem te csavarogtál itt tegnap este is? - kérdezte Ottó.

Ijedtemben megdermedtem. Biztosan látott a tévében, és akkor felhívják Anyut, aki hisztizni fog, de Apu, Apu szíjjal fog elverni, és a csatjával. Odasimultam Robihoz.

- Hagyd békén, Ottó - mondta Robi.

- Jól van, minden rendes ember csavargóként kezdi a pályáját.

Ottó munkához látott. Csak úgy sercegett a ceruzája alatt a papír.

- Nincs kedved eljönni Thaiföldre? - kérdezte Robi.

- Kösz, Ottó, nem - mondta Robi.

- Pedig tuti, bomba csajok vannak ott.

Ottó gyorsan dolgozott. Öt perc alatt akkora krumpliorrot csinált nekem, hogy csak néztem. Különben, nagyon baróra sikeredett a rajz, most is megvan.

- Kosztagosz itt van? - Kérdezte Ottó.

Robi bólintott.

- Akkor este lemegyek - mondta.

- Megkértelek, hogy a törzsvendégeimet hagyd ki az ügyleteidből - mondta Robi.

- Persze, persze, nem erről van szó.

Kezet fogtak, és Robival a Vigadó mellett elhaladva visszaértünk a Dunához.

- Most már ideje meginni egy sört - mondta Robi.

*

A Dunacorso teraszáról pompás kilátás nyílt a Várra. Amúgy döglesztő meleg volt, egykettőre eltűnt Robi söre és az én colám. Robi rendelt egy újabb kört. Marha rendes pasas, gondoltam. Apu legalább négy sört megiszik, mire eszébe jut, hogy nekem is rendeljen még egy colát.

- Fura egy alak ez az Ottó - mondta Robi. - Osztálytársak voltunk a gimiben. Vele meg Héjj Ferivel rengeteg marhaságot találtunk ki. Ottó már akkor is állandóan a csajokat hajtotta. Annyi pofont életében szerintem senki nem kapott, mint a mi házi donjuanunk, aki állandóan hozzádörgölődött a lányokhoz, sőt, még a szoknyájukat is fel-felemelgette. Hát, mi úgy szégyelltük magunkat, mondtuk is az Ottónak, hogy nemigen fog ezzel a módszerrel célt érni, csak megutáltatja magát. Tévedtünk. Csak úgy ragadtak rá a nők, mind a tíz ujjára jutott egy. Színleg ugyan felháborodtak azon, ami Ottó művelt, valójában azonban nagyon imponált nekik, hogy más fiúkkal szemben Ottó számára nem a foci vagy a tanulás a fontos, hanem a lányok, és értük még az igazgatói intő ódiumát is vállalta, mert végül is ez lett a következménye az egyik szoknyaemelítésnek. Ehhez képest az, hogy ha a Héjj Ferivel elmentünk focizni, és a játék végén Feri rendszerint a hóna alatt egy kitört ablakkal tért haza, mert nem állta meg, hogy legalább egyszer ne rúgja el a labdát magasan a fák fölé, és az apja külön miatta kötött lakásbiztosítást, mert már nem győzte az üvegkárt fizetni, az semmi, vagy, hogy egy alkalommal hármasan betörtünk a Feriék házának pincéjébe, lefűrészeltük a nagy vasajtó lakatját, és több pincerekeszről is levertük a lakatot, közben remegtünk, mint a miskolci kocsonya, mert

akkora zajjal voltunk, és a végén csak egy közönséges, piros nyakörvet vittünk el Bara Margit pincéjéből, amit azután sehogyan sem tudtunk elosztani, így tehát kidobtuk.

*

- Két éve együtt voltunk a Fülöp-szigeteken - mondta Robi. - Miután a feleségem a lelkemet is kiszekálta belőlem - folytatta Robi -, mert a végén már az volt a baja, hogy miért zongorázom állandóan, és elváltunk, ráálltam, hogy elutazom a Fülöp-szigetekre. Ottó persze kitűnően érezte magát a filippinó lányokkal. Ez az Ottó! Ha ledobnák az Antarktiszra, az ott is kitűnően érezné magát a pingvinekkel. Úgyhogy Ottó nap közben teljesen használhatatlan volt. Végül otthagytam egyedül Angelesben, hogy a go-go bárkon, diszkókon és biliárdszalonokon kívül is lássak is valamit az országból. Persze, gyönyörűek azok a lányok, de azért más is kell.

- Milyen a Fülöp-szigetek? - kérdeztem.

- Nem tudom.

- Hogy-hogy, hát ott jártál, nem?

- Ha valaki Magyarországon tölt néhány hetet, és azalatt rengeteget esik az eső, hazamegy és azt mondja, Magyarország esős ország. Én azt mondom, nem tudom. Mindenesetre a benyomásaimat leírtam egy füzetbe. Majd odaadom, ha érdekel.

Robi nagyon elkomorodott. Egészen olyan lett mint hajnalban, amikor rosszat álmodott, és felkelt.

- Végül is, a hetedik este megismerkedtem egy fantasztikus, fekete szemű, tüzes vérű lánnyal, úgy hívták, hogy Carmen. Tudod, mint az operában.

- Nem tudom, ki az a Carmen - mondtam. - Olyan, mint Edith Piaf?

Robi meghökkenve nézett rám.

- Nem, nem egészen - mondta. - Még nem voltál az Operában?

- Nem.

- Na, majd ősszel elmegyünk. Most nyári szünet van. Szóval, a Carmen, Bizet operája egy cigánylány és egy szökött katona története. Meg is bukott az ezernyolcszázhetvenötös bemutató. Az akkor már halálos beteg szerző, akinek már korábban a Djamilehje, a Gyöngyhalásza és Az arles-i lánya is megbukott, nem is mert bemenni az Operába, az igazgató irodájában várta a híreket. Néhány hónappal később Bizet, minden idők egyik legnépszerűbb és legtöbbet játszott operájának a szerzője teljesen kiábrándulva, és elfeledve halt meg. A párizsi közönség királyokat, hercegeket, lovagokat szeretett látni akkoriban a színpadon, ebben az operában pedig csupa cigány, közkatona és csempész szerepel. Mint az életben.

*

Képzeld el egy lányt, akiben úgy pezseg a vér, akinek annyira buja a pillantása, akinek úgy éget az érintése, hogy mindent megtennél érte. Na, ő Carmen, a cigánylány, aki egy dohánygyárban dolgozik, és veszekedés közben megsebez egy másik munkáslányt. A helyőrség hadnagya pont azt a José tizedest utasítja, hogy szállítsa börtönbe a lányt, aki korábban teljesen közönyösnek mutatkozott Carmen bájaival szemben, noha a cigánylány még rózsát is dobott neki. José egy falujabéli szépséget szeret, a szőke Micaelát, aki nemrég hozott neki levelet és pénzt az édesanyjától. Carmen azonban - amíg Zuniga hadnagya a parancsot írja - elcsavarja a tizedes

fejét, és szerelmet ígér neki, mire José egy alkalmas pillanatban szökni hagyja a lányt, amiért fogdába kerül.

Amikor kiszabadul, persze José első dolga felkeresni Carment Lillas Pastia kocsmájában, a csempésztanyán, ahová egyébként José felettese, Zuniga hadnagy is eljár. A hadnagnak nagyon tetszik Carmen, aki éppen tőle értesül José szabadulásának napjáról, és várja a tizedest. Közben az utcán a tömeg éljenzi, Escamillót, a neves torreádort, akit fáklyás menet kísér. Carmen is kimegy, a torreádor felfigyel rá, és udvarolni kezd neki, de a lány elutasítja. A torreádor elvonul, a kocsmát bezárják, csak a csempészek maradnak, akik rábeszélnek Carment, csatlakozzon hozzájuk, hiszen a múltban is velük tartott veszélyes útjaikon. A lány nemet mond - Don Josét várja. És a tizedes megérkezik. Carmen dallal, tánccal kedveskedik szerelmének. Hirtelen felcsendül a takarodó dallama, és Josénak indulnia kell vissza a laktanyába. Carmen azonban méregre lobban. Hallani sem akar olyan férfiről, akinek a katonaság, a kaszárnya, a kötelessége előbbre való, mint az ő szerelme. Mondja ezt a cigánylány - egy katonának. José könyörgésre fogja, és arra a szál rózsára hivatkozva kéri, amit Carmentől kapott, és egyetlen vigasza volt a fogdában. Ekkor belép Zuniga, és távozásra szólítja fel Josét. A tizedes megtagadja az engedelmséget, mindketten kardot rántanak, és már-már összeecsapnak, de a Carmen vészjelére előrohánók csempészek lefegyverzik a hadnagyot. Josénak, a lázadó katonának nem marad más választása, mint hogy maga is beálljon a csempészek közé.

De Carmen szerelme nem tart örökké. Josét kétségek gyötrik, régi becsületes életére gondol, amelynek végleg hátat fordított. A csempészbanda pihenőt tart egy hegyi barlang előtt. A cigánylányok kártyát vetnek. Carmen sorsa: halál. A csempészek útnak indulnak, José őrzi a táborát. Félénken előtűnik Micaela, aki a csempészeket követve bukkant egykori szerelmére. Szomorú üzenetet hoz José édesanyjától, aki haldoklik, és még egyszer szeretné látni a fiát. Lövés dördül, Micaela ijedten elbújik. A golyó a közeledő Escamilló kalapját lyukasztotta ki, aki tréfára veszi a dolgot, hiszen nap mint nap farkasszemet néz a halállal. A torreádor bizalmasan elmondja Josénak, hogy szereti a szép cigánylányt, Carment, és azért szegődött a nyomukba, hogy vele találkozzon. José ekkor kispárba hívja Escamillót, akit bizonytalansággal meg is ölt volna, ha Carmen nem veti közéjük magát. A torreádor nem veszi a szívére hogy veszített a párbajban, hiszen a szerelemben ő került ki győztesen - Carmen a testével védelmezte. Az egész társaságot meghívja a legközelebbi sevillai bikaviadalra, Carmen már menne is vele, ha José nem állná útját. A torreádor diadalmasan távozik. Ekkor találják meg Micaelát a búvóhelyén, és amikor a lány elmondja, miért is kereste fel a csempészek táborát, José lelkét heves indulatok kezdik marcangolni, és végül Carmen iránti szenvedélyét legyőzve hazaindul haldokló anyjához Micaelával.

A sevillai aréna előtt lelkes tömeg ünnepli a bevonuló torreádorokat. Utolsónak érkezik Escamillo, Carmennel a karján. Barátnői óva intik Carment, vigyázzon, a tömegben ott ólálkodik José. Carmen azonban fittyet hány a figyelmeztetésnek, megvárja, amíg mindenki bemegy az arénába, és csak utolsónak indul a többiek után. Ekkor toppan elé José, aki kész mindent megbocsájtani, ha szerelme visszatér hozzá. De a lány már nem szereti, ridegen utasítja vissza közeledését. José - míg odabent az arénában a tömeg Escamillót ünnepli - tovább kéri a lányt, aki azonban letépi ujjáról a gyűrűt, José szerelmi zálogát, és eldobja. A férfi nem könyörög tovább. Leszúrja Carment.

*

- Végül is, a Fülöp-szigeteken élnek az igazi nők - mondta Robi, hogy jót húzott a söréből.
- És miért nem mész vissza a Fülöp-szigetekre, ha ott vannak a nők?

- Nem szabad visszamenni oda, ahol egyszer boldog volt az ember. Különben, én visszamentem. Nos, a moalboali mandulaszemű Carmen is olyasfajta hatást tett rám, mint operabeli névrokona Joséra. Fekete volt a szeme, mint az olvadt szurok, a pillantására azonnal úgy éreztem, mintha valami égő folyadék áradna szét az ereimben. Kis, filigrán lányka volt, amikor felkaptam, és felültettem a bárszékemre, nem érte el a lábtámaszt, csak lóbálta a kis lábait a levegőben, amíg végül keresztbetette. Ó, micsoda gömbölyded feneke, combja volt. Hamar le is emeltem a bárszékről, hogy megtáncoltassam ezt a tüneményt. Amikor visszaültettem, már megfogtam a kezét, ő megsimogatta az arcomat, és rám nevetett a gyöngyös fogaival. Kimenünk sétálni a forró, párás éjszakába, és kértem, hogy tartson velem a másnapi kiránduláson, ám ekkor szomorúság suhant át az arcán. Először nem akarta elmondani, mi bántja, végül nagy nehezen kiszakadt belőle, nem tud eljönni kirándulni, mert másnap a beteg édesanyját látogatja meg, de még azt sem tudja, honnan szerez ötszáz pesót, ami az utazáshoz meg a gyógyszerre kell. Egy barátja megígérte, hogy ad neki kölcsön, de nem jött el. Ó, hát szívesen adtam én neki. De tényleg csak kölcsön, másnap este visszaadja. Forró csókokkal búcsúztunk. Soha többé nem láttam Carment.

*

„Ázsia délkeleti részéhez csatlakoznak a Nagy-Szunda szigetek, a Kis-Szunda és a Fülöp-szigetek. A színesfémérccek bányászatában kiemelkedik a számtalan szigeten fekvő Fülöp-szigetek. Mikroelektronikai üzem van a Fülöp-szigetek fővárosában, Manilában. A Fülöp-szigetek sokoldalú mezőgazdasága mellett a nehézipar (kohászat, hajógyártás, elektromos alkatrészek gyártása) is kialakult.”

A földrajzkönyvben csak ennyi van a Fülöp-szigetéről. De én megnéztem a Képes Földrajzban is:

„A Fülöp szigetek: a Tájfunok hazája

Látogatásunk a Fülöp-szigeteken maradandó élménnyel kezdődött.

Manilai szállodai szobánk izzasztó gőzfürdőhöz hasonlított. A hőmérő 40 °C-t mutatott, s a mozdulatlan, nyomasztó levegő páratartalma is nagyon magas lehetett. Testünkről csurgott a verejték...

Arra figyeltünk fel, hogy megeredt az eső, s mind szaporábban verte az ablakunkat. Lengedezni kezdtek a pálmafák levelei, majd üvegcsörömpölés hallatszott: a feltámadó szél valahol betörte az ablakot. Az eső ekkor már úgy szakadt, mintha dézsából öntötték volna.

Az ügyeletes szállodai fiú kopogtatott be, hozta a rádióból hallott hírt: a Konsing nevű pusztító tájfun Manila felé közelít.

A vihar percről percre erősödött. A nagy erejű szél faleveleket, gallyakat, sőt tetőkről lekapott bádoglemezeket röpített magával. Bár nappal volt, a vastag felhőzet és a sűrű eső miatt félhomály uralkodott. Időnként kétségbeesett emberi kiáltás és a mentőautók távoli szirénabúgása hallatszott ki az orkán süvöltéséből.

Hat órán át tartott az ítéletidő. Utána kimerészkedtünk az utcára, ahol borzalmas pusztulás képe fogadott. A kidőlt fák leszaggatták a villanyvezetékeket, a betört ablakú gépkocsik szigetekként álltak ki a helyenként derékig érő szennyes áradatból. A kikötőben a vihar több hajó horgonyát elszakította, s a tehetetlen hajótesteket kidobta a tengerpartra, az összezúzott pálmák közé. Itt bukkantunk rá az első halottra, egy középkorú férfi teteme feküdt az iszapban.

Nem ő volt a Konsing tájfun egyetlen áldozata. Százak veszítették életüket, s száz-ezrek váltak hajléktalanná. Pedig a Konsing csak egy volt a Fülöp-szigeteket évente meglátogató 18-20 trópusi ciklon közül. Különösen júniustól októberig gyakoriak ezek a fergetegek, ha ritkábban is, de kiszámíthatatlanul, az év más hónapjaiban is megjelenhetnek. A meteorológusok gyakran radarral követik a tájfunok útját, s előre riadóztatják a veszélyeztetett területeket. Április, május és június hónapokban rendszerint a Fülöp-szigetek közepe táján húznak át a tájfunok, júliustól kezdve északabbra tolódnak el, és a Fülöp-szigeteket elhagyva, Tajvan, valamint a Japán-szigetek felé vonulnak el.

A Fülöp-szigeteki meteorológusok minden tájfun elkeresztelnek. Szép, dallamos női neveket adnak ezeknek a természeti „fúriáknak”, mint például Barang, Bebung, Binang, Biring, Dadang, Diding s az imént leírt Konsing. Egy-egy tájfunnak több neve is lehet, mert ha tovább vonul, a kínaiak és a japánok másképp keresztelik el.

...A tájfunok után szóljunk magáról az országról is, a Fülöp-szigeteki Köztársaságról, amely Ázsia délkeleti szigetvilágának észak-keleti szigetsorozatjait foglalja állami keretbe. A 7107 sziget közül csak 2773-nak van neve, és mindössze nyolcszázon élnek emberek. A szigetek összterülete kerekén 300 000 km², lakóinak száma pedig negyven millió.

Kevés hajdani uralkodónak a nevét emlegetik manapság is oly gyakran, mint II. Fülöp spanyol királyét: a Fülöp szigeteket ugyanis róla nevezték el. Igaz, még meg sem született, amikor a spanyol szolgálatban álló portugál Magellán Dél-Amerika megkerülésével elsőként jutott el a szigetekre, azonban csak később, II. Fülöp uralkodása idején kezdődött meg spanyol gyarmatosításuk.

A spanyol gyarmati uralom közel négy évszázadig nehezedett a Fülöp-szigetek népeire. Az elnyomott filippinó parasztok többször is fellázadtak elnyomóik ellen, de a felkeléseket leverték, és csak 1898-ban győzedelmeskedtek. A függetlenség azonban rövid életű volt, mivel a spanyol-amerikai háború befejeztével amerikai csapatok szálltak partra, és a szigetek az Amerikai Egyesült Államok uralma alá kerültek. A második világháborúban a Fülöp-szigeteket is elfoglalták a japánok. A megszállás alatt a felszabadító és függetlenségi mozgalom annyira megerősödött, hogy nem sokkal a japánok kiűzése után az Egyesült Államok kénytelen volt elismerni a Fülöp-szigetek függetlenségét.

Az ország két legnagyobb szigete Luzon és Mindanao: e kettő teszi ki összterületének kétharmadát. Az elsőn találjuk az ország legnépesebb városát, Manilát, amelynek központjában ma is ott állnak még az 1571-ben létesített spanyol erőd falai. A város sok kárt szenvedett a második világháború alatt, a lerombolt épületek helyére amerikai stílusú felhőkarcolókat építettek. Ennek ellenére a négy évszázados spanyol múlt építészeti emlékeit lépten-nyomon meglegjük. Manilában összpontosul az ország gazdasági és kulturális élete. A közelében fekvő Quezon City már teljesen összenőtt a fővárossal.

A köztársaság lakosságának 90 %-a maláj eredetű filippino. Mintegy hatvanezer főre becsülik a hegyekben élő, negritó őslakosságot, míg a városokban sok kínai kereskedő telepedett meg.

Míg Indonéziában a hollandok nem erőltették rá a kereszténységet a mohamedán indonézekre, addig a hitbuzgó spanyolok gyarmati uralmuk alatt a lakosság zömét a római katolikus hitre térítették. Mindanao délkeleti felében és a Sull-szigeteken mohamedán vallású népek élnek (kb. 2 millió).

A szigetvilág lakosságának a többsége a mezőgazdaságból él. A legfontosabb nép-élelmiszeri termék a rizs, de nagyon sok koprát és nádcukrot is termelnek, amit jórészt külföldre szállítanak. Fontos kiviteli cikk az ananász is, a trópusi világ legzamatosabb gyümölcse.”

*

- Mondd, tulajdonképpen mi történt veled? - kérdezte Robi, miután jót húzott a söréből. - Az este nem akartalak zaklatni, mert teljesen ki voltál borulva, de most már hadd kérdezzem meg, mit kerestél itt egyedül a Petőfi téren?

- Meghalt Felkai bácsi - mondtam.

Robi arcára döbbenet ült ki.

- Akkor azért nem jött el tegnap.

- Ismerted, Robi?

- Hogy ismertem-e? A legjobb vendégem volt. Soha nem jattot adott, hanem mindig konyakot küldött, még hozzá francia konyakot. Volt stílusa. Nyolcvanhat nyarán jött le először a Liliomba, frakkban, és a „Padam, padam, padam”-ot kérte. Mindig frakkban járt, ha hűvösre fordul az idő, öltözkését felleghajtóval és cilinderrel egészítette ki. Az volt a szokása, hogy a pincérrel félóránként küldött egy konyakot és egy dalcímet. Pontosan két órát töltött lent, tizenegykor jött és egykor távozott. Az négy konyak és négy dal. Végül Felkai bácsi meghívott az asztalához, és egy üveg francia pezsgőt rendelt.

- Negyvennégy novemberében egyik éjjel fegyverropogásra ébredtünk - mondta. - Azt hittük, itt vannak végre az oroszok. Apámmal gyorsan felmentünk a padlásra, hogy megnézzük őket. Tévedtünk. A padlásról pont a Duna-partra lehetett látni. Hát ott álltak az alsórakparton sorban az emberek. A nyilasok meg lőtték bele őket a Dunába. Hogy belelőtték őket, újabb embereket tereltek a helyükbe. Elfelejtethetetlenül előttem van az a kép. Álmatlan éjszakák során láttam azokat a végtelen menetoszlopokat, amelyeket a pesti rakpartra hajtanak. Látom a tehetetlen és ártatlan gyerekeket, nőket és öregeket, akiket sorban belelőnek a Dunába, és miközben lelőnek százat, ott áll a többi, ezer meg ezer ember, akit még nem lőttek bele, ott áll csöndben, tehetetlenül, és vár a sorára a fagyos éjszakában. És én három évvel ezelőtt arra gondoltam, hogy vajon annak idején miért nem lőttek bele engem is azokkal a nyomorultakkal együtt a Dunába. Miért?

Felkai bácsi töltetett a pezsgőből.

- Ötévi házasság után elvittem a feleségemet Párizsba. Apám mindig oda akart elmenni, de fiatal korában nem volt hozzá pénze, mire megengedhette volna magának, jött a háború. Meg az író urak a Montmartre-ban is gyakran emlegették Párizst, nem egy közülük úgy beszélt a Boulevard Saint-Michelle-ről, mint az Erzsébet körútról. És hatvankettőben végre pénzem is volt, utazni is lehetett, azt mondtam egy nap a feleségemnek, hogy most irány Párizs. Hű, de meg volt ijedve először, hogy utazunk, de azután megtetszett neki az ötlet, és nagyon elkezdett készülödni. Hát megjártuk a Louvre-t, a Notre Dame-ot, a Tuillériák kertjét, hajókáztunk a Szajánán, de a legjobban Párizsból a kávéházak tetszettek. A háború előtt, persze Budapesten is

rengeteg neves kávéház volt mint a Montmartre, az Abbázia, a Japán, a Centrál, a Miami. Én még a Montmartre-ban voltam pikolófiú, majd segédpincér, de mondhatom, a párizsi kávéházaknak valahogy egészen más hangulata volt, mint az ittenieknek. A budapesti kávéházakba jószerivel csak férfiak jártak, és ha belépett valamelyikbe az ember, úgy érezte, hogy csöndben kell maradnia, mert a törzsvendégek valami nagyon fontos, politikai, jogi, irodalmi, ügyben fognak hamarosan dönteni. A párizsi kávéházakban Edith Piaf dalait játsszák. Akármelyikbe lép be az ember, úgy érzi, megkönnyebbül, és most el kell felejtene mindent, ami valaha is fontos volt az életben, mert a perc a fontos, a múló pillanat, a cigaretta füstje, a calvados, a pincérnő lába. És ott ültünk a feleségemmel a Boulevard Saint-Michellen egy kávéházban, és hallgattuk a Mon Légionert meg a Le Triumphe de l'amourt. Micsoda idők. És Mónika megfogta a kezemet, rám mosolygott, és azt mondta, hogy apa leszek.

- Uram, ön tud zongorázni, tehát érti az emberi lelket. Öt évig próbálkoztunk a gyerekekkel, sikertelenül. És Párizsban tudom meg, miközben Edith Piaf dala szól, a Padam, padam, padam. Én az apám halála után akkor éreztem, hogy nem csak múló pillanatok és gyönyörű nők, szerelmek vannak, de igazán érdemes élni, amikor megtudtam, hogy apa leszek. Éppen három éve járok a Liliomba. Valamikor az apám gyakran járt ide, de én csak egyszer voltam itt, és azt mondtam, hogy soha nem jövök erre a helyre többé, ahol az apám tönkre tette magát. Azon a napon jöttem be a Liliomba először, amikor Sándor fiam huszonhárom évesen meghalt autóbalesetben. Egy barátja ittasan nekivezette az autóját egy villanyoszlopnak. A fiam mellette ült, és szörnyet halt. A barátja kijózanodott, és ma is él. Legalább Sándor vezetett volna! És akkor a saját hibája okozza végzetét. De így, teljesen céltalanul elveszni... A fiam a Montmartre, vagyis akkor Zöld Domb kávéházban volt pincér az Osztropov Gyurka keze alatt, akitől még istenigazából megtanulhatta a szakmát, és szép jövő várt rá. Én eljutottam Párizsba, de Sándor akár New Yorkba is elmehetett volna. De nem oda ment...

*

Felkai bácsi arra kért, ha nem terhes nekem, tiszteljem meg azzal, hogy ezen túl az asztalához ülök a játék szünetében. „Tiszteljem meg” - mondja nekem egy ember, aki apám lehetne. Vagy nem lehetne? Mert apámmal soha nem értettem meg magamat. Felkai bácsi imádta Edith Piafot, és azt is imádta, hogyan én Piaf számaait játszom, pedig annak nem sok köze van az eredetihez. Csak a téma ugyanaz, ráadásul én nem is énekelek. De Felkai bácsi biztosan kihallotta a variációimból Edith Piaf hangját, és látta a Szajnát és a Boulevard Saint-Michelle-t. Szegény.

Attól kezdve minden este Felkai bácsi asztalához ültem a játék szünetében, és ő mindig mesélt nekem valamiről, a balatoni horgászatról, a halászléfőzésről, a felesége kocsonyájáról, a Montmartre-ról, a Mézes Mackóról, Bara Margitról, Kubinyi szódásról, Üllés asztalosról, politikáról, katonaságról, a világról, csak egyről nem - a fiáról. Hanem idén február végén teljesen feldúlva jött, le, arca sötéten piroslott, és mindjárt két konyakot rendelt. A szám után rögtön odamentem hozzá.

- Az Osztropov Gyurka - mondta, meg sem várva, hogy leüljek - az a csibész lejött hozzám cipőt csináltatni, mert neki még mindig én csinálom a cipőt, hát azt mondja nekem, hogy menjek el a nyáron a feleségemmel Párizsba, már ránk fér a kikapcsolódás. És ezt pont ő mondja, akit a legjobb barátomnak tartottam, és tudja, hogy mi történt a fiammal, aki az éppen az ő keze alatt dolgozott, és hogy Sándor születése hogyan szövődik össze Párizssal.

- Lehet, hogy éppen azért mondta.

Felkai bácsinak fennakadt a szeme.

- Sándor születése valóban Párizshoz kötődik - folytattam -, a halála viszont nem. És éppen Felkai bácsi mondta, hogy életében Párizsban volt a legboldogabb. Osztropov úr nyilván semmi mást nem kíván Felkai bácsinak, mint hogy boldog legyen az életben. Hátha végre könnyebbül, és megint elfelejt mindent, ami valaha is fontos volt, és ismét rabul ejti a lelkét az a Párizs a varázslatos perceivel, múló pillanataival, Gauloise-ainak füstjével, calvadosával, pincérnőinek lábával vagy a Mon Légionerrel és a Le Triumphe de l'amourral. Miért ne mehetne vissza az ember oda, ahol egyszer boldog volt?

*

Robi teljesen elérzékenyült. De ekkor már nekem is gombóc volt a torkomban, és nem bírtam tovább, kicsordult a könnyem.

- Rokonod volt? - kérdezte Robi.

- Nekem nincs rokonom, amióta az isaszegi Nagy meg halt - mondtam a könnyeimet törölgetve. - Felkai bácsi volt a legjobb barátom.

- Szegény fiam.

Lassan mennünk kellett, mert Robihoz jött egy tanítvány. Ő is hatodikos volt mint én, de fiatalabb nálam egy fél évvel, mert én októberi vagyok, ő meg áprilisi. De már tök jól zongorázott! Istenem, ha én csak fele ilyen jól tudnék valamit, mint ez a srác, aki csak úgy pörgette a boogie-t. Amikor véget ért a zongoraóra, és én megkérdeztem a fiút, hogy hívják, mert beszélgetni akartam vele egy kicsit, meg sem állt, csak rohant kifelé, hogy várja az anyja, mert megy teniszezni. Ja, az ajtóból odavetette, hogy ő az Engel Marci, jól jegyezzem meg a nevét. Amikor eltűnt, Robi a vállamra tette a kezét.

- Nehéz dolog ez - mondta. - Fura egy fiú ez, ügyes keze van, de soha nem lesz belőle nagy zongorista. Ugyanis már most annak tartja magát. A volt feleségem kérte meg, hogy tanítsam a barátnője fiát. Úgy akartam megszabadulni tőle, hogy keményen megemeltém az óradíjat. De a mama minden pénzt megad az órákért, annyira imponál neki, hogy nálam tanulhat a gyerek. Most már, negyvenezres óradíj mellett egyszerűen nem tudom felmondani a tanítást.

Sok osztálytársam járt mindenféle különórákra, zenélni, sportolni, csak engem nem járattak sehová. De ha megkérdezném Aputól, hogy miért, csak kiröhögne, vagy hat sör után elővinné a szíját.

- De téged szívesen tanítanálak - mondta Robi.

- De Apu nem engedné! - szaladt ki a számon.

- Apu? Hát az este azt mondtad nekem, hogy nincs hová menned.

Odabújtam Robihoz.

- Nincs is - mondtam -, mert Apu nagyon megverne, szíjjal. És a tévét sem nézhetném.

- És Anyu?

- Anyu állandóan a fürdőszobában sminkel, meg Apuval veszekszik. Őt is elég gyakran megveri Apu.

- Azért mégiscsak telefonálnod kellene, hogy megvagy, és nincs semmi bajod. Biztosan halálra izgulták magukat.

Még szorosabban hozzásimultam.

- Ne küldj el, Robi - mondtam. - Amióta Felkai bácsi meghalt, csak nálad jó.

- De hát mégsem önála laktál - mondta Robi.

- Hát, ő volt a nagyapám.

Robi kérdőleg nézett rám. Elszégyelltem magamat.

- Jó, nem vér szerint, csak olyan volt nekem - hebegtem. - Az isaszegi nagyapát nem ismertem. Csak Nagyí mesélt róla. Sokszor elővett egy Szákszorszépes dobozt. Abban tartotta a legföltettebb kincseit, a Nagyapa katonakori fényképét, meg néhány tárgyat, bicskát, fésűt, borotvát. És miközben mindezt kiszedegette a dobozból Nagyí, a szeméből potyogtak a könnyek.

Robi megsimogatta a fejemet, és odavezetett a telefonhoz.

- Na, akkor most hívd fel az édesanyádat, és mondd meg neki, hogy jól vagy, semmi bajod, és hogy hazamész.

Jeges rémület szorította össze a szívemet.

- De nincs telefonunk - kiáltottam.

Robi sokáig nézett rám. A hátamon csurogni kezdett a verejték. Utoljára Felkai bácsi nézett így, amikor elloptam a csokoládét. De Robi kiment a konyhába és ivott egy sört. Amikor visszajött, azt mondta:

- Jól van. De holnap hazaviszlek.

És akkor megszólalt a telefon.

*

A telefonhívás alatt Robi nagyon berágott. Végig olyanokat mondott, hogy nem, dehogyis, ugyan már, ne mondd, hogy a gyerek miatt, megőriztesz. Tök ciki volt.

- A nők nem változnak - mondta Robi, hogy befejezte a beszélgetést, és egy újabb sört felbontott. - Most azt találta ki a volt feleségem, hogy elég, ha kéthavonta látom a fiamat. Még azt sem engedi, hogy zongorázni tanítsam. Pedig volna tehetsége hozzá. Még a bíróságon is elmondtam, hogy elfogadom, hogy sokat iszom, rendszertelen életet élek, és a többi, de ahhoz ragaszkodom, hogy a saját gyereket taníthassam zongorázni, mert azt jól értem, a gyerek pedig tehetséges, kár volna érte, ha elkallódna. Még ha nem is feltétlenül lenne belőle zongorista, a zenetanulásnak akkor is nagy hasznát látná az életben. Az apámnak is az volt a legnagyobb baja, hogy az életéből hiányzott a zene. A bíró tehát azt mondta okosan, hogy ez a kérdés nem jogi természetű, a házastársaknak kell egymással tisztázni, hogy a láthatás alatt mivel foglalkozzon a gyerek. Nem jogi kérdés! Csak akkor lesz jogi kérdés, ha majd...

Elcsuklott a hangja.

- És akkor most a telefonban azt kell hallanom...

Robi kiitta a sörét, úgy mondta:

- Végül is úgy beszél velem ez a nő - mondta -, mintha fertőző betegségem lenne. Mint ahogy a zsidókkal beszéltek az Ivanhoe-ban. Persze, nem egészen Ivanhoe és Rebeka párbeszédére gondolok, bár közöttük is áthidalhatatlan a kommunikációs távolság.

*

„A veszély pillanata gyakran a szeretet és jóság megnyilvánulásának pillanata is. Izgalmunkban megfélemezünk óvatosságunkról és eláruljuk olyan érzelmeinket is, amelyeket nyugodtabb időkben legalábbis bölcsen elrejtünk, ha már nem tudjuk teljesen elfojtani. Amikor újra Ivanhoe közelébe került, Rebeka csodálkozott az öröm forró érzésén, amely elfogta, holott köröskörül minden csak veszedelemről, sőt kétségbeesésről beszélt. Amikor kitapintotta a beteg ütőerét és hogyléte iránt érdeklődött, érintése és hangja olyan lágy volt, olyan gyengéd, hogy menten elárulta azt, amit szeretett volna titokban tartani. Hangja megbicsaklott, keze remegett és csak akkor tért magához, amikor a lovag megszólalt.

- Te vagy az, leányzó? - kérdezte Ivanhoe olyan rideg hangon, mintha eszébe akarná juttatni Rebekának, hogy érzelmeik nem kölcsönösek és nem is lehetnek azok soha.

Rebeka önkéntelenül felsóhajtott, de olyan halkán, hogy nem lehetett meghallani, utána pedig már nyugodt, baráti hangon intézett néhány kérdést a lovaghoz egészségi állapota felől. Ivanhoe kurtán felelt; csak annyit mondott, hogy ami azt illeti, jól van, sokkal jobban, mint remélte volna.

- És ezt a te segítségednek köszönhetem, kedves Rebekám - tette hozzá.

»Kedves Rebekámnak nevez - gondolta a lány -, de hideg, közömbös hangja meghazudtolja szavait. Az igazság az, hogy a harci ménje, a vadászkutyája közelebb áll a szívéhez, mint egy zsidólány, aki megmentette az életét!«

- De ami a lelkemet illet - folytatta Ivanhoe -, csupa nyugalanság és jobban sajnó, mint a sebem, hidd el, kedves leányzó. Azoknak az embereknek a beszédéből, akik eddig ápoltak, látom, hogy fogoly vagyok. Sőt, azt is tudom, hogy Front-de-Boeuf kastélyába kerültem. Megismertem rekedt, durva hangját, amikor ápolóimmal ordított odakünn és valami katonai szolgálatra küldte őket. Ha csakugyan Front-de-Boeuf kezébe jutottunk, a jó isten a megmondhatója, mi lesz a vége ennek, és hogyan tudom majd megvédeni Rowenát és az édesapámat.

»Az öreg zsidó meg a leánya az eszébe se jut - mondta magában Rebeka. - A kisebb gondja is nagyobb annál, hogy milyen sors vár ránk. Ez Isten büntetése azért, hogy szememet rajta felejtettem.«»

*

Utazásom utolsó előtti estéjét Sabangban töltöttem. Hajóval mentem át Coco Beach-ről, és az Umbrella bár előtt kötöttem ki. Ahogy a hajós leeresztette a pallót a nedves homokra, tizenkét kíváncsi szempár figyelte partraszállásomat. Csak az Umbrellán és az örömlányok gyűrűjén keresztül juthattam be a városkába, mert a part többi részét dagálykor teljesen elöntötte a Dél-Kínai tenger. A Blue Waves étterem menükínálata csaknem annyira felkeltette az érdeklődésem, mint a felszolgálólány - Conchita. Kevés boldogság van a világon, de az a kevés is a nőknek köszönhető. Ha Carmen pillantásáról azt mondtam, hogy égetett, mint a tűz, Conchitáé a tűz ígérete volt, a parázs forrósága, amit megérezel a hamu alatt. Éppen elfogyasztottam az előételnek rendelt pusitot - vagyis grillezett, szárított tintahalat -, amikor a zongorista játszani kezdett. Amikor kínkeservesen végzett a When all the saints go marching in-nel, két pohár konyakot küldtem a zongorához Conchitával. Az egyiket a dalért, a másikat azért, hogy én játsz hassak. A fiú készséggel átengedte a hangszer. Fél óra múlva maga a tulajdonos jött megkérdezni mire hívhat meg, mert nem hogy nem maradt üres asztal, de az étterem tele lett állóvendégekkel is. Gondolhatod - Conchitának játszottam. Csak játszottam. Egyszer sem néztem fel a klaviatúrából, nem, nem szeneslapáttal kotortam fel a parazsat, egyszerűen parázssá

váltam magam is. A Black and blue közben egy könnyű kezet éreztem a vállamon. Felnéztem, és beleszerettem Conchitába.

Conchita másnap szabad volt. Bejártuk Mindoro szigetét. Láttuk a Puerto galerei vízesést, a mangján falvakat és a pinamalayani fekete homokot. Kéz a kézben ültünk a jól rugózott Chevrolett terepjáró hátsó ülésén, és néztük egymást, a rizsföldeket, a dzsungelt vagy éppen az előttünk cammogó jeepneyt, aminek még a tetején is ültek, és amelyről, ha elakadt a sárban, mindig csak annyi ember ugrott le, amennyi elegendő volt, hogy a járművet elmozdítsa a holtpontról. Este a Dél-Kínai tengerben úsztunk, majd a Coco Beach-en behúzódtunk egy magas szikla alá. A szél arcunkba permetezte a dagály vizét. Conchita mindkettőnket betakart sarongjával. Akkor értettem meg, milyen fontos lehet ez a látszólag fölösleges ruhadarab, amit a nők a derekuk köré csavarnak, ha lemennek a strandra. Az a vékony túll elválasztott minket az Univerzumtól, hogy védelmében testünk melegével, karunk ölelésével megteremtsük a mi külön, érzéki mikrokozmoszunkat.

Másnap Conchita szabadnapot vett ki, hogy elkísérhessen a repülőtérre. Az út Mindoróról hajóval és busszal nyolc óráig tartott, noha a távolság nem volt több kétszázötven kilométernél. De bár tartott volna kétszer annyi ideig az út! Milyen rövid volt, hiszen minden méter megtételével, minden perc elmúlásával éreztem, hogy egyre közeledik az idő, amikor búcsút kell vennem Conchitától. Életem leggyönyörűbb természeti képei tárultak elém, amikor megláttam Dél-Luzon tagolt tengerpartját, mégis mi volt ez ahhoz az elektromos bizsergéshez, ami Conchita ujjain keresztül áramlott belém vagy ahhoz a vulkáni lánghoz képest, ami Conchita szemében lobbant, amikor egymásra néztünk! Korán értünk Manilába, még öt óra volt a gép indulásáig. Conchita velem maradt. Beültünk a Hotel Centerpoint halljába, ettünk, közben Edvinen, a londonieren mulattunk, ahogy fontos arccal adminisztrálta a csomagszobába leadott bőröndöket, eligazította a vendégeket, hogy a hallban merre menjenek vagy merre ne menjenek, mert az egyik mosdót éppen javítják, alkalmi idegenvezetőt szervezett, pénzt váltott, újságot adott el, újságot olvasott, elszunyókált az újság fölött, és nagyon nem fűlött a foga ahhoz, hogy megfogja a vendég bőröndjét. Átmentünk a Robinson's bevásárlóközpontba - mert Manilában is a bevásárlóközpont a módi, mint Londonban vagy Budapesten -, és virágot vettem Conchitának, aki még akkor sem akart elválni tőlem, ragaszkodott ahhoz, hogy kikísérjen a repülőtérre, ahol végül - mert csak érvényes repülőjeggyel lehet belépni - a bejáratnál kellett sebtében elbúcsúznunk, miközben a turisták bőröndjeikkel szitkozódva kerülgettek, a rendőrök pedig árgus szemekkel figyeltek bennünket.

*

Visszamentem a Fülöp-szigetekre Conchitához. Nyolc hónapon át forrott bennem a szerelem, minden pillanatban az Ő arca lebegett előttem, minden vasárnap felhívtam, és az ő hangja is meghatottan remegett a membránon keresztül. Conchita halkan felsikoltott, amikor betoppantam a Blue Waves teraszára egy napsütötte délelőtt. De mindjárt elszomorodott, hogy csak három nap múlva tud szabadságot kivenni, előbb semmiképp, még a könnye is kicsordult, hogy én idejövök miatta a világ másik végéről, és ő pedig képtelen arra, hogy rögtön velem jöjjön. Megnyugtattam, hogy semmi probléma, akkor három napig itt fogok zongorázni neki, és akkor már sugárzó mosollyal jött felém a tulajdonos is. Három napig vertem a billentyűket a Blue Wavesben - hasonló sikerrel, mint a múltkor. Még soha nem voltam ilyen boldog. Mindig magamon éreztem Conchita pillantását, és mindig neki játszottam. Amikor bezárt az étterem, órákig sétáltunk a tengerparton, belegyalogoltunk a langyos vízbe, sós szélben fürdettük az arcunkat, és úsztunk a holdszínű Dél-Kínai tengerben. Végre eljött a szabadság. Conchita azt kérte, hogy látogassuk meg a szüleit. Ezer dolgot elterveztem előzőleg, hogy elmegyünk

Boracay szigetére vagy Palawanra, de persze ehelyett ellátogattam Conchitával Pinamalayanba, a szüleihez.

János, tudod, mit jelent újra együtt lenni a nővel, akit szeretsz? A szerelem beteljesedik, a szerelem, amiből vagyunk, és amiért élünk. Amikor megérkeztünk a pinamalayani házba, aminek az udvara tele volt ennivaló, mandulaszemű gyerekekkel, Conchita papája fogadott bennünket, szakadt atlétatrikóban, és én imádtam azt a trikót. A lány két bátyja, húsz év körüli erős fiatal emberek is ott lézengtek a ház körül, az egyik jobbra dőlt, a másik balra pihent, mindegyik arra panaszkodott, hogy milyen nehéz munkát találni, de én végtelenül rokonszenvesnek találtam őket. A mama azonban elutazott, Manilában volt valami munkája, hogy pontosan mi, az nem derült ki. Ó, édes várakozás! Conchita megmutatta a házat, egy háromemeletes betonkolosszust, különösen a tetőteraszt szerette, onnan szokta nézni a naplementét. A mama eredetileg helikopter leszállóhelyet szeretett volna kialakítani a tetőn, de ezt az önkormányzat nem engedélyezte. Az első nap jóformán eltelt az utazással, hajóval mentünk Puerto Galerába, jeepney-vel Calapanba, végül onnan iránytaxival Pinamalayanba. Conchita nem akarta, hogy autót béreljek, vagy hogy taxival menjünk - nem akarta, hogy fölösleges kiadásba verjem magam. Másnap a fekete homokos tengerparton strandoltunk Conchitával, aki elmesélte, hogy a papa jól menő vállalkozó volt, aki végigdolgozta az egész életét a családjáért. A mama értük él-hal, és addig nem nyugodott, amíg a papával fel nem építettek egy akkora házat, ahol mindegyik gyereknek külön szobája van, mert ez micsoda nagy szó a Fülöp-szigeteken. Harmadnap megjött a mama, sortban, ujjatlan trikóban, fején divatos posztókalapot viselt. Imádtam a mamát. Azonnal szárnyai alá vett, beavatott a család ügyeibe, elmondta anyagi nehézségeiket, hogy mindenük ráment erre a házra, és nem tudja mi lesz, hogy a gyermekeit miből fogja taníttatni. A szemében igazi könny csillogott.

Másnap kirándulni mentünk a család mikrobuszával. Egy gyönyörű, csöndes, sziklás tengeröbölbe vittek. Az öbölbe nyúló mólón nipatetős pavilon volt, alatta asztalok, padok. Alighogy kiszálltunk a mikrobusból, a szülőknek már menniük is kellett vissza a városba, ebédért. Szerettünk volna úszni egyet Conchitával, de nem lehetett, mert jött velünk az összes gyerek, és mindegyik a vállamról akart beugrani a tengerbe. Amikor a szülők megérkeztek, nagy műanyag dobozokkal, amelyeket az asztalra tettek, a kicsik azonnal kirajzottak a vízből. Conchita szemén láttam, hogy nekünk is együtt kell ennünk a családdal. Sotangon, pancit kanton, és tapsilog volt az ebéd...

*

- Hű, készülődniük kell - mondta Robi -, tízre a Liliomban kell lennünk. Gyere, mosakodj meg te is, és ott a szekrényben majd keresünk neked valami ruhát, van itt néhány holmi, ami a fiamé.

Vagyis Robi elvisz a Liliom bárba! Ezt a boldogságot! Ezért még mosakodni is érdemes.

Robi lakásától csak két utcát kell menni, és az ember a Liliomban van. Hát ott minden vörös volt meg fekete. Robi leültetett egy asztalhoz, és azt mondta a pincérnek, hogy a fia vagyok, és ügyeljen rá, hogy mindig legyen kólám, narancsom, vagy amit kérek.

- Hogyne, főnök - mondta kacsintva a pincér.

Nem voltak még sokan. Robi zongorázni kezdett. Tök jól játszott! Valahogy még jobban, mint az este. Végül is ugyanúgy játszott, de más volt itt a hangulat. Ahogy a poharak csilingeltek, az illatos nénik rágyújtottak a pultnál, néhányan táncolni kezdtek. Hamarosan megtelt a bár. Egyszer csak megjelent az a nagy, vaskos ember, akit még a hajón láttam tegnapelőtt. Egyenesen az asztalomhoz jött, és leült.

- Kosztagosz vagyok - mondta. - És te ki vagy, haver?

Kihúztam magam.

- Én a lovag vagyok - mondtam.

- Hát hol ütöttek lovaggá, kis Don Quijotém?

- A Fülöp-szigeteken, Manilában.

Kosztagosz legyintett.

- Ugyan! Ott nincs semmi. Mexikóba menj el, haver. Mexikóváros szélén, Teotihuacanban például láthatsz egy hetven méter magas piramistemplomot, ami mellett majd ötszáz éve megállás nélkül ellovagolt az utolsó lovag, Hernando Cortez, mert hegynek nézte. Akkoriban ugyanis szép zöld fű borította. Ma tiszta kő az egész, és öt egymásra épített terasza van. De csak azért van öt, mert a felújításkor elszúrták. Eredetileg négy volt. Nagyon élveznéd, ha oda felmászhatnál. Nem mondom, Egyiptomban is vannak piramisok, a legmagasabb a Kheopsz fáraóé, de annak a tetejére nem engednek fel, csak a szűk járataiban lehet kúszni-mászni, és a végén megérkezel egy sötét kamrába, egy üres szarkofághoz, de meg sem nézheted rendesen, mert már hajtanak is lefelé, hogy a következő csoport is helyet kapjon. Teotihuacanban bezzeg annyi ideig bámészkodsz a Nap piramis tetején, ameddig akarsz. Hát legalábbis Nap piramisnak nevezték el a pancserek, mert kilencven évvel ezelőtt, Porfirio Diaz elrendelte, hogy Mexikó ötszáz éves és a maga negyven éves fennállása ünnepére állítsák helyre a teotihuacáni nagy piramist, és hogy azt valójában Tlaloc, az esőisten tiszteletére kezdték építeni - mert a régi mexikóiaknak az eső volt a mindenük és nem a nap -, nos, ez a részlet senkit nem zavart. Így van ez ma is a politikában, haver. Mondtam is az öreg Felkainak, hogy ez így volt, így van, így lesz, ne dühöngjön azon, hogy holmi idiótákat választottak meg legutoljára, mert mind idióta, aki politikusnak megy, ez a mi szerencsénk, üzletembereknek, mert ha nem így lenne, és a politikusok még annál is több fölösleges dolgot is megtanulnának, mint amit mi tudunk és ahelyett, hogy remegő kézzel elvennék tőlünk a pénzt, azon agyalnának, hogy mi valójában mivel foglalkozunk, hát, mindenki bezárhatná a boltot.

- Tetszett ismerni Felkai bácsit?

- Hogyne, ő egy igazi úriember. Frakkban jár, mint a régi földesurak, és minden este el kell játszani neki a Padam, padam-ot meg a Je ne regret rien-t. Ilyenkor az öregnek felragyog az arca, lázasan csillogni kezdenek a szemei, különben csak egykedvűen üldögél a konyakja előtt. Szerintem kellene néha neki egy kis változatosság, mindig van egy-két helyes csibe, akik megsziphatják az éjszakát, bíztatom is az öreget, hogy csípjén már fel egyet, persze olyat, amelyik diszkrét, és nem kürtöli szét a kapcsolatot a világba, és nem zsarolja az embert, hogy beköpi a feleségének. Felkai bácsi azonban eddig mindig azt mondta, hogy a feleségén kívül csak egyetlenegy nőbe tudna szerelmes lenni, az Edith Piafba, de az már régen meghalt. Sok nő meg is próbálkozott vele, persze, és az öreg, aki talpig úriember, mindet meghívta egy pezsgőre, de soha még csak a kezéhez sem ért hozzá semelyiknek. De tényleg, hol az öreg Felkai? Tizenegy és egy között mindig itt szokott ülni. Már éjfél is elmúlt.

*

Megjött Ottó. Szmoking volt rajta, nem az a gyűrött, koszos ing, mint délelőtt. Konyakot rendelt Kosztagosznak és magának. Robi is abbahagyta a játékot és az asztalunkhoz ült.

- Képzeld, összefutottam a Héjj Ferivel - mondta Robinak Ottó.

- Ne mondd - mondta örömmel Robi. - Hogy van?

Ottó legyintett.

- Á, tele van világfájdalommal - mondta. - Pedig ő külkereskedőként tényleg meglovagolhatta volna a lehetőségeket, ha időben saját céget alapít, mint a többi, és nem ragad le valamelyik impexnél. Azt mondja nekem, hogy fura egy nemzedék a mienk, a Kádár-rendszerbe már nem tudtunk beilleszkedni, a rendszerváltozásból pedig szépen kimaradtunk, azt sem tudjuk, kik csinálták.

- De nekünk legalább volt gyermekkorunk - mondta Robi. - Már nem kellett végignéznünk, ahogy ezrével lövik bele az embereket a Dunába, vagy ahogy a Köztársaság-téren lincsel a csőcselék. Mi már nem tudjuk, mi az az éhség, de még focizhattunk a grundokon, mert voltak grundok, és mi még könyveken nőhattunk fel, mert nem borította be a világunkat ez a mai médiaszemét.

- Jó, ezt majd a Héjj Ferinek mondd, ne nekem - mondta Ottó.

- Bizonyos értelemben minden generáció elveszettnek érzi magát - szólalt meg Kosztagosz.

*

Ekkor egy nagyon szép fiatal nő lépett Ottóhoz, aki Kosztagosz mellé ültette a lányt. Ottó a lánynak pezsgőt rendelt, Kosztagosznak és magának még egy konyakot.

- Na, teljesen megtelt a bár - mondta Ottó.

- Biztos, hogy a húgod? - kérdezte Kosztagosz, miközben a konyakot lötyögtette a pohárban.

- Hát persze.

- Hogy lehet az, hogy húsz év van közted és a húgod között?

- Késői gyerek. Nézd, benne megbízhatsz. Teljesen diszkrét, nem úgy, mint ezek itt.

- Mindenki azt mondja magáról, hogy diszkrét.

Ottó felnevetett, és egy hajtásra kiitta a konyakját.

- Hát, akkor én nem is zavarok.

Azzal Ottó felállt, és a kijárat felé indult. Robi utána sietett, és az ajtóban elkapta Ottó karját. Hevesen magyarázott neki valamit. Ottó többször is széttárta a karját. Robi tök ideg volt. Végül Ottó elment. Robi odajött hozzánk. Kosztagosz átkarolta Ottó húgának vállát. Ekkor megjelent az esti bombanő, Alíz, tökre beillatosítva.

- Na, itt vagy, te kis pedofil? - mondta Robinak a haját dobálva.

- Ne hülyéskedj - mondta Robi. - Főleg a gyerek előtt ne.

- Hát én hoztam ide? Majd a pásztoróra alatt mindent elmagyarázol szépen a gyereknek, amit itt hallott.

- Szűnj meg!

- Micsoda?

- Kérlek, menj el. Nekem ma este még játszanom kell.

- Hát meg sem hívsz egy italra, mielőtt kidobsz?

Robinak megvonaglott az arca.

- Alíz, hagyjuk. Holnap felhívlak - mondta.

A nő megrázta a haját.

- Holnap ugyan nem - mondta. - Ha most nem vagy hajlandó beszélni velem, holnap majd anyáddal cseverészhetsz a beszélőn. Ha ugyan az első nap beengedik a rendőrségre.

- Legjobb lesz, ha alaposan kialszod magad.

Azzal Robi visszament a zongorához. Amikor felhajtotta a billentyűzet fedelét, így szólt:

- Tisztelt vendégeink! Régi, kedves törzsvendégünk, Felkai László a napokban elhunyt. Emlékezzünk rá a most következő számmal.

Azzal Robi eljátszotta a Padam, Padamot. Feszült figyelem összpontosult a zongorára, egy pohár sem csörrent, egy öngyújtó sem kattant, és a pincérek is abbahagyták a felszolgálást. Végül Kosztagosz felemelkedett a székéről. Példáját mindenki követte. A Liliom bár vendégei állva hallgatták végig Felkai bácsi legkedvesebb dalát.

- És én? - kiabálta Alíz, amikor újra beindult a zsongás. Arca teljesen eltorzult, össze-vissza dobálta illatos haját. - A zongora, a Felkai, a kölyök, a nem tudom ki, mindenki fontos neki! És én? Én? Velem soha senki nem törődik!

Sírva fakadt. A fekete szemfesték végigfolyt az arcán. Ivott még egy konyakot, és elment. Kosztagosz simogatni kezdte Ottó hűgának a combját.

*

Azután én elaludtam. Valahogy hazavittek - vagyis Robihoz, igazából nem ébredtem fel, csak másnap délben. Akkor már Robi ott ült az íróasztalnál, és egy kézzel írt füzetben lapozgatott. Arcán mérhetetlen fájdalom tükröződött.

- Ezeket a gondolatokat a Fülöp-szigeteken írtam - mondta. - De azt hiszem semmi értelme, hogy újra, és újra elolvassam. Kidobni viszont sajnálom.

Elhallgatott.

- Mindig tiszteltem azokat, akik igazán tudtak írni - szólalt meg nagy sokára. - Csodálatosan finom megoldás például, hogy a regény végén Rebeka nem Ivanhoe-tól, hanem Rowenától búcsúzik el, akit a lovag időközben feleségül vett.

*

„Lady Ivanhoe nagy csodálkozására - látogatója féltérde ereszkedett, két kezét homlokára szorította, fejét földig hajtotta, és Rowena minden tiltakozása ellenére megcsókolta köntöse hímzett szegélyét.

- Mit jelentsen ez, hölgyem? - mondta a fiatal asszony. - Miért a tiszteletnek ez a szokatlan megnyilvánulása?

- Mert neked, Lady Ivanhoe - felelte Rebeka felállva és most már szokásos nyugodt modorában - minden restelkedés és a visszautasítás veszélye nélkül leróhatom nagy-nagy hálámat, amellyel Wilfred Ivanhoe loagnak tartozom. Ne haragudj vakmerőségemért, amellyel hódolatomat oly módon fejezem ki, ahogy a keleti népeknél szokás, de én vagyok az a szerencsétlen zsidónő, akiért urad egészen reménytelen körülmények között kockára tette életét Templestowe bajvívóterén.

- Kisasszony - felelte Rowena -, Wilfred azon a napon csak kis részben törlesztette adósságát a te szüntelen gondoskodásodért, amellyel balsorsában sebeit ápoltad. Ezért én is örömmel megteszek érted bármit. Beszélj, miben lehetek a segítségedre?
- Semmiben, asszonyom - felelt Rebeka nyugodtan. - Egyetlen kérésem, hogy add át uradnak hálás búcsúüdvözetemet.
- Mit jelentsen ez? El akarod hagyni Angliát? - kérdezte Rowena, aki még alig ocsúdott fel e váratlan látogatás okozta meglepetéséből.
- El, asszonyom, még mielőtt megújul a hold. Apámnak van egy fivére, aki nagy kegyben áll Mohamed Boabdil granadai királynál. Oda megyünk, abban a reményben, hogy az adó és váltság fejében, amit a muzulmánok népünkől szednek, békében és biztonságban élhetünk.
- És nem talátlak védelmet Angliában is? - kérdezte Rowena. - Uram a király kegyeltje, maga a király pedig igazságos és nagylelkű.
- Ebben nem kételkedem, asszonyom - felelte Rebeka -. de Anglia lakói féktelen emberek, örökké hadakoznak egymással és szomszédaikkal, mindig készen állnak arra, hogy kardjukat belemártsák abba, aki megharagítja őket. Az ilyen hely veszedeelmes az én népemnek. Efraim félénk galamb, Isszakár pedig szolga, aki összeroskad terhe alatt. Izrael arra vágyik, hogy megpihenjen hosszú vándorlásai után. Ezt nem remélheti a háború és vérontás országában, amelyet ellenséges szomszédok vesznek körül, belül pedig pártviszályok tépnek.
- De neked, Rebeka - mondta Rowena -, bizonyára nincs mitől félned. Aki önzetlenül ápolta Ivanhoet a legrosszabb körülmények között - folytatta és felugrott székéről, annyira elragadta a lelkesedés -, azt nem érheti semmi bántódás Angliában, ahol szászok és normannok versenyezni fognak egymással, hogy ki részesítsen nagyobb becsülésben.
- Szavaid szépek asszonyom és szándékom még nemesebb - felelte Rebeka. - De nem lehet, sajnos mégsem lehet... túlságosan mély a szakadék, amely köztünk tátong. Nevelésünk, hitünk, származásunk egyformán lehetetlenné teszi mindkettőnknek, hogy ezen a szakadékon átlépjünk. Isten veled, úrnőm...”

*

Sötét este volt már, mire hazaértünk a kirándulásból. A városban majd minden porta előtt meggyújtották a szemetet, hogy így tartsák távol az éjszakai rovarokat. A dögletes, csípős füstszag még elviselhetetlenebbé tette a párás meleget. De még így is kellemesebb volt az udvaron, mint a hatalmas betonházban, ami kályhaként ontotta magából a trópusi nap melegét. A papa elővette a rumosüveget, jól meghúzta, majd engem is meginvitált. Erre a mama idegesen beszaladt a házba. Mikor kijött, és letett két poharat az asztalra, megint a család igen nehéz anyagi helyzetéről kezdett beszélni, hogy nem tudja, ezekkel az aranyos csöppségekkel mi lesz, miből taníttatja őket, milyen jövő vár rájuk. Gondolhatod, János, milyen kellemetlenül éreztem magam, mint vendég. Őszintén szólva, azt sem értettem hová akarnak kilyukadni.

Hirtelen a mama megkérdezte, hogy én is római katolikus vagyok-e. Nem vagyok római katolikus, mondtam. Hát akkor református vagyok? - érdeklődött tovább. Ateista vagyok, mondtam. A mama elkerekedett szemmel kérdezte, hogy az mi. Nem hiszek Istenben, magyaráztam. Az lehetetlen - hüledezett a mama. Majd mindjárt a segítségemre sietett, és azt kérdezte, hogy akkor milyen vallásúnak kereszteltek. Nem vagyok megkeresztelve, mondtam.

Úristen, kapott a szívéhez a mama. Ez szörnyű, mit szólna ehhez Bernardino atya? - fordult most a férjéhez segítségért. Hogy nem hisz Jézusban, aki a többi emberrel csak jót, tesz, és a végén feláldozza magát értük. A papa erre felnézett a rumosüvegből, és azt válaszolta, hogy neki teljesen mindegy, mit mond a pap. A mama erre feldúltan berobogott a házba, még a kalap is leesett a fejéről. Hát majd megkeresztelkedem, mondta a papa, azzal izzadt tenyerét szakadt atlétájába törölte. Az a lényeg, hogy van-e pénzem vagy nincs. Ha van, vihetem a lányt. Azzal felém kínálta a rumosüveget. Erre meg szegény Conchita szaladt be a házba.

Hát hol van mindaz az érték - szeretet, szabad választás, türelem -, amelyet lépten-nyomon hangsúlyoz boldog-boldogtalan, miközben, végső soron aljas szokások, és beteg személyiségek páncéljába zárják magukat az emberek? Legyen megkeresztelve valaki, az a fontos. Az nem baj, ha stríkel, lop, csal, csak legyen megkeresztelve. Ki szereti kevésbé a másikat, az, aki nem hajlandó megesküdni egy olyan vallás szentségében, amiben nem hisz, vagy az, aki a szerelme kedvéért képtelen ellentmondani elrontott, kicsinyes életükbe belefáradt szüleinek?

Miért, miért vagyok én kitagadott? Én, aki Magyarország egyik elismert dzsesszzongoristája vagyok, és már tizenkilenc lemezem megjelent, amivel, gondolom sokaknak szereztem örömet. Mégis, miért tagadott meg az apám, a feleségem, Conchita, amikor én semmi mást nem akartam, mint szeretni őket? Mi a szeretet?

*

De ekkor már dörömböltek az ajtón.

- Rendőrség - kiáltotta egy durva hang.

Robi annyira meglepődött, hogy kezében a füzetet nyitott ajtót.

- Tessék, mit óhajtanak?

Két rendőr nyomult a lakásba.

- Ezek azok - mondta az egyik.

- Lakossági bejelentés alapján járunk el - mondta Robinak a második rendőr. - Igazolja magát, és a gyereket.

- Az a rohadt ringyó! - fakadt ki Robi.

- Te buzi, még neked áll följebb? - förmedt rá az első rendőr és pofon vágta Robit, akinek a kezéből kiesett a füzet.

Robi le akart hajolni, de most a másik rendőr taszított rajta, és lábával rálépett a füzetre.

- Hagyd ott - mondta, és ő vette fel a füzetet - majd az elmeszakértő elolvasgatja az írommányodat. Biztosan nagyon érdekes lesz.

Azzal a háta mögé, az előszobaasztalra dobta a füzetet, amiből három lap szállingózva kiesett. A rendőr ezt nem vette észre, mert megint taszított egyet Robin. Robinak az orrából folyt a vér. Csak álltam ott, és nem értettem, hogy az a két rendőr miért üti-veri azt az embert, akit én Felkai bácsi után legjobban szeretek a világon, a torkomban mintha gombóc lett volna, szólni sem tudtam, és patakzani kezdett a szememből a könny.

*

Azért azt a három lapot, ami a füzetből kiesett, sikerült becsúsztatnom az ingembe:

„Mindennek megvan a rendje a világon. A szerelemnek is. Amikor szerelmes az ember, olyan, mintha először lenne szerelmes.

Reggel hatkor megfürödtünk a napkeleti lagúnában. Az Aranyhídon úsztunk. Minden narancssárga volt - Conchita arca is.

Az ár-apály mozgás és a nap állása pontosan megmutatja, mennyi az idő. Az ember a természetben jön rá, mennyire hiányzik neki a természet.

- A legyező természetes vagy mesterséges dolog? - kérdezi Conchita.

- Ezúttal nem sírt a szomszéd kisbaba, hanem érthetetlen dolgokat gügyögött - mondom Conchitának a szállodai szobában.

- Akkor az a kisbaba időközben férfivá cseperedett.

Conchita! Mintha csak egy hete váltunk volna el, nem pedig nyolc hónapja. Ha van csoda, azt leginkább a nők körül kell keresni. Conchitával való együttlétem az.

Egészen különleges naplementét láttunk. A napot éppen sötét felhő takarta, amikor alábukott, de azután izzó vörösre festette az eget, a felhőket, a hegyek ormát.

Fekszel a tengerparton a szerelmeddel. Egyszer csak jön valaki és felajánlja, hogy lefényképez. Nem tudod, kicsoda az illető, soha nem látod viszont, valójában nem is létezik számodra. A fénykép azonban itt marad, és mindig az ismeretlen szemével fogod látni a lányt és magadat, úgy, ahogy abban a pillanatban nézett benneteket, amikor exponált.

Milyen jó, amikor az ember még előtte van a dolgoknak.”

*

„Egy mosoly

A motoros hajón egy igen helyes lánykával kerültem szembe, arcán csakhamar megjelent az az incselkedő félmosoly, amely oly ellenállhatatlanná tudja tenni a nőt. Útban Batangas felé Connie - nevét később a buszon tudtam meg - hol aludt, hol rám mosolygott. Milyen üdítő tud lenni egy mosoly: elmulasztja a kora reggeli álmoságot, a fáradtságot, a kiürültséget, az éhséget, a szomjúságot, és az illúziók világába villanyoz. Batangasban a hajóról kászálódva, búcsúzólag összenevettünk, majd fej-fej mellett haladtunk a parkolón át a buszállomás felé. A buszhoz érve - amire az volt kiírva, hogy Quezon City - a lány megkérdezte, merre megyek. Manila belvárosába Malatébba tartottam, azon belül is a Mabini utca környékére, a Café Adriaticóba, ami egy biztos pont volt, onnan már csak fél óra a repülőtér. Connie biztatólag bólintott, jöjjenek csak. A kalauz is igenlően rázta a fejét, és azt mondta, Malate. Egymás mellé ültünk a lánnyal, bemutatkoztam, és elmondtam, hogy azért igyekszem az Adriaticóba, mert csak este fél kilenckor megy a repülöm, és a hátralévő hat órát ott kellemesen - eszegetve, iszogatva, olvasgatva - el tudom tölteni. Connie erre felajánlotta, hogy elkísér a repülőtérre. Nagyon jól esett, de elhárítottam a szívességet. Több mint két órát zötykölődtünk, közben Connie többnyire a vállamon aludt, de két ízben is tárgyalt a kalauzzal. E tárgyalásoknak - úgy éreztem - valami köze volt hozzám. Connie megnyugtatóan, ne aggódjak, ő Quezon Cityben lakik, tehát jól ismeri Manilát. Elmesélte, hogy White Beachen dolgozik egy diszkóban, és a mai napra szabadságot vett ki, hogy meglátogathassa az édesapját, aki tüdőbaj miatt került kórházba. Nagyon aggódik érte, az édesapja mindennél fontosabb neki, belőle merít erőt. Egy hosszabb alvási periódus, majd egy rövid, Connie és a kalauz között történt jelváltás után a busz

hirtelen megállt. Szálljunk le, indítványozta a lány, merthogy ez a busz nem Manilába megy, hanem Quezon Citybe. Ott ténferegünk hát egy óriási autós csomópont kellős közepén, fejünk felett, alattunk, jobbról, balról, mindenhol autók dübörögtek. A lány intett, és úgy indultunk el az őrült sebességgel száguldó jeepneyk, buszok, teherautók közt az úttesten, mintha csak a tengerpart fővenyén sétálgatnánk. Nem nagyon láttam a továbbhaladás útját, próbáltam megállapítani, hol is vagyunk egyáltalán. Connie-nak nem sikerült megállítania egyetlen autóbust sem, így hát mentünk előre az aluljáró felett, és a felüljáró alatt. A lány többször is megnyugtatót, hogy minden rendben lesz, végül fogott egy taxit. Furcsa helyzet, gondoltam, és bementem a sofőrnek a Café Adriatico címét. Hamarosan sikerült tájékozódnom, megismertem a kínai temetőt, és megállapíthattam, hogy a sofőr jó felé megy, sőt, még a nagyobb dugókat is kikerüli. Csakhamar ott álltunk az Adriatico előtt. Meghívtam Connie-t ebédre. Amikor átnézte az étlapot, nem akart rendelni, nagyon drágállotta az árakat. Mondtam, hogy ne nyugtalankodjon, tudtam, hová hoztam, rendeljen bátran azt, amihez kedve van. Ettünk, össze-össze villant a szemünk, zavarban voltunk. Ebéd után a lány csakhamar elindult - az édesapjához. Már elkészöntünk, már felemelkedett, majd egy félfordulattal hirtelen fölem hajolt, és jobb felől megcsókolt. Azután már nem nézett vissza. A mosolya sokáig lebegett előttem. Connie-val búcsúztatott el az Isten a Fülöp-szigetektől...”

*

Amikor hazakerültem, Anya össze-vissza csókolt, és állandóan ott volt körülöttem, két napig még játszani sem tudtam tőle rendesen. De csakhamar minden úgy ment, mint régen. Azután elkezdődött az iskola is. Amikor megint arról kellett írni, hogy mivel szeretnék foglalkozni, ha felnövök, azt találtam ki, hogy bárzongorista szeretnék lenni vagy lovag. A szülői értekezleten persze Panni néni megint arról beszélt, hogy én mit írtam, és a többi szülő Apun röhögött. Apa tiszta ideg volt, amikor haza jött. Hogy, én miért nem tudom azt mondani, amit a normális fiúk, akik katonák akarnak lenni meg tűzoltók? És már csatolta is le a derékszíját, ráadásul egy hétre el is tiltott a tévénezéstől. Az persze tök mindegy, mert amúgy is mindig elzavar tanulni vagy aludni. De amikor a hatodik sörét megitta, eszébe jutott, hogy a bárzongoristák jól keresnek.

Szóval, én azért írtam meg mindezt a nyomozó bácsinak, hogy megtudja, mi történt. Nekem ott a rendőrszobán gombóc volt a torkomban, és görcs a gyomromban, nem mertem mondani semmit. Mert a nyomozó bácsi is olyan szigorúan nézett, de ott volt Apu is, és én attól féltem, hogy szíjjal ver meg, ha nem bólogatok mindenre, amit a nyomozó bácsi mond. De nem úgy volt. Én nem tudom, mi az a pedofil, de engem Robi nem csalt fel a lakására, és nem próbált erőszakoskodni velem. Nem is értem, ki találta ki ezeket a baromságokat, hacsak nem Alíz néni, aki mindig nagyon gáz volt, tökre beillatosította magát, és csak rázta a haját. Ha ő köpte be Robit, ahogy engem a Varga Juli, egy szót se tessék elhinni a dumájából. Robi annyira jó fej, és igazán sajnálom, hogy el kellett jönnöm tőle. Robi is olvasta az Ivanhoe-t és sok más könyvet, és igazán nagyon szerette Carment, Conchitát, Connie-t, mindenkit, meg még az Istenről is írt, és zongorázott nekem, és állandóan mesélt, mint Felkai bácsi, és csinált fokhagymás pirítóst, és megengedte, hogy beüljek a sarokkádba, és vett nekem colát meg pizzát, és megmutatta a Contra Aquincumot, és elvitt a Liliom bárba, ahol zongorázik. Robi megígérte, hogy megtanít zongorázni, elvisz a Carmenre az Operaházba és, hogy kínai étteremben fogunk enni. De ehhez az kell, hogy a nyomozó bácsi kiengedje Robit. Mert hát ártatlan ő, mint Rebeka, és én nem tudom kiszabadítani, amíg csak a kis Meyer vagyok, az Egér, és nem ijed meg tőlem senki, sem a templomos a szaracénjaival, sem Rambo, sem Chuck Norris, sem Apu - amíg nem én vagyok a kitagadott lovag.